

KARYS

1976
GRUODIS
Nr. 10

KARYS

1976
Nr. 10 (1527)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

J. Garla — "Žalgirio" šaulių kuopos, Klevelande, šaulės prie tautiniais papuošalais — šiaudinukais jų papuoštos lie- tuviškos Kalėdų eglutės Klevelando Centrinėje Bibliotekoje. Iš kairės: Antanina Pinkuvienė, Nora Braziulienė, Lilijona Čaplickienė, Jadvyga Budrienė, vadovė Ona Mikulskienė, Elena Šarkauskienė, Uršulė Grincienė ir Ona Čiuprinskienė	viršelis
A. Skirka — Kalėdų belaukiant; Nox Sacratissima	377
K. Daugvydas — Nepriklausomybės kovose	378
A. Budreckis — Traidenis	384
O. Žadvydas — Mirtininkų gretose	389
V. Gruzdis — Tautos aukščiausias tikslas — laisvė	394
TREMTIES TRIMITAS	398
A. Budreckas — Lietuvos šaulių ideologija	399
V.T. Tamošiūnas — Gaidys	404
St. Trinkas — Kpt. Jonas Noreika	407
LIETUVIAI KARIAI LAISVAJAME PASAULYJE	408
KARINĖS ŽINIOS	409
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS IR KRONIKA	412

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS,
Australia — V. ŠALKONAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S.J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
OMAHA, NB — J. Naikelis
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Jz. Venys, 6796 Schoenenberg-Kuebel-
berg 1, Duererstr. 13

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentmall Ave., Blair
Athol, 5084, SA.
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141,
NSW.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

'Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00 — SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y. **Y.**

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

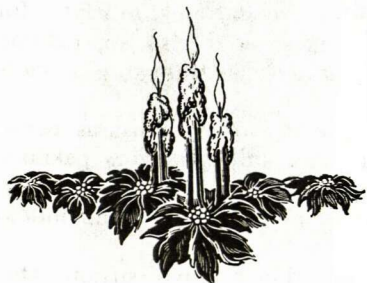
Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 10 (1527)

GRUODIS — DECEMBER

1976

ANTANAS SKIRKA

KALĖDŲ BELAUKIANT

Ar mes matėm ir patyrėm
Tyrą džiaugsmą?
Ar mes jautėm ir supratom
Tikrą skausmą?

Ar mes žinome ko trokšta
Mūsų siela?
Ar mums žemėje gyventi
Vis dar miela?

Ar prisimenam tuos draugus,
Kur pamiršom?
Ar gyvenam toms idėjoms,
Kurias piršom?

Ar prisimenam Tėvynę —
Visad mielą?
Ar mes trokštame Jai laisvės
Visa siela?

Jeigu taip, tai spauskim ranką —
Per Kalėdas!
Žemėj džiaugsmo mums užtenka —
Girdis aidas . . .

Tad linkėkim linksmų švenčių —
Nuoširdžiausiai.
Naujus Metus pasitikim —
Kuo linksmiausiai —

NOX SACRATISSIMA

J.A.J.

Už kalnų aukštųjų,
Vandenių,
Vėl gimtinę savo brangią
Aš menu.

Ten Kalėdos — sniegas, šalta,
— Ar meni?
Matau ramų tavo veidą,
Pareini . . .

Tu sustoji šventą naktį
Ir klausai.
Pasigirsta tyliai balsas —
Tai varpai.

Aš paspaudžiu tavo ranką,
Tu sakai:
— Ne tos pačios aukštai žvaigždė
Ir varpai . . .

Anų balsas liko šventas —
Širdyje.
Žvaigždės ryškiai tebešviečia —
Mintyje.

Jei sugrįšim į Tėvynę,
Ar žinai?
Dievas leis, pražys gėlėmis —
Pelenai . . .

Ir sugrįšime kaip paukščiai
Iš dausų,
Nes gimtosios žemės sauja
Aš esu . . .

NEPRIKLAUSOMYBĖS KOVOSE SU LENKAIS 1920 m.

K. DAUGVYDAS

Vyresnių kovos dalyvių paskatintas, trumpai surašiau savo atsiminimus, tik praleidau datas, kurių nebeatsimenu. Tarnavau tuomet I pėst. DLK Gedimino pulke 2-je sunk. kulkosvaidžių kuopoje kaip būrio vadas. Atsiminimuose paminėti faktai ir vietos galės ryškiau paliudyti pulko II bataliono veiksmus, kuriuose man teko dalyvauti.

Pulkas, iš savo nuolatinės stovyklos Alytuje, pajudėjo 1920 m. liepos 15 d. dviem kryptim: a) Alytus - Daugai - Varėna ir b) II batalionas Alytus - Alovė - Merkinė.

II batalionas savo žygį pradėjo ankstyvą gražų rytą. Sėkmingai pražygiavome Alovė ir Butrimiškes, sustojom kryžkelėje ties Meškučiais, kur kelias iš Nemunaičio kerta Alytaus - Merkinės vieškelį. Šituo keliu žygiavo bolševikų kariuomenė susimaišiusi su gurguolės vora, kurios nesimatė nei galo, nei krašto. Voros ūkiški vežimai buvo pakrauti manta, rakandais ir moterimis su vaikais. Čia įvyko incidentas. Bataliono vadas mjr. Gaudešius prijojo arčiau voros ir ieškojo bolševikų pareigūno norėdamas pasikalbėti, bet nerado su kuo kalbėtis, o laukti, atrodo, negalėjo. Pašaukė mane (aš tuomet priklausiau b-no komandavimo grupei) ir liepė pastatyti dvi poras patrulių abipus kelio ir sustabdyti bolševikų vorą, ką patuliai tuojau ir įvykdė. Mūsų batalionas pajudėjo pirmyn. Bataliono vadas su savo štabu, sustoję šalia kelio, stebėjo žygiuojančius. Tuo metu pasimatė sukeltos dulkės ir privažiavo mažas fordukas, iš kurio išsirito juodai apsirengęs, pasikalbinęs per petį naganą, bolševikų pareigūnas. Prisiartinęs prie patrulio užklausė kuris čia viršininkas. Patrulis parodė mjr. Gaudešį, kuris buvo ant arklio. Bolševikas prisiartinęs, nepasisveikino su bataliono vadu, bet išsitraukęs iš portfelio kaž kokį raštą, pradėjo kalbėti ir reikalavo sustabdyti mūsų dalinį ir leisti sujungti jų vorą. Mjr. Gaudešius užklausė su kuo jis turi garbės kalbėtis. Bolševikas atsakė, kad jis yra 20-tos, ar kurios kitos (nebeatsimenu) armijos komisaras ir reikalavo leisti žygiuoti bolševikams. Mjr. Gaudešiaus atsakymas buvo trumpas, kad dėl terminuoto uždavinio jis negali sustabdyti savo dalinį, kad žygis truks apie valandą ir kelias bus laisvas. Toks atsakymas komisaro nepatenkino. Pakeltu balsu jis išrėkė,

kad pasirašyta taika, kurioje susitarta duoti jiems teisę keliauti netrukdomai. Į tą repliką mjr. Gaudešius trumpai atsakė, kad savo teritorijoje mes turime pirmenybę. Su šiais žodžiais dialogas ir užsibaigė. Išvykdamas, komisaras pagrasino, kad jis įrodys, kaip reikia susitarimus vykdyti. Bn vadas į grasinimą reagavo: dėl viso ko, paliepė pastatyti po du s. kulkosvaidžius abipus vieškelio.

Bn sėkmingai pražygiavo ir komisaras nebe grįžo. Po to viso liepiau kulkosvaidžius pakrauti į vežimus ir įsijungti į Bn užpakalinę saugą. Atsigrižęs mačiau, kaip bolševikų vora judėjo pirmyn savo keliu.

Priartėjus prie Merkinės buvo sustota atokiau. Čia Bn vadas sušaukė kuopų vadus ir paašikino uždavinį, būtent: reikės saugoti Merkinės — Ratnyčios barą nuo užplūstančių bolševikų. Pagal turimas žinias, Merkinėje tebesilaikė lenkai, todėl reikės užimti Merkinę. Galimas susirėmimas su lenkais, puolimas turės vykti abipus vieškelio: 4-toji kuopa skleidžiasi į vilnį kairėje vieškelio pusėje, o 5-toji — dešinėje, 6-toji ir 2-oji s. kulkosvaidžių kuopos pasilieka atsargoje. Į priekį pasiūsti žvalgybą, kuri užtikus priešą, duos sutartą ženklą. Taip slenkant Merkinės link, po gero pusvalandžio pasirodė žalia raketa. Tai buvo sutartas ženklas, kad Merkinėje priešo nėra. 4 ir 5 kuopoms buvo įsakyta susirinkti į vietą. Batalionas įžengė į Merkinę tankinėje rikiuotėje. Vietos gyventojai pranešė, kad lenkai pasitraukė iš Merkinės tik prieš valandą laiko. Merkinės gyventojai sutiko mus draugiškai, su sveikinimais ir gėlėmis. Nebeprišimenu, kaip ilgai teko stovyklauti dzūkiškoje Merkinėje, bet kad stovyklauti buvo smagu dėl gyventojų draugiškumo, tai ir šiandieną prisimenu.

Batalionas gavo naują uždavinį ir vieną gražų, ankstyvą rytą paliko Merkinę. Žygiavome plentu į Ucieką, per žaliuojančius laukus ir girias. Uciekoje batalionas sustojo. Čia aš gavau atskirą uždavinį. Mano kuopos vadas vyr. ltn. Povilaitis paliepė paimti I s. kulkosvaidžių būrį ir prisistatyti 5-tos kuopos vadui kpt. K. Sprangauskui, iš kurio turėsiu gauti tolesnius nurodymus.

5-tos kuopos vadas priskyrė savo kuopos būrį ir įsakė užimti Druskininkus, kur, turimomis

2 kulk. kuopos 1 būrys, aktyviai dalyvavęs kautynėse. Iš kairės į deš.: būrininkas vyr. psk. Beržinskas, būrio vadas j. ltn. Daugvydas, toliau kulkosvaidininkai Griška, Zavistinavičius, Babilius, Grigonis, Liaudanskas, Gaidelis, Juknys, Acukas, Tamošiūnas ir kiti. Visi savanoriai. Nuotrauka daryta 1920 m. spalio mėn. Sen. Varėnoje.

žiniomis, tebebuvo bolševikai, ir saugoti bei ginti Druskininkų — Ratnyčios barą. Iš Uciekos su užtvara žygiavau mažesniais keliais dėl saugumo per Žagelius, Narevą ir Melniko sodžius, iš anksto gerai išžvalgę tas vietas. Užėmę Druskininkus ten neradome nei bolševikų nei vietos gyventojų. Buvo tuščia, kaip iššluota. Dėl viso ko, buvo patikrinti visi pastatai. Tikrinant vietas klebonijos pastatus, vyrai užtiko dvi vištas, kurios išgąsdintos pradėjo kudakuoti. Buvo mįslė, kaip jos galėjo gyvos išlikti. Visų vilų ir didesnių namų durys buvo paliktos atdaros, viduje vilos buvo apiplėštos. Nuo sofų nuplėšyti pliušai, aksomai, sukulti veidrodžiai. Viskas suversta ant grindų: patalinės, indai, knygos, stiklai ir kt. Vienoje viloje buvo labai sužalotas daktaro kabinetas, mediciniški įrankiai, laboratoriniai stiklai, tūbos ir kt. buvo sutrypti, sudaužyti ir gulėjo ant grindų kambaryje, kuris buvo paverstas išvieta.

Kitoje Nemuno pusėje, šalia Druskininkų, randasi Baltasiškių sodžius, kur gyventojai daugumoje lietuviai. Ten pasiunčiau žvalgus parinkti žinių. Žvalgai pranešė, kad Baltasiškiuose bolševikų daug nebuvo, tik po vieną ar po du jų atvykdavo į sodžių prašydami maisto.

Sargybas pastačiau atokiau nuo kelių, nemato-

mose vietose, kurias dažnai tikrindavo pasiūsti patruliai. Patruliai, taipogi, pristatydavo į užtvarą sargybų sulaikytuosius. Kol stovyklavom Druskininkuose, beveik kasdieną sargybos sulaikydavo po vieną ar po du bolševikus pereinant į mūsų pusę. Kiekvienas jų aiškindavo tą patį, kad siunčiami pirkti maisto ar pašaro, bet kiekvienas iš jų nešė po maišą komunistinės literatūros lietuvių kalba. Buvo sulaikytas ir vienas kalbą lietuviškai be akcento, pavarde Radvilavičius, nuo Šiaulių. Paklaustas ar jis yra lietuvis — atsakė — ne. Dėl ko neša maišą komunistinės literatūros, atsakė, kad jis mėgina ją iškeisti į kiaušinius, duoną, ar ką kita. Turėjau įsakymą tokius "pirklius" pristatyti į bataliono štabą su palydovais.

Bestovyklaujant Druskininkuose pradėjo gana nedrąsiai rodytis vietos gyventojai. Kai po kelių dienų palikome Druskininkus, beveik visi gyventojai jau buvo sugrįžę.

Tuo metu gavau įsakymą vykti su užtvara į Marcinkonis ir — išpėjimą laikytis atsargumo žygyje. Marcinkonis pasiekiau laimingai, nors kelio aplinkumoje buvo lenkų. Čia radau savo kuopą ir kitus bataliono dalinius, su kuriais žygiavome per Liepaičius, Kašetus į Nočią. Nočioje radome savo b-no štabą ir daugiau pulko dalinių. Čia

nepasilikome, kitą dieną buvo įsakymas 5-tai ir 2-rai kunk. kuopoms apsisototi Šavrių dvare, už keleto km. į rytus nuo Nočios.

Šavrių dvare pakankamai pailsėjome, nes čia buvo apšėiai patalpų. Dvaro savininkas Žilinskas, sakėsi esąs Lietuvos bajoras, mokąs lietuviškai kalbėti, bet su mumis kalbėjo lenkiškai. Teko palikti gerą stovyklą Šavruose. Gavau naują uždavinį vykti pas 5-tos kuopos vadą su būriu s. kulkosvaidžių ir gauti nurodymų. 5-tos kuopos vadas pridavė man savo kuopos vieną būrį ir įsakė vykti su užtvara į Altasių (?) vietovę, kurią reikės užimti, ginti ir saugoti tiltą per Ditvos upę. Šita vietovė randasi į vakarus nuo Žirmūnų — Lydos vieškelio tar Gudelių ir Narkūnų sodžių. Užėmęs vietovę patyriau, kad tai yra gražus dvaras, bet tuščias, nei gyvos dvasios, kaip ir Druskininkuose. Kai apžiūrėjom dvaro rūmą, pamatėm, kad ir čia būta bolševikų. Pirmo aukšto didelėje salėje būta įrengto muziejaus. Stiklinėse spintose sutalpintos įvairios senienos buvo gerokai išmaišytos. Stiklinių spintų durys buvo užrakintos, o stiklai išmalti. Vienoje tų spintų visos lentynos buvo pakrautos kaukolėmis, kurių gera pusė buvo išmėtytos ant grindų. Sienos buvo užpildytos lenkų karalių ir kitų dižiūnų paveikslais, kurie daugumoje buvo sužaloti. Gražiai įrėmintas unijos paveikslas vaizdavo Vyty, erelį ir kitus herbus. Jis liko nepalietas.

Pirmiausiai, pastačiau sargybas atitinkamose vietose, po to nužiūrėjau gynimosi poziciją, nes buvau painformuotas, kad šioje apylinkėje bastosi lenkų raiteliai ir užpuldinėja. Pasiunčiau dvi grupes žvalgų į Žirmūnų ir Lydos pusę. Grįžę žvalgai pranešė, kad viename dvare Lydos apylinkėje randasi lenkų raitelių pulko štabas. Lenkų raitelius gyventojai vadina raudonkelniais. Žvalgai sužinojo ir apie mūsų stovyklos dvaro savininką. Dvaro savininkas (kurio pavardės nebeatsimenu), esąs Pilsudskio draugas. Pats Pilsudskis, esą, lankydavosi šitame dvare. Sustiprinimą žvalgybą siūsdavau kas dieną po du kartus, o naktimis patuliuodavom apylinkę.

Vieną dieną rytiniai žvalgai skubiai grįžo ir pranešė, kad artimiausiam sodžiuje Norkūnuose, 1-1.5 km. atstume, gyventojai matė prajojant didelį būrį lenkų raitelių. Sustiprinau budėjimą, buvom pasiruošę sutikti užpuolimą. Porašiau štabui pranešimą apie pasirodžiusius lenkų raitelius užtvaros artumoje. Kasdieną žvalgai pravešdavo panašias žinias, kad lenkų raiteliai pasirodydavo tai šen tai ten, vis arčiau, bet puolimo nesulaukėm. Sulaukėm tik įsakymo — pa-

likti tuščią dvarą ir su užtvara ir stipresne apsauga vykti į Radūnę. Čia radau savo kuopą ir sužinojau, kad turėsime vykti Trakų link. Nebepresimenu, kuriais keliais patekome į Rūdiškes. Čia ilgiau nepasilikome. Kuopos vadas lankėsi štabe ir grįžęs mane apšvietė, kad mūsų b-nas turės vykti į Varėną, kad į pietus nuo Varėnos lenkai yra sutelkę stiprias jėgas, kad Varėną su apylinkėm gins III pėst. divizija, kurios sudėtyje 1 ir 3 pulkai ir vienas 6-to pulko batalionas.

Kitą rytą batalionas pajudėjo Varėnos link. Iš Rūdiškių žygiavime per Valkininkus be kliūčių iki pavakarių, kada buvo gauta žinia, kad b-no priekinė sauga ties Mergaežeriu susikovė su lenkais. Buvo užalermuota kulk. kuopa, bet reikalas greit praėjo. Lenkai pasitraukė ir b-nas atvyko į Naująją Varėną.

Tik ką atvykus, mano kuopos vadas paliepė paimti I būrį su 4 s. kulkosvaidžiais bei didesnę kiekį amunicijos ir tuojau prisistatyti 4-tos kuopos vadui kpt. Dunduliui ir iš jo gauti tolesnių nurodymų. Kpt. Dundulis priskyrė savo kuopos viena būrį, davė įsakymą užimti Sen. Varėną ir iš ten ginti Merkio upės slėnį, per kurį yra galimas lenkų puolimas. Nuvykęs į vietą užėmiau nurodytą poziciją ir pasiunčiau keleta vyrų pažvalgyti upės slėnį bei apylinkę. Grįžę žvalgai pranešė, kad lenkai stiprinasi, kasa apkasus, kitoje Merkio pusėje, daugiau į pietų vakarus nuo Sen. Varėnos. Drauge su būrininkais parinkom gynimosi poziciją. 4-tos kuopos būrį išdėstėme abiejose pusėse vieškelio Varėna — Perloja. Sunk. kulkosvaidžiams ugniavietes parinkom Sen. Varėnos bažnyčios šventoriuje, kuris buvo aptvertas stora akmenine tvora, o prie tvoros buvo graži klevų alėja. Plačiai išsišakoję klevai gerai maskavo kulkosvaidžių ugniavietes, o nuo šventoriaus buvo puikus matomumas į Merkio slėnį. Kai kulkosvaidžius pastatėm ant akmeninės tvoros, paliepiu prisišaudyti. Po prisišaudymo buvo nustatyta, kad kulkosvaidžiai dominuoja slėnį kryžmine ugnimi. Užtvoros kaimynas iš kairės buvo nurodyta 6-toji kuopa, o iš dešinės nebuvo nurodyta. Iš to pasidariau išvada, kad mūsų užtvara saugo bataliono ar pulko dešinįjį sparną. Buvom visai pasiruošę sutikti priešą, bet toji diena praslinko ramiai.

Lenkų puolimas prasidėjo kitą dieną. Ankstyvą rytą slėnyje buvo pastebėtas gyvas judėjimas mažų grupelių tamsiai mėlynom uniformom. Buvom manyta, kad tai milicija, bet vėliau sužinojom, kad tai buvo gen. Hallerio dalinys iš Pran-

Mūsų raiteliai Alytuje 1920 m. vasario 16 d.

cūzijos. Tos grupelės, patekę į mūsų kulkosvaidžių kryžminę ugnį, greit pradingo, kiti pasislėpė po krūmais, kurių čia buvo apščiai ir negalėjo pajudėti iš vietos. Negalėdami pulti per slėnį, po poros valandų, lenkai susitelkė į pietinę slėnio pusę, iš kur pradėjo stipriai šaudyti, daugiau nukreipdami ugnį į 4-tos kuopos būrio poziciją. Mes taipgi sutelkėm visą ugnį į pietinį slėnį.

Prasidėjo lyg pozicinis karas. Ir nežinojom kaip ilgai mes galėsime jį tęsti, jei ne pulko vadas, mjr. Skorupskis, kuris, nepaisydamas stiprios ugnies, atėjo į mūsų užtvarą, apžiūrėjo kulkosvaidžių ugniavietes ir užtvaros pozicijas. Pagyrė, kad ugniavietės ir užtvaros pozicijos gerai pritaikytos gynimuisi. Išvykdamas iš užtvaros pažiūrėjo į savo laikrodį ir pasakė, kad dabar yra tiek tai minučių po dešimtos, poziciją reikėtų išlaikyti iki 12 val., kol pulko daliniai pasitrauks į naujas pozicijas prie Bobriškių. Pulko vadą patikinau, kad iki nurodyto laiko, t.y., 12 val., mes pajėgsime pozicijas išlaikyti, nes amunicijos turime pakankamai.

Mano spėliojimas, kad mūsų užtvara gina gana svarbų atsparos punktą, pasitvirtino, jei pats pulko vadas ją patikrino. Lenkų veržimasis stiprėjo ir stiprėjo, nepaisant mūsų žudančios ugnies, todėl du sunki kulkosvaidžius nuėmiau nuo šventoriaus tvoros ir perkėliau į būrio poziciją, kad pristabdytų kiek lenkų veržimasi. Artėjant 12 val., lenkai priartėjo prie būrio pozicijos apie 200 metrų. Mes šaudėm visu pajėgumu. Įsakiau uždėti durtuvus. Greit po to, būrininkas užklauskė kada bus galima pradėti atsitraukimą. Jau buvo likę tik 5 min. iki 12 val., kai būrininkui daviau įsakymą pradėti atsipalaidavimą, leidžiant

slinkti po du vyrus vieškelio grioviais ant Bobriškių kelio. Du kulkosvaidžiai ant šventoriaus tvoros visu pajėgumu turėjo palaikyti būrio atsipalaidavimą, o du kulkosvaidžius nuo būrio pozicijos įsakiau tuojau nuimti, pakrauti į vežimus, vamzdžiais atsuktai į užpakalį, kad traukiantis būtų galima atsišaudyti. Kai būrys artėjo prie Bobriškių kelio, liečiau nuimti ir pakrauti kulkosvaidžius nuo šventoriaus. Kulkosvaidžių vežimai sustatyti vilnyje pajudėjo paskui būrį atsišaudydami, nors ir netaikliai, bet stabdė lenkus. Atsitraukus kokį kilometrą, lenkų nesimatė. Atrodė, kad lenkai Bobriškių nepuls. Atkaklus pozicijos gynimas ir išlaikymas iki nurodyto laiko, leido pulko daliniams saugiai pasitraukti į naujas pozicijas. Per šias kautynes du 4-tos kuopos būrio vyrai buvo sužeisti.

Bobriškiuose radau savo kuopą. Kuopos vadas liepė parašyti pranešimą apie Varėnos kautynes, ką tuojau ir atlikau, užpildydamas 2 lauko knygutės lapus, o taipgi painformavo, kad pulkas gavo naują uždavinį ir veiks pagal ašį Kaišėdorys - Semeliškės - Trakai. Mūsų batalionas stovyklaus Semeliškėse. Žygiuosime per Onuškę, Aukštadvarį iki Semeliškių.

Žygis buvo sėkmingas be sutrukdyimų. Semeliškėse pasilikome keleta dienų ir šiek tiek pailsėjome. Vieną dieną kuopa pajudėjo Trakų link. Kuopos vadas man paaiškino, kad b-no vadas padarė klaidą duodamas įsakymą užimti kautynių barą.

Atvykome į Padvarionių sodžių, kur 6-tas p. pulkas kietai kovėsi su lenkais. Čia gavau naują uždavinį. Mano kuopos vadas įsakė paimti I kulk. būrį ir vykti į 6-tą kuopą, kur gausiu tolesnių nurodymų. Kuopos vadas kpt. Plenta

prijungė savo kuopos būrį ir įsakė vykti į N. Trakus, kur užimti pietuose nuo miesto esantį tarpekį tarp ežerų. Nuvykęs ten, užėmiau nurodytą tarpekį, sustačiau kulkosvaidžius ir pasiunčiau pranešimą apie užimtą poziciją.

Trakai istorinė vieta. Parūpo pamatyti pilies griuvėsius saloje. Palikęs būrininką savo vietoje nuėjau prie Galvės ežero kranto. Pilies griuvėsiai atrodė didingai. Gidas buvo lenkas, už pora markių aprodė pilies įdomybes ir pripasakojo visokių istorijų, palankių lietuviams. Pilies II aukšte ant sienų buvo užsilikę dvi freskos, gėrokai nublukusios. Gidas aiškino, kad viena freska yra vaizduojanti Dievo Motiną. Galima buvo tikėti, nes panašiai atrodė. Kita freska — tai Vytauto Didžiojo paveikslas. Apsirengimas galima buvo įžiūrėti, bet veidas buvo visai išblukęs. Buvo turtingas skyrius iškasenų. Apžiūrint iškasenas, tolumoje pasigirdo lyg griaustinis, — tai artilerijos šaudymas, o vėliau pradėjo tratėti ir kulkosvaidžiai. Reikėjo skubėti į užtvartą. Grįžęs, radau įsakymą nusiimti iš tarpeklio ir su užtvarta vykti į Sen. Trakus, kur prisistatyti 4-tos baterijos vadui kpt. Pečiulioniui, baterijos priedanga. Atvykęs čia susiradau kpt. Pečiulionį ir atraportavau savo paskirtį. Jis greit nurodė užtvartai poziciją ir ugniavietes kulkosvaidžiams. Po to jis paliepė paimti du baterijos telefonistus ir du užtvartos vyrus ir vykti į S. Trakų kleboniją, paimti bažnyčios raktą, atrakinti baž-

nyčią ir telefonistams įtaisyti bokšte sekimo punktą. Klebonas buvo lenkas ir pasipriešino. Tik pagrasinus areštu, pagaliau, sutiko atrakinti bažnyčią. Kol ėjo pasikalbėjimas su klebonu, atvyko ir pats baterijos vadas su telefonistais. Kai jau buvo įvestas telefonas, baterijos vadas pakvietė į bokštą ir mane.

Matomumas iš bokšto į rytų pusę, buvo labai geras. Apie pora km. atstume aiškiai matėsi kelias iš Vilniaus per Panerius. Stebėdamas kelią per žiūroną, aiškiai mačiau tuo keliu žygiuojančią lenkų kariuomenės vorą, priekyje su raiteliais. Užpakalyje važiuo ilga gurguolės vežimų vorą. Nuleidęs žiūroną ant krūtinės, kpt. Pečiulionis, staiga, mane užklausė, ar aš matęs lenkus? Trumpai atsakiau, kad taip. Tuomet jis, imdamas telefoną, dar pasakė, kad negalima laukti, kai taikinys yra geroje vietoje ir davė įsakymą užtaisyti pabūklus, nurodė taikinį ir keturiais pabūklais — ugnis. Po keletos salvių lenkų kariuomenės vora dingo nuo kelio, tik matėsi sudaužytų vežimų griaučiai.

Po keletos dienų baterija išvyko į kitą vietą (rodos į Daugirdiškius), o man su užtvarta buvo įsakyta grįžti į 6-tą kuopą, Padvarionyse. 6-toji kuopa gavo gynimosi barą už Padvarionių sodžiaus prie Strėvos upelio ir kelio į Padumblius. Mane su kulkosvaidžių būriu priskyrė prie kuopos, kad sustiprinčiau kuopos gynimosi poziciją. Pagal turimas žinias, buvo laukiama lenkų

Merkinė 1909-1910 m.

puolimo iš gretimo Seimonių (Seimany) sodžiaus. Todėl, parinkau kulkosvaidžiams tinkamas ugnia vietas. Po du sunk. kulkosvaidžius įtvirtinau ir užmaskavau abiejose kelio pusėse iš Padvarionių į Seimonius. Kairėje kelio pusėje, kur buvo sunk. kulkosvaidžio ugnia vieta, buvo iškastas blindažas, kuriame įsikūrė 6-tos kuopos vadovietė. Apsikasė ir kiti būriai, nes atšalo oras, su lietumi ir kilusiais žvarbiais vėjais. Artumoje gyvenamų trobesių nebuvo. Keleta savaičių vargom negalėdami nusirengti, išsimiegoti, apsisvalyti, apsisukti, pakeisti baltinius ir kt. Vyrai kantriai budėjo laukdami pamainos. Per visą tą laiką čia nebuvo rimtesnių susidūrimų, neskaitant žvalgų susišaudymų.

Vieną ankstyvą rytą, kai pūtė šaltas vėjas, lenkai paleido uraganišką artilerijos ugnį. Manėme, kad lenkai ruošiasi pulti. Šaudė iš lauko pabūklų, bet gal būt — ir iš gaubicų, nes sprogimai buvo tokie stiprūs, kad dulkių ir žemių stulpai iškildavo net aukščiau didelių medžių viršūnių. Tas rytas man buvo nelaimingas. Būdamas blindaže gavau pranešimą, kad gretimas sunk. kulkosvaidis neveikė. Išlindęs iš blindažoėjau prie kulkosvaidžio, kuris buvo čia pat. Tuo metu krito ir sprogo sviedinys. Oro spaudimas buvo toks stiprus, kad mane bematant parbloškė ir apipylė žemėm. Kai su viršilos pagalba pakilau nuo žemės, galva svaigo ir užė ausyse. Kuopos vadas kpt. Plenta man kažką sakė, nieko negir-

dėjau, maniau, kad nebeturiu ausų. Kuopos viršila paėmęs mane parankėn, nuvedė į perrišimo punktą, buvusį netoliese, Zavadskio dvare. Pulko daktaras Kanauka suteikė pirmą pagalbą: išplovė ausį ir užkimšo vata.

Po poros dienų ūžimas ausyse praėjo, bet iš dešinės ausies pasirodydavo kraujas ir užėdavo skausmas. Gulėjau dvaro savininko namų salione, kur buvo įrengta lauko lignoninė. Dvaro savininkas Zavadskis žinojo daug istorijų. Jis pasakojo, kad Vilniuje laikė spaustuvę, kur spausdindavo lietuviškas knygas ir atsišaukimus. Kratos metu žandarai radę nelegalius atsišaukimus ir spaustuvę uždarę. Nieko negelbėjo ir dr. Basanavičiaus intervencija. Iš lignoninės grįžau į 6-tos kuopos barą, bet ten pasilikau nebeilgai. Po keletos dienų mūsų barą perėmė 6-to p. pulko daliniai. Mūsų II batalionas ir mano 2-ji kulk. kuopa atvykome poilsiui į Bagaslaviškių — Gelvonų apylinkę.

Kiek vėliau, stovyklaujant jau Ukmergėje, man pradėjo vėl skaudėti ausį. Buvau komandiruotas į Karo Ligoninę Kaune, kur prof. Razvickas padarė operaciją. Po operacijos ausis pasitaisė, bet Lignoninės Sveikatos Tikrinimo Komisija, prof. Razvickui pasiūlius, pervedė mane tarnauti į nerikiuotę. Taip teko su 1 DLK Gedimino p. pulku atsiseikinti, su pulku, kuriame teko grūdintis kovose ir grumtis su Lietuvos priešais.

KALĖDŲ ŠVENTĖMS DAUG DŽIAUGSMO
IR NAUJIEMS METAMS DAUG LAIMĖS —
VISIEMS MŪSŲ RĖMĖJAMS IR SKAITYTOJAMS
NUOŠIRDŽIAI LINKI

K A R Y S

TRAI DEN IS

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pabaiga)

Traidenis su kariuomene traukė ir prieš Daugavpilį, bet jam ir šį kartą nepavyko pilies įveikti.

Aizkrauklės kautynes padėjo laimėti žiemgaliai, palikę vokiečius dar prieš kautynes. Visoje Žiemgaloje, išskyrus Mežuotnę, prasidėjo sukilimas, vadovaujamas kunigaikščio Nemeišio (Nameisio). Iš vokiečių buvo atsiimtose stiprios Duobelės ir Tervetės pilys. 1279-1280 m. žiemą, nakčia, Nemeišio junginys puolęs Rygą. Ant užšalusios Dauguvos ledo nelaisvėn buvo paimtas magistro pavaduotojas Gerhardtas von Katzenelenbogenas. Traidenio pasiūstas į Kernavę, Katzenelenbogenas mirė lietuvių nelaisvėje⁵⁹. Naujas magistras Konradas Feuchtenwagenas 1280 m. bandė vėl užimti Duobelės pilį, bet lietuvių buvo nuvarytas.

Traidenis, tačiau, dar vis tebenorėjo paimti Daugavpilį. 1281 m. jis prasiveržė Sėloje pro Dauguvą ir užėmė Jersikės pilį, ir tuo žygiu atkirto Daugavpilį nuo Livonijos. Tada jis privertė Livonijos ordiną atiduoti Daugavpilio tvirtovę mainais už Jersikę ir už tam tikrą priemoną⁶⁰. Lietuviai ir žiemgaliai dabar valdė visą kairįjį Padauguvį nuo Daugavpilio iki pat Rygos. Po to Traidenis vėl bandė užmegzti santykius su Ryga ir prekybinius santykius su ordinu, tačiau tuo tarpu, nieko apčiuopiamo nebuvo pasiekta⁶¹. Mat, kryžiuočių ordinas, galutinai užvaldęs Prūsus, atėjo kalavijuočiams į pagalbą.

PASTANGOS PADĖTI PRŪSAMS IR ŽIEMGALIAMS

Lietuva nebuvo nuošali stebėtoja Didžiojo Prūsų sukilimo ir žiemgalių sukilimo metu. Kaip DLK Treniota, taip ir Traidenis užjautė giminingus aiščius jų kovose prieš Vokiečių ordinus. Netrukus po ordino pralaimėjimo 1279 m. prie Aizkrauklės kilo naujas išsivadavimo karas Žiemgaloje. Šį kartą žiemgaliams vadovavo "jų visų vadas" Nemeišis, kurį pagiežos pilnas metraštinnikas vadino "neištikimu šunim"⁶². Nemeišio sukilėlių kariuomenė šturmu paėmė Tervetę. 15 nelaisvėn paimtų ordino riterių jis pasiuntė į Kernavę⁶³, tikėdamasis susilaukti už tai lietuvių

paramos, ir neapsiriko. Ordina, metęs į mūšį apie 14,000 vyrų, vis dėlto neįstengė atsiimti nei Tervetės, nei Duobės. Lietuviai, susitaikę su pietiniais rusiniais, sutelkė jėgas padėti kovoti žiemgaliams.

Karingas žiemgalių kunigaikštis Nemeišis buvo metęs krikščionybę, kai kalavijuotis jam sudavė į žandą. Išsivedęs Nemeišis sutelkė karius ir vedė į karą prieš ordiną Kurše. Kai kryžiuočiai atėjo į Žiemgalą kalavijuočiams padėti, Nemeišis pabėgo į Lietuvą. Traidenis jam davė valsčių (Nemiežą?) Vilniaus apylinkėje⁶⁴. Dėkin gas Nemeišis tapo Traidenio karvedys, dažnai telkdamas lietuvių, žemaičių, žiemgalių bei sūduvių savanorius žygiams prieš vokiečių riterius Livonijoje ir Prūsijoje.

1282 m. žiemą abipusiniai puldinėjimai išliepsnojo iš naujo. Kunigaikštis Skarijotas (Schoriat) perėjo per užšalusią Dauguvą su lietuvių pulku ir nuteriojo arkivyskupui priklausiusias Aizkraukles ir po to, traukė namo su dideliu grobiu. Kryžėiviai vijosi; lietuviai girioje spsisuko ir susirėmė su ordinu. Vokiečiai nulipę nuo arklių, varu puolė lietuvius. Krito Skarijotas su 60 vyrų. Kiti lietuviai išsiblaškė⁶⁵.

Žiemgalių karas truko daugiau kaip dešimt metų. Tik 1286 m. Livonijos ordinas, pasistatęs Heiligenbergą, privertė žiemgalius ir lietuvius palikti Tervetę ir pasitraukti į lietuvių Raktės pilį⁶⁶.

Traidenis taip pat kovojo su Kryžiuočių ordinu vakaruose, bet tos kovos jam nedavė jokių laimėjimų. Pirma, kryžiuočių jėgos buvo daug stipresnės; antra, Traidenis nebegalėjo laiku padėti Didžiajam Prūsų sukilimui (1260-1274 m.), kuris jau buvo numalšintas. Savo valdymo pradžioje Traidenis buvo įsivėlęs į kovas Valuinėje ir Mozūrijoje, o vėliau — Livonijoje. Lietuvių žygiai Prūsijon buvo atsitiktiniai, talkinant jotvingiams-sūduviams, kurie gynėsi nuo kryžiuočių ir ramstė sukilėlius prūsus. Šiame bare ilgą laiką narsiai kovojo Sūduvos kunigaikštis Skomantas, puldinėjęs kryžiuočius per visą Traidenio valdymo laikotarpį.

Skomantas buvo žymiausias sūduvių sritis

kunigaikštis. Metraštininkas Petras Dusburgas rašo, kad jis buvo galingas ir turtingas. Ipatijaus metraštis jį ir kitą sūduvių kunigaikštį, Borutą, vadina "piktu kariautoju". Skomantas buvo kartu ir srities vyriausias krivis ir sutelkdavo stiprią Kresmenos srities karių palydą. Skomantas pirmą kartą minimas aprašyme apie 1263 m. žygį į Kulmą. 1272 m. jis vedė lietuvių ir sūduvių kariuomenę į Kulmą, kur devynias dienas plėšikavo ir degino. Neįveikęs Kulmo miesto, Skomantas sudegino "Hensot" ir Cippel" tvirtoves⁶⁷. 1273 m. sūduviai sunaikino Bartenšteino pilį, išmušdami visus pilėnus⁶⁸. Sekančiais metais sūduviai vėl nusiaubė Kulmą, padarydami ten didelių nuostolių⁶⁹.

1275 m. kryžiuočiai nukariavo Nadruvos prūsus, kai magistras Konradas von Thierbergas įveikė Kamsviko tvirtovę. Nadruviai vyrai žuvo kovoje, moterys ir vaikai mirė badu. Dalis nadruvių su šeimomis bėgo į Lietuvą ir rado Gardino tuščiose sodybose prieglobstį. 1276 m. kryžiuočiai Ragainės vietoje pastatė Ragnit pilį. Daug vietos prūsų tada bėgo į Žemaitiją ir į Jotvą. Traidenis apgyvendino tuos prūsų pabėgėlius Gardino ir Slonimo apylinkėse⁷⁰. 1277 m. magistras von Thierbergas galutinai nuengė pagudėnus (pogezanus). Daugelis pagudėnų atsikraustė taip pat į Gardino apylinkes⁷¹.

Po to, kryžiuočiai nusiaubė Sūduvą. Sykį jie sugavo girioje būrį žmonių. Kryžiuočių vadas paklausė vyresniųjų saviškių, ką su jais daryti. Jie sumanė varyti tuos belaisvius, kaip galvijus, į Sembą. Tarp varomų sūduvių buvo tūlas Gedetė, kuris ragino saviškius gintis. Staiga, sūduviai nuo sargų atėmė ginklus ir išsivadavo. Pakeliui į laisvę jie paėmė maisto ir lobijų ir Gedetės vadovaujami nukako į Lietuvą⁷².

1277 m. spalio-lapkričio mėn., kartu su Skomanto vadovaujama keturių tūkstančių jotvingių kariuomene, žygyje į Kulmą ir Liubavo žemes, dalyvavo ir "narsi kariuomenė iš Lietuvos"⁷³. Reiškia, žygis buvo suruoštas su Traidenio pagalba. Spalio 21 d. Skomantas nuteriojo Kulmo apylinkes ir paėmė daug pilių⁷⁴.

Jotvingių kariuomenė ne kartą įsiverždavo į vakarines Prūsų ir Kulmo žemes, apsiausdama Vartenbergą⁷⁵, Liubavą⁷⁶, Torunę ir Birgelavą⁷⁷, Kulmą⁷⁸, Elbingą, Ventlicą⁷⁹ ir Bartenšteiną⁸⁰.

1279 m., 1280 m.⁸¹ ir 1281 m. buvo pakartotinai įsiveržta į Sembą, kur kryžiuočiai buvo geriausiai įsitvirtinę. 1280 m. lietuviai talkino jotvingiams žygyje į Sembą, kai Traidenio vasalas Nemeišis žygiavo Pamedėn. Nemeišis nebesugrįžo iš to žygio⁸².

Kernavės herbas

Kryžiuočių ordino magistras von Thierbergas, savo ruožtu, puldinėjo sūduvius. 1278 m. jis nuteriojo Kymenavo apylinkes, išskersdamas daugelį gyventojų⁸³. 1278-1279 m. magistras von Thierbergas įsiveržė į sūduvių sritį, kuri vadinosi Merūniškiais. Ten jis užmušė tos srities kunigaikštį⁸⁴. 1280-81 m. ordinas nuniokojo Skomanto sritį; 1281 m. vasario 2 d. magistras Mangoldas sudegino Skomanto dvarą Kresmenoje su visa manta. Jis užmušė ar paėmė nelaisvėn 150 Skomanto vyrų⁸⁵. Skomantas pasitraukė rytuosna. Jis buvo priglaustas Gardino pilyje su šeima⁸⁶ ir dvariškiais. Po Traidenio mirties, tačiau, Skomantas susitaikė su kryžiuočiais ir grįžo Prūsijon. Jis padėjo ordino riteriui Liudvikui von Libencelei pabėgti iš nelaisvės Lietuvoje⁸⁷. Matyt, kad Skomantas išgyveno dvasinį lūžį, kadangi 1284 m. jis buvo pakrikštytas ir ordino apdovanotas žemėmis Prūsuoje⁸⁸.

Po Traidenio mirties, ir kiti suskaldyti ir nugalėti prūsai taikėsi su savo likimu. Mat, didysis Lietuvos kunigaikštis tesugebėdavo sumušti kryžiuočių ir kalavijuočių kariuomenes tikrai atvirame kovos lauke, bet jo lietuviai dar nebuvo išmokę imti tvirtų mūro pilių. Ogi Prūsai buvo sukaustyti ordino pilių tinklu.

VI. KOVOS SU LENKAIS

Traideniui nemažai tekdavo kariauti su lenkais ir mozūrais. Savo valdymo pradžioje 1269-70 m.), aplenkęs Plocką, jis įsiveržė į Kujaviją, kovojo su mozūrais ir kryžiuočiais prie Vyslos.

1273 m. liepos 1 d. Krokuvos vyskupas Povilas pasikvietė lietuvius į talką prieš kitus besivaidijančius lenkų feodalus. Lietuviai nuterčiojo Liublino sritį ir išsivedė daug lenkų belaisvių. Lietuviai taip nusiaubė kraštą, kad lenkų balsai kreipėsi į Krokuvos vyskupą: "Matai, vyskupe Povilai, geriausiai Tau būtų, jei nebūtum gimęs. Taip iš tikro išnaudojai padėtį, kada Pats buvai užsakęs, kad įvyktų skerdynės Liubline!"⁸⁹.

Rašydamas apie 1273 metus, lenkų istorikas Dluogošas skundžiasi, kad lietuviai nuniokojo Liublino žemes, Kujavijos ir Mozūrijos kunigaikščių Leško ir Konrado sritis⁹⁰.

Krokuvos kunigaikštis Vladimiras Boleslovas išsiuntė pagalbinę kariuoną kaimynams padėti, bet tai kariuonai nesisekė prieš jotvingių karžygius⁹¹.

Po visos eilės mažesnių žygių, norėdamas atsilyginti už javais pakrautų laivų apiplėšimą⁹², Traidenis, su didele kariuomene, 1277-78 m. kariavo Lenkijoje. Traidenio kariuomenė 1277 m. spalio 18 d. pasiekė Lenčicą, vieną iš seniausių Lenkijos miestų toli už Vyslos. Lietuviai nusiaubė Lenčicos, Dobrinės ir Kujavų apylinkes, apie 40,000 žmonių išsivedė nelaisvėn, vienus išmušdami, kitus į nelaisvę išsivesdami⁹³. 1278 m. Skomantas su savo sūduviais įveikė Kovalą Kujavijoje ir vėl nuterčiojo Lenčicos ir Dobrinės apylinkes⁹⁴.

Tuo pačiu metu Traidenis su broliu Sirpučiu, jotvingiams talkinant, pasiekė Liubliną Mažojoje Lenkijoje. Jie ten per kelias dienas padarė didelių nuostolių ir grįžo Lietuvon su dideliu grobiu⁹⁵. Tačiau, lenkų kunigaikščiui Leškui pavyko susikauti su grįžtančiu, grobiu apsikrovusiu, lietuvių būriu Rovno ar Lucko apylinkėse. Leškas tada išvadavo belaisvių vilkstinę⁹⁶.

Bendrai imant, mozūrai buvo žudomi arba pavergiami. To pasėkoje mozūrai buvo gerokai lietuvių nualinti. Lietuva privertė mozūrų kunigaikščius keisti savo politiką. Ne tušti yra poeto Liudviko Kondratavičiaus žodžiai apie Traidenį. Pagaudamas lenkų įspūdžius apie narsųjį DLK, lenkiškoje poemoje "Córa Piastow" (Piastų duktė), Kondratavičius, lyg senovės vaidila, prabilo:

Drebėkit baimėj Lietuvos kaimynai,—
Trumpai alsuosit ranką jo patyrę:
Ne prabangai, ne pasigirt merginai
Tas juodas raitelis apleidžia girią!

Išgirsite lyg žemė suvaitos,
Lyg staugdama aidų aidais aidės,
Lyg griausmas griaus garsais tolios dainos —
Ir lyg padangėj jūsų pasilies,—
Žinokite: kaip viesulas ūmus
Traidenis artinas į jus!

Tačiau, tos kovos atėmė jėgas, reikalingas nuolatiniam karui su vokiečių ordinu. Laimė, kad mozūrų kunigaikštis Boleslavas II, Ziemovito sūnus, norėdamas apsaugoti nuo Traidenio puolimų, vedė Traidenio dukterį Gaudimantę-Sofiją Plocke. 1279 m. buvo pasirašyta taika⁹⁸.

Tuo būdu Traidenis pradėjo giminystę su mozūrų dinastija, kuri prasitęsė ir kitų Lietuvos valdovų laikais. Boleslavo II ir Gaudimantės vienas iš sūnų gavo Traidenio vardą. Jis ir valdė Čersko-Varšuvos kunigaikštiją Traidenio II vardu (1311-1341 m.). Po tų vedybų mozūrai būdavo lietuvių aplenkiami, o Lenkija ir toliau puldinėjama.

1280-82 m. Traidenis ėjo talkon Haličo Levui, kovojusiam su Krokuvos Lešku Juodoju. Haličo Levas atvyko į Lenkiją 1280 m. vasario mėn., vedinas jungtines rusinų, totorių, lietuvių ir jotvingių jėgas prieš Krokuvos ir Sandomiro kunigaikštį. Po nenulėmusio mūšio ties Goslice, vasario 23 d., lietuviai skubėjo namo.

Dėl kryžiuočių sistemingų antpuolių 1278-1283 m. jotvingių politinis vienetas buvo sunaikintas Traidenio valdymo metais. Prie jotvingių pribaugimo prisidėjo 1281 m. lenkų siaubingas žygis.

VII. TRAIDENIO ĮVERTINIMAS

Prie Traidenio Lietuvos didžioji kunigaikštija buvo ginama ir išlaikoma vien kardu. Traidenio Lietuva buvo tapusi spartietiška karinė stovykla. Savo pirmtako karaliaus Mindaugo diplomatijos Traidenis nesigriebė. Sutartys buvo daromos tikrai kraštutiniais atvejais, kaip antai, su Valuine, arba su Livonija dėl prekybos, bet jos tereiškė tik laikines karo paliaubas. Traidenis suprato, kad tuo metu krikštas ir Šv. Sostas Lietuvai nepriklausomybės nelaiduos. Užtat, nė Traidenio kalbinimas krikštytis neturėjo sėkmės. 1282 m. jis atsakė Rygos arkivyskupo Jono pasiuntiniui, kad nenorįs krikštytis dėl baimės susilaukti žiemgalių likimo. Jis aiškines, jog žiemgaliai, priimdami naują tikybą, manę pagerinsią savo būvį, o tapo pavergtais. Traidenis nesąs pasirengęs priimti kryževivių pančių. Tačiau, Traidenis, apskritai, nebuvo krikščionybei priešingas: jis nestelbė stačiatikystės savo valdose, turėjo savo kariuomenėje karių krikščionių, gimi-

Kemavės piliakalnis

niavosi su katalikiška mozūrų dinastija. Lietuva liko pagoniška dėl to, kad Traidenis nenorėjo už krikštą mokėti lietuviškų genčių žemėmis ir laisve.

Bendrai, jis buvo grynai tautiškosios ir pagoniškosios Lietuvos valdovas, t.y., pirmiausia jam rūpėjo valdyti ir ginti visas lietuviškąsias žemes, o apie nukariavimus rusinuose ar mozūruose jis mažai tesirūpino. Jis nesidėjo nė su vienu kaimynu. Būdamas geras karvedys, jis pats vienas kariavo su visais priešais. Ne vieną žygį jis atliko į Prūsus ir daugybę žygių padarė prieš kalavijuočius. Traidenis siekė jungti visas lietuviškas gimines ir jų daugiau sutelkti krūvon, negu sutelkė Mindaugas, kuris turėjo sunkumų užvaldyti žemaičius ir jotvingius. Traidenio globoje telkėsi ne tikai tos lietuviškos giminės (žemaičiai ir jotvingiai), bet ir jo ginami žiemgaliai. Prūsų ir jotvingių bėglius su šeimomis jis kurdino Gardino, Naugarduko, Volkovisko ir Slnimo apylinkėse, kad ten sudarytų užtvarą Valuinės rusinams. Sąmoninga pasienio kolonizacija — pirmoji Lietuvos istorijoje — rodė tautinės-nacionalinės valstybės linkmę: jungti, ginti ir stiprinti savo tautą ir jos žemes. Tautininkas Traidenis sulipdė iš aukštaičių, žemaičių bei žiemgalių, sūduvių, nadruvių, natangų ir jotvingių likučių pagonišką lietuvių tautą. Šiuo pažvilgiu Traidenis buvo antrasis didysis Lietuvos jungėjas po Mindaugo. Jo valstybės aistiškai lietuviškasis branduolys buvo didesnis ir stipresnis už Mindaugo.

Traideniui visų pirma rūpėjo sujungti ir ap-

ginti lietuviškų genčių žemes. Jis sėkmingai atmušė pavojingas 1275 m. totorių ir 1279 m. Kalavijuočių ordino invazijas.

Anot lenkų istoriko Henriko Paškevičiaus¹⁰⁰:

Traidenis paliko savo tautos istorijos atsiminime kaip tvirta asmenybė, su aiškiu politiniu veidu: valstybės sienų gynėjas, nepermaldaujamas Kryžiuočių ordino priešas, vienas svarbiausių Lietuvos valstybės kūrėjų. Tai milžiniška asmenybė, kurios valdymas davė didelės reikšmės vaisių. Tačiau reikia pripažinti, kad daug Traidenio pasisėkimų kyla iš ankstyvesnių laikų, iš Mindaugo viešpatavimo.

Traidenis buvo stambus valdovas su stipriu charakteriu: griežtas ir karingas, drąsus ir ištvėringas, sumaniai ir tvirtai siekiantis savo tikslo, sugebąs sau palenkti kitus ir jiems vadovauti. Drauge su Sirpučiu, Nemeišiu ir Skomantu jis sugebėjo pasitelkti žymią karinę pajėgą, į kurią buvo įjungiami ir rytinio pakraščio gudai. Mokėjo sunaudoti visas jėgas, ir jų neapdairiai neeikvojo, apskaičiuodamas ir puldamas priešą tada, kai buvo įsitikinęs laimėsias.

Traidenis mirė tarp 1281 m. rudens ir 1282 m. pradžios¹⁰¹. Apie mirties aplinkybes nieko tikra nežinoma. Atrodo, kad be jokių politinių sukrėtimų, didžiojo kunigaikščio valdžią perėmė Traidenio sūnūs, Daumantas ir Butegeidis¹⁰². Jiems mirus, betarpiškai valdyti perėmė jų jaunesnysis brolis Budvietis¹⁰³, kuris istorijoje dar žinomas Putaviro, Pukuvero ar Liūtavaro vardais. O šis buvo Vytenio ir Gedimino tėvas. Reiškia,

galima išvesti pastovią dinastinę liniją tarp DLK Traidenio ir DLK Gedimino. Traidenio valdymo laikmetis (1269/1270 — 1281/1282 m.) davė Lietuvai tvirtą ir vieningą pagrindą, kuriuo toliau rėmėsi palikuonys.

Išnašos:

58. Ten pat, 188-190.
59. Ten pat, 215 psl.
60. Wartberge, SRP, II, 56-57 psl.
61. HUB, 350-351 psl.
62. LR, 198, 199 psl.
63. Ten pat, 201 psl.
64. Šliūpas, 118 psl.
65. Ten pat.
66. LR, 231 psl.
67. Petri de Dusburg Chronicon terrae Prussiae, *Scriptores rerum Prussicarum*, I tomas (toliau: Dusburg, SRP I), Leipcigas, 1861, 128 psl.; Di Kronike von Pruzinlant des Nicolaus von Jeroschin, *Scriptores Rerum Prussicarum* (toliau: Jeroschin), I tomas, Leipcigas, 1861, 475-476 psl.
68. Dusburg, SRP, I, 131 psl.; Jeroschin, SRP, I, 480 psl.
69. Dusburg, SRP, I, 137 psl.; Jeroschin, SRP, I, 494-495 psl.
70. LR, 188 psl.; Ipat. PSRL, II, 874 psl.
71. Šliūpas, 116-117.
72. Ten pat, 118 psl.
73. Dusburg, 193.
74. "Scumandus capitaneus Sudowitarim... Multa castra scilicet Plowist, Redinum, Welzaia, Tumiritz, Celementis, Grudentz, Santirum, Cristberg... cum magna praeda domum redierunt". Canonici Sambien-sis epitome gestorum Prussiae, SRP, I, 282 psl.; Jeroschin, 495-496 psl.
75. Dusburg, 158, 159.
76. Ten pat, 162.
77. Ten pat, 164.
78. Ten pat, 166.
79. Ten pat, 169 psl.
80. Ten pat, 173.
81. Ten pat, 140-141; Jeroschin, 501-502 psl.
82. "1281 autumno Lithuani regi Thoreide Prus-siam Nameise duce adgrediuntur..." LR, 221 psl.; Dusburg, 204.
83. Dusburg, 138; Jeroschin, 497.
84. Dusburg, 139; Jeroschin, 498.
85. Dusburg, 142; Jeroschin, 503-504.
86. Skomantą palydėjo 3 sūnūs: Rukalis, Gedestis ir Galmus.
87. "Fratr Lodevicus de Libencele, qui Scumandi Sudowitarum capitanei, captivus fuit, fugit et ad suos redit". Dusburg, 142; Jeroschin, 504-505.
88. "Scumandus, Sudowitarum capitaneus, incur-sionibus continentibus fratrum ordinis in Prussia vexa-tus, cum omni domo et familia sua fidei christianae

se subicit". Dusburg, 143 psl.; Jeroschin, 505.

89. "Lithuani miserabiliter devastaverunt terram Lublinensem... Item venit vox ad Paulum episcopum Cracoviensem dicens: Ve tibi, episcope Paule, melius tibi fuisset, si natus non fuisses... Imponebatur enim eidem, quod ipso procurant fuisset facta strages sup-radicta in Lublin". A. Bielowski, "Rocznik Traski", *Monumenta Poloniae Historica* (toliau: MPH), II tomas, Lvovas, 1872, 842 psl.; Tas pats, "Rocznik Malopolski", MPH, III tomas, Lvovas, 1878, 174 psl.; A. Prze-zdziecki, *Joannis Dlugossi Historica Poloniae*, II to-mas (toliau: Dlugosz II) 1873, 429 psl.

90. Dlugosz, II, 430 psl.

91. Ipat. PSRL, II, 870.

92. Ipatijaus metraštis taip pat perteikia jotvingių prašymą ir javų pagrobimo incidentą: "Viešpatie kuni-gaikšti Vladimirai, atvykome pas tave nuo visų jot-vingių, pasitikėdami Dievu ir tavo sveikata. Viešpatie, nenumarink mūsų, bet išmaitink mus; pasiūsk, viešpatie, mums parduoti rugių, o mes su džiaugsmu pirk-sime ir mielai duosime ko nori: vaško ar voverių, ar bebrų, ar juodųjų kiaunių, ar sidabro... Vladimi-ras pasiuntė iš Brastos su gerais žmonėmis, kuriais pasitikėjo, Bugu laivus, prikrautus rugių. Plaukiant Narevu, prie Pultusko, prekybinis karavanas buvo mo-zūrų kunigaikščio Konrado žmonių apiplėštas". Ipat., PSRL, II, 879 psl.; V. Pašuta, Užrašas 17, 22 psl.

93. "1277 circa octobris Litwani Lanciciam crudelis-sime devastaverunt abducentes secum in captivitate preter eos qui occisi suut quadraginta milia hominum utriusque que sexus". Rocznik Traski, MPH, II, 843 ps.; Dlugosz, II, 443.

94. Dlugosz, II, 449; Dusburg, 186; Jeroschin, 477.

95. Ipat., PSRL, II, 878; Gust. PSRL, II, 346; MPH, III, 76, 308.

96. Rosznik Świętokrzyski, MPH, III, 76 psl.; Ipat., PSRL, II, 878.

97. Lietuviškas posmo vertimas pas V. Sruogienę, *Lietuvos istorija*, Šeštoji laida, 62 psl.

98. "Masovia Dux Boleslaus, filius Semovit, accept in uxorem de Lithuania virgenem Sophiam filiam Ducis Lithuaniae Troydeni, et nuptiarum solemnitate in Ploczensi civitate agit". Dlugosz, II, 453; MPH, III, 47 psl.

99. "Venit Leo dux Rusie cum exercitu copioso Thartarorum et Lthwanorum et Ruthenorum volens possidere ducatum Cracoviae et Sandomirae. Cui oc-curerunt Cracovienses et Sandomirite... (23 II) circa Goslicz... et prostraverunt Thartarorum, Lithwanorum, Ruthenorum admirabilem multitudinem". Rocznik Traski, MPH, II, 847 psl.; Ipat. PSRL, II, 882.

100. Paszkiewicz, 138 psl.

101. Plg. Ipat., PSRL, II, 869.

102. V. Sruogienė, *Lietuvos istorija*, Čikaga, 1956, 96 psl.

103. Tik Bychovco kronika rašo apie Traidenio sūnų Rimantą. Rimanto Traidenaičio papasakojimas yra paimtas iš Ipatijaus metraščio aprašymo apie Vaiš-vilką Mindaugaitį.

MIRTININKŲ GRETOSE

O. ŽADVYDAS

(Pradžia balandžio KARYJE)

Juokėmės iš burlioko kvailumo. Jis pats nežinojo, kaip reikia reaguoti. Tačiau, mūsų "veikla" ne visuomet sėkmingai baigdavosi.

Siunčiant "paštu" antro aukšto rūkoriai papirosų, lauke buvo vėjas ir priėmėjai ilgai užtruko, vis negalėjo pagauti paketėlio. Lauko sargybinis pamatė pro kurį langą nuleidžiamas ryšulys. Į kamerą atskubėjo uniformuotas administracijos pareigūnas ir pareikalavo atiduoti virvutę. Išsigynėm, aiškinom, kad jokios virvutės neturim. Kai jis pasakė, jog ką tik pro mūsų langą buvo išmestas į antrą aukštą daiktas, suvyniotas į popierių, supratom, kad pareigūnas turėjo tikras žinias. Kratos nedarė, bet pareiškė, jog būsim visi nubausti. Jam išėjus, virvutę tuoj sutraukinėjom į trumpus gabaliukus ir išmetėm pro langą. Nujautėm, kad gali kratyti. Neapsirikom.

Vidurnaktį kameron įsibrovė keturi čekistai. Mus visus išvedė į koridorių, liepė nusirengti ir baltinius sumesti į kamerą. Prižiūrėtojas neleido kalbėtis ir judėti. Sušalę stovėjom, o čekistai viduj darė smulkią kratą, kurią baigė prieš pat kalinių kėlimą. Nieko neradę, išėjo keikdami.

Kameroj buvo chaosas. Iš čiuzinių ir pagalvių buvo iškratyti šiaudai ir išdraikyti po visą kamerą. Iš drabužių buvo išpiaustytos sagos. Tyčia sukeltos dulkės užkimšo mums nosis, gerkles, dušmė. O prižiūrėtojas rėkė, kad greičiau gultumėm.

Atsikėlę turėjom darbo iki pietų, betvarkydami guolį, drabužius, plaudami kameros grindis. Po šito "krikšto" jautėmės, lyg iš medžio iškritę. Nors karceriu ir nenubaudė, bet savo duoklę atsiėmėm.

IR VĖL TARDYMAS

Nakties metu sargybinių buvau nuvestas pas tartytoją į buvusias kalėjimo dirbtuves, kuriose okupantai įrengė tartytojam kambarius. Koridorius buvo platus, silpna elektros šviesa apšviestas. Kairėj pusėj, tartytojų kambariai. Dešinėj — prie sienos pastatytos, žemos, keturkampės, siauros spintos, tai "laukiamieji kambariai" tardomiem kaliniam, originali sovietų statybos puošmena. Į vieną iš tų spintų įgrūdo mane ir iš lauko pusės užkabino duris. Joje buvo tamsu, ankšta ir tvanku, lyg karste. Spintos aukštis buvo pritaikytas žemo ūgio žmogui. Atsisėsti ir nebandyk, kojos remiasi į sieną, stovėti galima vos

įsispraudus. Kiek ilgai ten išbuvau, negaliu pasakyti. Spintų duris nuolat atidarinėjo — vienus išvesdavo, kitus įleisdavo. Atėjo ir mano eilė, nuvedė į tartytojo kambarį. Už didelio stalo sėdėjo čekisto uniformoj, šviesiaplaukis, dailus apie 25 metų vyras. Jis man liepė sėsti ant kėdės, kuri stovėjo priešais jo stalą. Žiūrėdamas į bylą, paklausė mano vardo, pavardės ir tėvo vardo. Atsakiau. Įsitikinęs, kad esu tas pats sumintasis, kurį jis pašaukė tardymui, tarė:

— Aš esu saugumo seržantas Krymov'as, tartytojas. Man pavesta užbaigti jus tartyti ir bylą perduoti teismui. Tamstos ir liudininkų parodymai ne visur atitinka, yra priešingi. Į mano klausimus atsakinėsit ir aš užrašysiu. Kiekvieną puslapį perskaitysit ir pasirašysit. Jei užtiksit klaidingai užrašytą, pasakykit, ištaisysiu. Įspėju, sakykit tiesą, nes prasilenkusiam su tiesa akistata nebus maloni.

Sklaidydamas bylos lapus, pasiūlė popirosą. Mandagiai padėkojau, pasakiau, kad esu nerūkantis. Bet paprašiau atsigerti vandens, nes buvau ištroškęs bestovėdamas tvankioj spintoj. Padavė indą ir stiklinę. Atsigėriau ir padėkojau.

— Tamsta paneigėt, kad nežinote apie ginklų sandėlius. Bet nepamirškite, kad liudininkų parodymai nėra melas, bet tikri faktai. Jūsų bendradarbiai yra suimti, nėra ko slėpti jų pavardžių, o savo parodymuose jų nenurodėt. Man nesuprantama, kodėl nepasakai, juk dabar nėra paslaptis. Mes turim žinių, kad kontrrevoliucionieriam parūpindavai šovinius iš slaptų sandėlių. Nurodyk jų vietas.

Galvojau, kad galėjo išgauti iš dviejų narių. Tačiau nežinojau, ar tik vienas, ar abu suimti. Iki paaiškės, nusprendžiau pavardžių neminėti, tesuveda akistaton. Tartytoju atsakiau:

— Apie minimus slaptus ginklų sandėlius nieko nežinau ir pakartotinai pareiškiu, kad tai provokacinės žinios. Prašau suvesti akistaton.

— Gerai. Laiko turim, išsiaiškimsim. Na, o dabar pasakyk, kur turi paslėpęs angliškas granatas ir revolverį.

— Iš kur aš galėjau gauti angliškas granatas, juk Lietuvos kariuomenė buvo apginkluota vokiškom granatom. Liudininkas akiplėšiškai meluoja.

— Tai bus jau antra akistata ir su kitu asmeniu. Vienas iš judviejų sunkiai nukentės. Štai ir trečias nusikaltimas. Į klausimą atsakyk pagalvojęs, neskubėdamas, nes, gal būt, būsi primiršęs. Turiu sąrašą ir aš, patikrinsiu ar visus išvardinsi. Esi kaltinamas už šnipų pervedinimą per sieną. Juos išvardink, ir aš į protokolą užrašysiu.

— Šnipų nepervedinėjau. Prašau įrodyti faktais, — atsakiau, žiūrėdamas tardytojui į akis.

— Taip, žinau ir apie nepravestuosius. Du šnipus išvijai iš savo buto. Bet padarei pagrindinę klaidą, sudegindamas rekomendacinį raštelį. Tai reikšmingas dokumentas teismui.

Tardyti baigė 5 val. ryto. Sargybinis mane nuvedė atgal į 85-tą kamerą. Krymovas buvo šalto būdo. Nesikarščiovo kaip Cholevo. Nevar-tojo fizinės jėgos, nekeikė, negrasino. Tačiau kas įvyks, kai suves akistaton, vien tik pagalvojus, šiurpas kratė.

Nujaučiau, kad akistata bus nemalonus dalykas. Juk mano ir liudininkų parodymai skirtingi. Suves akis į akį, užnugary stovės “kūno technikai”, išmokyti ir prityrę budeliai. Kankins žiaurėmis priemonėmis.

Naktimis negalėjau užmigti, vis minty nepranykstanti šmėkla — akistata, dirginanti nervus. Taip pat kildavo nemalonus jausmas, kai išgirdavau sargybinių žingsnius, lipant laiptais į IV skyrių. Reikia pastebėti, kad suimtuosius tardydavo nakties metu. Laukdavau, ar tik nestos prie mano kameros durų, atrakins ir pašauks pavardę. Žingsniams nutolus, lengviau pasijusdavau. Bet neilgam. Ir taip vedimai ėjo be paliovos: šianakt, rytoj, poryt...

Kameros draugai patarė prisipažinti prie tariamų nusikaltimų. Aš išvengsiąs budelių “krikšto”, o bausmė, išsiginsi ar prisipažinsi, ta pati — sušaudymas, tad beprasmiška kęsti egzekuciją. Bet neįmanoma, juk neturiu nei anglišku granatų, nei yra slaptų ginklų sandėlių. Juk už melą dar daugiau nukentėsiu.

Birželio 18 d. apie 3 val. dienos metu, visai nesitikint, nuvedė pas tardytoją Krymovą. Šį kartą nereikėjo laukti eilės ir išvengiau spintos. Maniau, jog esu pašauktas akistatai. Įėjus, Krymovas leido atsisėsti ir šypsodamasis tarė:

— Neišsigąšk, iššaukiau ne akistatai. Man reikia žinių apie vieną asmenį. Ar pažįsti Zumerį? — vardo neminėjo.

— Taip. Šu puskarininkiu Zumeriu tarnavau tame pačiame pulke.

— Ne, šis žmogus netarnavo kariuomenėj. Gal ta pačia pavarde pažįsti kitą asmenį?

— Nepažįstu.

— Tai viskas. Greitu laiku vėl pasimatysim.

Kreipiaus į Krymovą mano asmens reikalu. Pareiškiau, kad saugumo leitenantas Novikovas, suimdamas mane Darbėnuose, atėmė rankinį laikrodį, plunksnakotį “parkerį”, piniginę su asmens dokumentais ir 15-ka rublių, bet kratos protokolo nesurašė. Taip pat darė papildomą kratą mano

bute įpilty, kurią atliko vienas, nekviėtė liudininkų, nerašė protokolo. Paėmė foto aparatą. Novikovo veiksmai prieštarauja sovietų įstatymams. Kalėjimo administracija minėtų pinigų negavo, todėl negaliu pasinaudoti išrašais ir nusipirkti papildomo maisto. Prašiau, kad jis išaiškintų šį reikalą. Krymovas man nieko neatsakė, tik popieriaus lape pasižymėjo.

Vagystė — čekistų amatas. Mano pareiškimas liko be pasekmės. Su Krymovu daugiau nebesusitikau, nes po keturių dienų prasidėjo vokiečių-rusų karas.

KARO IŠVAKARĖSE

Kalėjimo administracija pasiryžo “pagerinti” kaliniams gyvenimo sąlygas: iš lentų dirbo langams uždengti dėžes. Mat per daug šviesos ir matomumo, o ši privilegija teikiama tik laisviem žmonėm. Pradėtas darbas liko neužbaigtas.

Apie savaitę prieš karo pradžią, kalėjime pakaitė paprastas elektros lemputes mėlynai dažytomis. Ėjo gandas, kad greitai laiku Kauno mieste prasidės priešlėktuvinės apsaugos pratimai. Tačiau, žinios iš naujai suimtųjų tvirtino, kad karas yra neišvengiamas ir bolševikai iš anksto jam rengiasi.

Iš gretimos kameros gavome nemalonių žinių. Čekistai masiškai suiminėja žmones, net senelius ir kūdikius. Juos deportuoja į Rusijos gilumą. Kas dar nesuimtas, bėga į miškus, slapstosi. Visame krašte platinami priešbolševikiniai atsišaukimai.

Mūsų lenkas irgi uoliau mokėsi lietuvių kalbos. Jau nuo pirmos pažinties aš mokiau jį lietuviškai kalbėti, o jis mane — lenkiškai. Janušas, taip mes jį vadinom, galvojo, jei pasiseks iš kalėjimo išsivaduoti, kol pasieks Lenkiją, pravartu bus mokėti lietuviškai.

KARAS

Sekmadienį, birželio 22 dienos ankstyvą rytą, ką tik prašvitus, iš gilaus miego mus pabudino trenksmas. Sirenos kaukė, aerodromo pusėj užė lėktuvų motorai, sproginėjo bombos, šaudė priešlėktuviniai pabūklai ir sunkieji kulkosvaidžiai. Rodos, karo orkestras grojo maršą ir kėlė mus iš miego. Nežinojom kas vyksta — priešlėktuvinės apsaugos pratimai, ar karas. Tačiau, greitai nurimo. Laukėm tolimesnės eigos. Po trumpos pertraukos užskrido nauja bombonešių banga, žymiai galingesnė. Nuo mombų sproгимų net mūsų kalėjimo langai barškėjo, sienos drebėjo. Iš lėktuvų motorų garsų įsitikinom, kad skraido

B. Kochanausko ūkyje. Iš kairės: kpt. O. Žadvydas, J. Vilčius — nukankintas Rainių miškelyje, B. Kochanauskas — pašautas politruko, mirė, X, K. Jonušas ir mokyt. Juška — ištremtas į Sibirą.

vokiečių lėktuvai, ne sovietiniai kliarkiantieji tarškalai. Mūsų lūkesčiai išsipildė...

Tačiau prieš akis buvo nerimą keliantis rūpestis. Galime žūti nuo bombardavimų. Ir taip pat čekistai, norėdami kaliniais nusikratyti, ras būdų mus sunaikinti.

Pasikeitė tvarka. Kalėjimo administracija sustiprino apsaugą. Į rytinę ruošą nebevedė visus, bet tik po du, bijojo, kad kaliniai nenuginkluotų prižiūrėtojus. Vakare nedavė vakarienės, nevedė ruošon. Temstant prižiūrėtojas pasišalino iš kori-

doriaus ir užrakino trečio aukšto geležinius vartus. Išjungė elektros šviesą. Klaiku. Iš kamery pasigirdo siaubingi šauksmai. Mirtin pasmerktieji pranešinėjo savo pavardes, kad visi žinotų apie jų likimą. Tai buvo gaudūs mūsų brolių paskutiniai šio gyvenimo šauksmai. Pasmerktųjų tarpe buvo ir viena moteris — Vanda Pranckonienė. Girdime: — Vyrail! Kalėjimas užminuotas! Bokšteliuose sargybinių nėra!

Slinko neramos valandos. Apsisprendėm sėdėti ant čiužinių, nors miegas ir kamavo, bet

Červenėje iš šaudytų kalinių likę gyvi KSDK 85 kameros politkaliniai. Iš kairės: kpt. O. Žadvydas, Kazys Subatis. Antroji eilė: Juozas Žičkus ir Voldeparas Danielius.

nenusirengėm ir negulėm. Manėm, kad čekistai rengia mums staigmeną.

Į TREMTĮ

Vidurnaktį išgirdom triukšmą. Grupė vyrų lipo laiptais į trečiąjį aukštą. Koridorių budėjęs lietuvis prižiūrėtojas vakare pasišalino iš tarnybos. Jis sąmoningai pasiėmė kamerų ir vartų raktus, nepaliko jų kalėjime. Čekistai atėję kalinius išvesti, raktų neturėjo. Užrakintus geležinius vartus išlaužė kirviais ir laužtuvais.

Į koridorių įsibrovė rusiškai kalbantys čekistai ir pradėjo kapoti, daužyti kamerų durų užraktus. 85-toj kameroj sužibo šviesa. Čekistas, žiūrėdamas pro langelį, paklausė, keli esam kameroj. Išgirdęs atsakymą, šviesą užgesino. Atidarė išlaužtas duris ir angoj pamatėm į mus atkreiptus šautuvų vamzdžius. Įsakė visiems pakelti rankas ir po vieną išeiti. Buvau nusivilkęs švarką ir padėjęs ant taburetės, ties galine siena. Stovėjau pirmas prie durų. Šokau paimti švarką ir pal tą. Bet įniršęs čekistas susuko:

— Lauk! Šausiu! — Išėjau vienmarškinis.

Įrėmė naganą man į nugarą ir bėgčiom nuvarė į kiemą. Čia stovėjo eilėj sustatyti kaliniai, iškėlę ir atrėmę rankas į sieną. Prie jų įrikiavo ir mane.

Netrukus mus nuvarė, grūdo, metė vieną ant kito į kieme parengtą “Žaliąją Girelę”. Viduj spūstis, tamsu. Pradėjom dusti. Daugumą sudarė mirtininkai, teismo nubausti. Pažinau tik du: pulkininką Steponą Rusteiką, mano buvusį lektorių Karo Mokykloj ir av. kapitoną Albertą Švarplaitį. Jo kojos buvo peršautos ir neužgijusios.

Pranešėm sargybiniams, kad sunkvežimis perkrautas, stingam oro. Prašėm langelį praverti. Sargybos viršininkas liepė susiskaičiuoti ir jam pranešti. Buvom devyniolika vyrų. Reikia pastebėti, kad sunkvežimio talpa — dešimčiai žmonių. Vis tik čekistai reagavo ir vedė mus į tris autobusus, Mickevičiaus gatvėn. Patekau į priekinį ir gavau vietą atsėsti.

Nežinau, ar visus kalinius atvedė iš “Žaliosios Girelės”. Sausakimšai pripildė autobusą. Sargybiniai užėmė vietas prie abiejų durų. Mus įspėjo nesizvalgyti ir nekalbėti. Išvažiuom pirmieji. Miesto gatvės buvo užkimštos “nengalimos” raudonosios armijos dalių. Nejmanoma buvo juos aplenksti, tad slinkom lėtai, stovinėdami. Kartu bėgo ir bolševikų pataikūnai, Lietuvos išgamos. Visi skubėjo, nešdinosi Maskvos link. Jėgos verčiami, važiuom ir mes — ne svečiuotis pas despotą Staliną, prašydami globos, bet į tremtį, į mirtį.

PIRMAS “KRIKŠTAS”

Saulei patekėjus pasiekėm Jonavą. Mieste degė, rūko subomborduoti pastatai. Prie Neries tilto didžiausias susigrūdimas šarvuočių, automašinių, pėsčių. Voros ilgis — nė pradžios, nė pabaigos. Mūsų autobusas buvo gan toli, apie kilometrą, nuo tilto. Čekistai nervinosi, norėjo prasiveržti. Bet veltui jų pastangos, niekas kelio neužleidžia. Mums kuo lėčiau, tuo geriau. Tik nerimaujam nesulaukdami priartėjančio fronto: tačiau, nesigirdi net tolimų šuvių garsų . . .

Staiga, išgirdom žemę drebinantį ūžimą. Nuo Ukmergės iš padangių, žemyn smigdami, užskrido vokiečių naikintuvai. Į mūsų vorą paleido tankią kulkosvaidžių ugnį, numetė mažas bombas. Čekistai galvotrūkčiais spruko pro duris. Pabėgę keletą žingsnių, sugulė ant dirvos, veidu į autobusą. Vyresnysis mums įsakė nejudėti, nes šaus be įspėjimo. Sėdėjau kairėj pusėj, o čekistų vilnis buvo išsidėsčius dešinėj. Tad nebuvo pavojaus būti matomam. Stebėjau kaip kulkos smigo į žemę, sukeldamos dulkes. Bombos ir kulkos krito į šonus nuo plento. Autobuso ir čekistų jos nepalietė. Taip baigėsi pirmas ugnies “krikštas”.

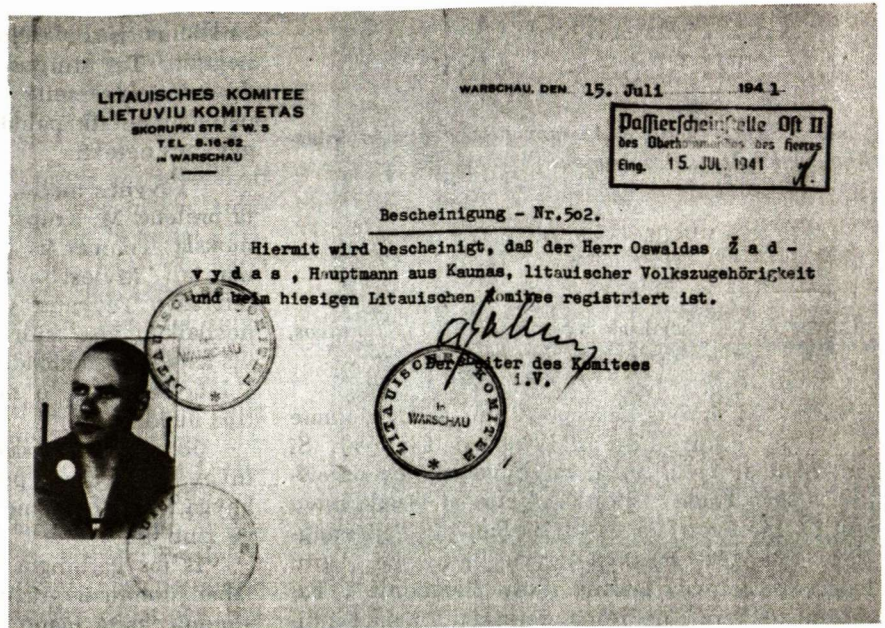
LIETUVOS LAUKAIS

Ukmergėj tas pats karo vaizdas. Susidomėjau, kurią kryptį išsirinko autobuso vyresnysis, nevidonas, Zarasų ar Vilniaus. Pasuko link sostinės. Vieškelis buvo laisvesnis ir šoferis spaudė greičiau. Į Vilnių atvykom prieš vidudienį. Kur bebėgtum, visur dega, rūksta, smilksta. Ties Neries tiltu liepsnoja bombų padegti namai. Mus įvežė į NKVD kiemą ir išlaipino. Vyresnysis nuskubėjo būstinėn, bet greitai grįžo keikdamasis. Tur būt negavo nurodymų kur mus dėti. Trumpai pasitarė su sargybiniais ir liepė kaliniams lipti į autobusą. Iš miesto traukėsi raudonarmiečių vora Molodečno kryptimi ir voros gale mes slinkome. Iki pasiekėm Molodečną, vokiečių bombonešiai puolė vorą Žiupronių bažnytkaimyje ir prie Gervėtos upelio, arti Smurgainių. Bombų skeveldros kliudė autobuso šonus, bet jų nepramušė. Išlikom nepaliesti. Keletas raudonarmiečių žuvo. Stebėjau kovos eigą. Puolimo metu, raudonosios armijos dalys nereagavo, priešlėktuvinė apsauga neveikė, gal jos ir neturėjo.

Miesteliuose didžiausią bruzdėjimą sudarė tik vienos tautos žmonės — žydai. Jie skubiai kraustėsi į karinius sunkvežimius. Kėlė triukšmą, brovėsi į vorą, ardė žygio tvarką.

Prabėgo gražieji Lietuvos vaizdai. Maniau, kad amžinai atsisveikinu su mano gimtuoju kraš-

Lietuvių Komiteto Varšuvoje išduotas asmens pažymėjimas.

tu, šeima... Akimirka, ir jau esame Gudijoje, už Lietuvos ribų.

Į MINSKĄ

Už Molodečno, netoli Ušos upės, autobuso radijatorių užvirė vanduo, garai veržėsi lauk, įkaito variklis. Šoferis sustojo ir ėjo patikrinti motoro veikimą. Čekistai, kaip pasiūtę šunys, puolė jį stumdyti, keikti, grasinti sušaudymu už netinkamą autobuso priežiūrą. Šoferis įtikinėjo, kad jis nėra nuolatinis šoferis ir tik nakčia paskirtas vairuoti. Sugedimo priežastis — susidėvėjęs ventiliatoriaus diržas, kurį įveržti nebeįmanoma. Atsarginio diržo nebuvo. Motorui atvėsus, bus galima nuvažiuoti į Minską ir ten sutvarkyti. Įtikino. Šoferiui įsakė pašalinti kliūtį ir pristatyti Minsko NKVD įstaigon. Vyresnysis nelaukė kol atvės motoras. Sustabdė pro šalį važiuosius raudonarmiečius. Visus išlaipino. Mus keturis navedė prie sunkvežimio. Įlipus, liepė gulti aukštiekninkams, išilgai. Raudonarmiečiai suvirto, grūdamiesi be tvarkos. Ant mūsų krūtinių ir kojų metė reikmenų maišelius, milines ir apžargom sėdėjo. Kojom niekis, bet krūtinės lastą slėgė ir buvo sunku kvėpuoti.

Į Minską atidardeno jau sutemus. Išlipti neįstengėm. Kareiviai mus išvilko iš sunkvežimio ir numetė ant šaligatvio kaip paskerstus galvijus. Dalinys sustojo trumpam poilsiui. Miestas buvo aptemdytas. Žmonės knibždėjo, susidomėję klausinėjo raudonarmiečius kas tie gulintieji. Šie aiškina, kad tai pagauti vokiečių diversantai, šni-

pai. Netrukus atėjo mūsų sargybinis su dviem vietiniais čekistais. Kareiviams padedant, stvėrė mus už pažastų, nuvilko į kiemą ir suklypdė ant cementinio grindinio, veidu į NKVD įstaigą. Sukomandavo rankas laikyti užnugary ir nesikalbėti. Buvau vienmarškinis. Sušalau, drebėjau, kečiai nuo ilgo klūpėjimo gėlė. Pagaliau, į kiemą įvažiavo geležimi apkaustytas sunkvežimis, juodai dažytas, pritaikytas kaliniams vežioti. Mus susodino, vežė, sukinėjo gatvėmis. Sustojo prie geležinkelio stoties. Girdėjom garvežių šniokštimą, vagonų bildesį, geležinkelininkų rėkavimą. Manėm, jog mus prijungs prie deportuojamų tremtinių. Iš čekistų ginčų supratom, kad jie tolesnių nurodymų neturi. Keikėsi, nes be lydraščių, ešelono vyresnysis atsisakė mus perimti. Nieko neatlikę, grįžo į NKVD, o iš čia nugabeno į Minsko kalėjimą.

(Bus daugiau)

A.A.

Ats. ltn. STASIUI GUDUI

mirus, jo žmonai Veronikai, dukrom Gražinai ir Audronei gilią ir nuoširdžią užuojautą reiškia

L.K.V.S. RAMOVĖS
New Yorko Skyrus

TAUTOS AUKŠČIAUSIAS TIKSLAS — LAISVĖ

(Žodis, tartas Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime, lapkr. 21 d., Brooklyne)

VINCENTAS GRUZDYS

*O skambink per amžius vaikams Lietuvos,
kad laisvės nevertas, kas negina jos . . .*

Žodžiai, įrašyti Laisvės Varpe, padovanotame Amerikos lietuvių Nepriklausomai Lietuvai. Ši Amerikos lietuvių auka, tai buvo meilės pareiškimas savo tautai. Amerikos lietuviai visada buvo jautrūs Lietuvos laisvės idėjai. Jau pirmieji emigrantai stengėsi išlaikyti savyje lietuviybę, kartu keldami Lietuvos laisvės idėją. Baigiantis I Pasauliniam karui, jie rėmė nepriklausomos Lietuvos atstatymą visokiais būdais: rinko aukas, kėlė Lietuvos laisvės idėją Amerikoje ir net savanoriais atvyko į Lietuvos kariuomenę. II Pas. karo metu Lietuvai netekus nepriklausomybės, ir vėl Amerikos lietuviai stipriai pasireiškė idėjai — atstatyti nepriklausomą Lietuvą. Ir iki šiandien Lietuvos laisvės kova yra stipri. Reikia tikėtis, kad ji tokia bus ir toliau, kol Lietuva atsistatys nepriklausoma.

1918 m. lapkričio 23 dienos įsakymas organizuoti Lietuvos kariuomenę, buvo tartum tas pirmas Laisvės Varpo skambesys, ginti tautos laisvę ginklo jėga. Jau 58-tąjį kartą minime Lietuvos kariuomenės atkūrimą. Tie minėjimai yra lyg tas Laisvės Varpo suskambėjimas, kuris mums primena, kad Lietuvą atstatysime tik ginklo jėga.

1918 m. atsišaukimas į lietuvius eiti savanoriais, ginti savo kraštą, buvo lyg tas Laisvės Varpo skambėjimas lietuvių širdyje, „*Kad laisvės nevertas, kas negina jos*“. Jis giliai įsmigo Lietuvos sūnų širdyse ir jie, palikę savo namus, išėjo ginti Lietuvos laisvę.

Prieš keliolika metų kariuomenės atkūrimo minėjime Philadelphijoje, vienas savanoris pasakojo, kaip jis su savo draugu 1918 m. išėjo pėsti keliolika kilometrų, užsiregistruoti savanoriais. Pakeliui sustojus pailsėti, jo draugas ir sako: „Juozai, aš kaž kaip jaučiu, kad į namus nesugrįšiu“. Ir iš tikrųjų, pirmose kautynėse jis krito pirmuoju nuo priešo kulkos.

Ne tik 1918 metų savanoriai, bet ir 1941 metų partizanai jautė tą patį, kai birželio 22 dienos rytą paliko namus, jaunas žmonas, mažus

vaikučius ir... išėjo į nežinią iš kur gali ir negrįžti. Tai šiurpus jausmas, bet partizanų širdyse tėvynės meilė buvo tiek stipri, kad jie nepabijojo ne tik palikti savo namus, bet ir savos gyvybės netekti.

“Tėvynės meilė, tai Dievo dovana”, sakė kartą preletas M. Krupavičius Philadelphijoje per pamokslą. Tuomet jis paskelbė 11-tąjį Dievo įsakymą, tai: “Mylėsi savo Tėvynę”. Jis sakė: “Nemylėti savo Tėvynės, yra tokia pat nuodėmė, kaip nesilaikyti visų kitų 10 Dievo įsakymų ir lietuvis-katalikas sekmadienį eidamas mišių klausyti į kitą bažnyčią, o ne į lietuvišką, papildoma mirtiną nuodėmę”.

58 metai, kai savanoriai rinkosi iš visų Lietuvos kraštų. Kaip poetas sako: “Jie paliko arklą, knygą, lyrą ir paėmę ginklą nuėjo Lietuvos laisvę ginti”.

Iš tos garbingos praeities daug kam pasiliko labai įdomių ir gražių istorinių prisiminimų. Prisimenu, kartą mano tėvelis, grįžęs iš Marijampolės miesto, pasakojo, kaip jis matęs lietuvių kareivių būrį žygiuojantį gatve ir dainuojantį lietuviškas dainas. Jie buvo civiliniais rūbais, bet visi apsijuosę diržais. Jų kepurės papuoštos geltonais kaspinais, ant rankovių prisegti trispalviai trikampiai.

Kitą kartą, sekmadienio rytą, vieškeliu pro mano tėviškę pravažiavo keistas keleivis. Kaimo vežime, pora arklių, vežėjas sėdėjo priekyje ant šiaudų sėdynės, užpakalyje vežimo ant tokios pat sėdynės sėdėjo keleivis apsisupęs pelerina. Aš buvau dar mažas vaikas, keleivio apranga man buvo labai nematyta ir keista. Grįžę tėvai iš bažnyčios pasakojo, kad tai buvo generolas Ladyga, kuris kalbino jaunus vyrus eiti savanoriais Lietuvą vaduoti. Galvojau tuomet, kodėl aš dar toks mažas ir negaliu būti savanoriu.

Besibaigiant Nepriklausomybės kovoms, atvykau į I gimnazijos klasę. Čia radau daug patriotinės nuotaikos ir tautinio entuziazmo. Daug moksleivių jungėsi į patriotines organizacijas. Aš įstojau į skautų, o vėliau į šaulių moksleivių eiles. Atvykęs universitetan ir čia pasirinkau patriotinę studentų organizaciją, Korp! Neo-Lithuania. Ir štai, 1941 metų birželio 22 dienos ankstyvas rytas. Nuo bombų sprogimų sudrebėjo šiaudinė pastogė, kurioje buvau pasislėpęs nuo išvežimų. Išlindęs iš pastogės tuoj jungiaus su kitais jaunais vyrais į partizanų eiles. Tolinantis nuo namų, teko išgyventi tą patį jausmą, kurį išgyveno tie pirmieji savanoriai: “ar grįši į namus”.

Šie mano prisiminimai, manau, bus labai

panašūs į išgyvenimus ir prisiminimus tūkstančių Lietuvos vyrų, pradedant savanorių laikais, pereinant per laisvos Lietuvos mokyklas, jaunimo organizacijas, bei kariuomenės eiles iki partizaninių kovų.

Lietuvių tautinės rezistencijos reikia ieškoti jau nuo 1794 metų, vadinamo, Kosciuškos sukilimo. Lietuvos valstybės atstatymu lietuviai pasireiškia eilėje sukilimų: 1812 m., 1831 m., 1863 m., 1905 m., 1918 m. ir 1941 iki 1954 metų. Visais laikotarpiais, nežiūrint ar lietuviai buvo bajorai, miestiečiai, ar valstiečiai, ta pati ideja buvo jų širdyse: atstatyti Lietuvos valstybę. Visose kovose buvo daug patriotinio ryžto ir daug aukų, bet sėkmingiausias buvo 1918 metais. Šiose kovose pasisekė atstatyti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Tautinio atgimimo laikotarpis išaugino naujus tautos patriotus, naujus vadus, laisvės kovotojus. I Pasaulinis karas iškėlė tautų apsisprendimo šūki, kuris ypač buvo naudingas carinės Rusijos ir hapsburginės Austrijos pavergtom tautomis. Lietuvių tauta jau buvo gana gerai pasiruošusi tuo šūkiu pasinaudoti. 1917 m., rugsėjo 17-22 dienomis Vilniaus Konferencijoje buvo išrinkta Lietuvos Taryba. 1918 m. karo milžinai, rytuose ir vakaruose, jautėsi išvarę. Karas ėjo prie galo. Lietuvos Taryba 1918 m. vasario 16 dieną, Vilniuje paskelbė Nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tų pat metų lapkričio 11 dieną buvo sudaryta Lietuvos vyriausybė. Pirmajam krašto apsaugos ministeriui turėjo rūpėti, pirmiausia, ginkluotų jėgų organizavimas. Kaž kodėl, tose pareigose būdamas, prof. A. Voldemaras kitaip galvojo. Jis skelbė: "Karo mes su nieku nevedam ir nei vienas mūsų kaimynų — vokiečių, lenkų, ukrainiečių, rusų ir latvių — neturi pamato ant mūsų užsipulti". Jis, kaž kodėl, "labiausia pasitikėjo tarptautiniais veiksniais, neutralitetu ir Tautos kongresu". Tokios pažiūros, atrodo, laikosi šiandien ir Amerikos politikos vairuotojai. Ką ši pažiūra atneš Amerikai, tai ateitis parodys, bet besikuriančiai Lietuvai ji nieko nežadėjo. Karą pralaimėjusieji vokiečiai pamažu traukėsi iš Lietuvos. Iš rytų slinko Raudonoji armija su komunizmo idėjomis, kuri jau tuomet turėjo tikslą Lietuvą prijungti prie Sovietų Sąjungos. Iš šiaurės į Lietuvą brovėsi, vadinami, bermontininkai. Pietų kaimynas — lenkai, ginklu ir apgavystėmis stengėsi Lietuvą prisijungti prie naujai atstatomos Lenkijos valstybės. Iš kaimyninių kraštų kariški įsiveržimai į Lietuvos žemę atrodė vėl užgniauš beatsistatančios Lietuvos nepriklausomybę. Valstybės atstatymo ideja atrodė labai kri-

Kalbėtojas — inž. Vincentas Gruzdis. L. Tamošaičio nuotr.

tiškoje padėtyje, vokiečių filosofo Friedricho Nietšchės išvedžiojimu, tik tai yra tikra, kas yra rašyta krauju. Tuo kritišku momentu į Lietuvą įvairiais keliais parvyko iš Rusijos lietuviai karininkai. Jie gerai suprato, kad kelias į valstybės nepriklausomybę gali būti laimėtas tik ginklo jėga. Jų dėka pradėta organizuoti pirmieji savanorių būriai. Lapkričio 1 dieną buvo pradėtas kurti pirmasis pėstininkų pulkas. Mobilizacijai įvykdyti nebuvo nei laiko nei priemonių. Ginkluotai jėgai sudaryti paliko vienintėlis būdas — kreiptis į tautą ir šaukti savanorius. Gruodžio 29 dieną laikinoji vyriausybė paskelbė atsisaukimą: *"Nelaukdami toliau nei valandos, kas myli Lietuvą, trokšta jai laisvės, kas pajėgia valdyti ginklą, stokime visi į Lietuvos Apsaugą"*.

Pavieniai vyrai ir būrių būriai pradėjo plaukti iš kaimų, miestų ir miestelių savo Tėvynės ginti. Ėjo ūkininkai, mažžemiai valstiečiai, darbininkai, mokytojai ir mokiniai. Ėjo pėsti, jojo raiti su savo arkliais. Visi kaip broliai rinkosi lemtingam žygiui — Tėvynę vaduoti. Per keleta metų ėjo kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės, kol 1920 m., lapkričio 29 d. Tautų Sąjungos Kontrolės Komisija sustabdė karo operacijas ir nustatė laikinas valstybės sienas.

Laisvės kovos parodė lietuvių kario drąsą, ištvėrmę ir pasiaukojimą Tėvynei.

Taikos meto kariuomenėje ėjo kareivių apmokymas, kadrujų tobulinimas, drausmės auklėjimas, bei patriotizmo skiepijimas. Kariuomenė buvo užuovėja ramiam tautos gyvenimui.

Iškilus II Pasaulinio karo audrai, iš Sovietų pusės, klastingu keliu, Lietuvos nepriklausomybei buvo suduotas mirtinas smūgis. Mūsų patriotiškai jaunuomenė degė pasiryžimu atpirkti Lietuvai laisvę nauja kraujo auka. 1941 m. birželio 22 dienos rytą didvyriškos veiklos valanda atėjo: "Įvyko Visuotinas Tautos Sukilimas, kuriame aktyviai dalyvavo visi socialiniai sluoksniai, panašiai, kaip Nepriklausomybės karo metais. Tai buvo pats ryžtingiausias ir imponantiškiausias mūsų tautos kovos žygis ginkluoto sukilimo forma, už savo laisvę ir valstybinę nepriklausomybę, kokį tik žinome iš Lietuvos istorijos" (K. Škirpa, *Karys* Nr. 9, 1968).

Sukilime per keleta dienų aukos buvo daug gausesnės nei 1919-21 metais laisvės kovose. Šis sukilimas įrodė, kaip stipriai tėvynės meilė buvo išaugusi nepriklausomos Lietuvos jaunos kartos širdyse, kurią įgavo per savas mokyklas ir kariuomenę.

Amerikos lietuvių spaudoj kilo abejonių, ar reikėjo tos kraujo aukos; tuometinis Lietuvos atstovas P. Žadeikis pareiškė: "O betgi lietuvių ištvėrmė nepalaužta, ypač Lietuvos jaunimo dvasia: prie pirmos progos Lietuvos kariai, šauliai ir moksleiviai sukilo prieš sovietų tironiją ir visam pasauliui parodė komunistų propagandos melagystę — būk Lietuva savu noru pasidavusi sovietams, parodė ir tai, kaip buvo nepakenčiamas Lietuvos liaudžiai rusiškas bolševizmas". (*Darbininkas*, 1941.VII.8).

Tais žodžiais iškelta sukilimo politinė prasmė — lietuvių tautos krauju paliudytas pasisakymas už nepriklausomybę, prieš sovietinę okupaciją.

1944 m. vokiečiams traukiantis atgal, Lietuvos kariai vėl parodė daug heroizmo. Savanorių divizija Žemaitijoje didvyriškai gynė ne Vokietiją, bet Lietuvos žemę nuo raudono slibino iš Rytų. Jie tikėjosi panašumo į 1918 metus: kai traukiantis vokiečiams, jie Lietuvą apgins nuo raudonosios armijos. Beviltiškų Sedos kautynių didvyris savo atsiminimuose sako: "Nepriklausomos Lietuvos mokyklose išauklėtas patriotinis jaunimas: moksleiviai, studentai, buvę policijos tarnautojai, Nepriklausomybės kovose užgrūdinti visų laipsnių savanoriai karininkai ir kareiviai ramiai stovėjo prie ginklo prieš siaubą

ir vergiją nešančią raudonąją armiją. Stovėjo jie be baimės, įsikibę į lietuvišką žemę ir pasiryžę ją ginti iki mirties" (Sūduvis, *Karys*, 1968).

Garsiose Sedos kautynėse negausūs lietuvių divizijos būriai žūtbūtinėje kovoje mėgino atspirti rusų masei ir tankų voroms. Tai buvo tik heroiška pražūtis, kuri parodė, kad lietuvis karys nebijo mirti kovos lauke.

Šaunioji Lietuvos kariuomenė, kaip ir Sedos didvyriai, būtų gynusi Lietuvą ir 1940 m., jei būtų duotas įsakymas. Bet prieš raudoną milžiną juos būtų ištikęs toks pat likimas, kaip Sedos kautynių didvyrius, o gal dar daugiau. Lietuvos kariams gal būt tekęs 15,000 lenkų karininkų likimas Katyne, gi lietuvių tautai — Krymo totorių. Ne Lietuvos kariuomenė pabūgo milžino prieš, bet tautos vadai didžiai audrai atėjus, pasirinko ne stipraus ažuolo likimą, bet linguojančios nendrės, kuri nors prispausta prie žemės, bet išliko gyva.

Kariuomenės atkūrimo minėjimas reikia laikyti mūsų tautine bei valstybine švente. Ta proga prisimename laisvės kovų praeitį, pagerbiame žuvusius už laisvę. Čia prisimename tautos karžygius, karius savanorius, partizanus, šaulius, ir kitus lietuvių tautos sūnus ir dukras, prisidėjusius prie laisvės kova ir kraujo auka. Toji šventė reikėtų laikyti tėvynės meilės, laisvės, kovos ugdymo, bei pagarbos didvyriams tradicija.

Man prisimena vienas pagarbos pareiškimas kariui partizaninių kovų metu 1941 m., laidojant žuvusį partizaną. Atėjęs jaunas kunigas į kapus, reikšdamas pagarbą žuvusiam, pažadėjo, kad atgavus laisvę, čia bus pastatytas partizanams paminklas, kuriame spindės amžinoji ugnelė, kaip pagarbos žuvusiems ir meilės savo tautai simbolis.

Daug Lietuvos laisvės kovotojų kapų niekas nežino. Juos dengia tik žalia veja, kurią aplanako ir palaisto tik pilkas debesėlis.

Kariuomenės minėjimuose pagarbą žuvusiems ir gyviems laisvės kovotojams galėtų gražiai išreikšti jaunoji karta. Turime gražaus organizuoto jaunimo. Jį matome gražiai pasireiškiant stovyklose, choruose, tautiniuose šokiuose. Būtų labai prasminga, jei jaunoji karta organizuotai pasirodytų kariuomenės šventėse, išreikšdama savo pagarbos jausmus Lietuvos laisvės kovotojams. Spaudoje ir kariuomenės minėjimuose yra aprašyta ir atpasakota Lietuvos nepriklausomybės atstatymo kovos ir žygiai. Yra sukurta daug aprašymų, eilėraščių ir dainų. Jaunoji karta turėtų ateiti į kariuomenės šventes su savo programa. Tuo ji parodytų, kad yra gyva lietuvių tautos

P A D Ė K A

Spalio 17 dieną, Jaunimo Centre, L.K.V. S-gos "Ramovė" skyrius Čikagoje surengė tradicinę žurnalui KARYS paremti kavutę. Dėka daugelio talkos ir rėmėjų nuoširdumo — žurnalas KARYS buvo paremtas 1103.00 dol. finansiniais.

Mes esame didžiai dėkingi Jaunimo Centro Direktoriui kun. A. Keziui, SJ už rengiamai kavutei pastogės suteikimą, rūpestį ir globą kavutę rengiant. Nuoširdžiai dėkojame Ponioms Birutiniškėms už talką, vaišių paruošimą, stalų papuošimą ir svečių priėmimą. Dėkojame newyorkiečiams dail. Marijai Žukauskienei ir dail. Jonui Rūteniui, už loterijai paveikslų paaukojimą, kas, žinoma, ir nulėmė mūsų sutelktos žurnalui paramos dydį. Taip pat dėkojame ponams Songinams už paaukotą radio aparatą. Didelė, didelė mūsų padėka priklauso visiems KARIO skaitytojams, atsilyginusiems už loterijos bilietukus ir daugeliui pridėjusiems savo auką, visiems nuoširdiems ir duosniems Svečiams, gausiai atsilankiusiems į kavutę, aukojusiems prie įėjimo ir parėmusiems paramos telkinius kavutės metu. Mes dėkojame p. Danutei Kurauskienei — Marquette Delicatessen — už padarytą nuolaidą maisto produktams ir pyragaičiams. Dėkojame Jaunimo Centro Direktoriaus Pavaduotojui ir Reikalų Vedėjui p. Ant. Vaičiui už pagalbą ir parodytą rūpestį. Didelis ačiū tenka ir ramovėnams Viktorui Diminskiui už rūpinimąsi gėrimais ir jų tvarkymą ir Kazimierui Leknickui už visokeriopą technišką darbą ir talką kavutę rengiant. Dėkojame visiems, visiems, kurių kad ir mažiausias prisidėjimas prie šios kavutės rengimo buvo didžiai naudingas telkiant žurnalui šią finansinę paramą.

Ta pačia proga visų Čikagos ir jos apylin-

kių KARIO prenumeratorių, skaitytojų ir rėmėjų vardu, mes dėkojame ir tariame didelį AČIŪ žurnalo redaktoriui Zigmui Raulinaičiui ir administratoriui Leonui Bileriui, o kartu ir visam KARIO štabui, už žurnalo redagavimą, administravimą ir leidimą. Finansiniai paremdami Jūsų KARIO leidimo pastangas, mes linkime Jums ryžto ir ištvermės šiame darbe ir ateityje.

Kostas Juškaitis
Skyriaus pirmininkas

Jurgis Stankūnas
"Kario" atstovas Čikagoje

PARĖMĖ KARĮ

Čikagos ir jos apylinkių KARIO skaitytojai įsigijo ruoštos dailininkų paveikslų loterijos bilietukus ir savo auka parėmė žurnalą:

Jonas Narukynas — 53 dol.; Antanas Rėklaitis — 18 dol.; Matilda Mėlienė — 15 dol.; Stanley R. Kaslas — 14 dol.; Kazimieras Plenys ir Jonas Švedas po 13 dol.; Antanas Tveras — 12 dol.; Stasys Budejus, Sofija Butkūnienė, Viktoras Diminskas, Benys Dunda, Stasys Jurgilas, Leonas Pabrėža, Jurgis Savokaitis, dr. Florijonas Tallat-Kelpša ir Albertas Tamošiūnas po 10 dol.; Kazys Beiga, Edmundas Jasiūnas, Antanas Malinauskas ir Martynas Nagys po 8 dol.; Juozas Gureivis, Ciprijonas Genutis, Kostas Juškaitis, Kazys Pumputis ir Antanas Titenis po 6 dol.; Jonas Abraitis, Ignas Adamkavičius, Kazys Aižinas, Leonas Balzaras, Kazys Barzdukas, Aleksas Brinas, Ona Čaplinskienė, Klemas Čeputis (MI), Petras Čerkauskas, Petras Dambrauskas (AR), Bronius Draugelis, Kazys Dūdėnas, Mykolas Galeckas, Kazys Griauzdė, Kazys Jakštas, Edmundas Jankauskas, Pranas Janušas, Kazys Juknelis, Vytautas Juodišius, Stasys Juozaitis, Jonas

(Nukelta į 411 psl.)

dalis, kurios jausmai rišasi su savanorių ir partizanų meile savo tautai. Kariuomenės šventės metu vertėtų įvesti tradiciją, kad žuvusių už laisvę ir gyvų savanorių bei partizanų pagerbimo ceremonijas išpildytų mūsų organizuotas jaunimas.

Negalima įsivaizduoti, kaip Lietuva galėtų išsilaisvinti be ginkluoto žmogaus pagalbos. Kelias į laisvę bus atidarytas ne gyvo žodžio prašymu, ne memorandumais, ne eilėraščiais, nei daina ar tautiniu šokiu, *bet ginklu*.

Jaunoji karta turėtų susidomėti Šaulių Sąjunga. Tai savarankiška, karinė, ne politinė organizacija. Ji laikosi tarptautinių karo papročių, jos tikslas atstatyti Lietuvą ginklu ir auklėtis

tautinėje dvasioje.

Į ateitį žvelgiant yra užuominų dėl Naujos Europos Valstybių federacijos. Remiantis ta ideja, atrodo, kad kažkas išvys bolševikus iš Lietuvos, sukurs valstybių federaciją, kurioje iš Lietuva išdigs, kaip pavasarį pražydėjusi gėlytė. Kokia Europa bus beatstatyta remiantis politika, diplomatija ar konferencijomis, tačiau lietuvių tauta turės pati sau laisvę išsikovoti ginklo jėga. *Nepriklausomybės ideja turi būti paremta, ją ginant ginklo jėga, krauju ir gyvybės auka*.

Mumyse yra gilus tikėjimas, kad Lietuva vėl bus laisva. Laisvės Varpui suskambėjus, vėl išsirikiuos savanorių pulkai, ir... "prikels Lietuvą mūsų".

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

KALĖDŲ ŠVENTĖS TEATNEŠA TYRO DŽIAUGSMO BEI DANGAUS PALAIMOS JUMS BEI JŪSŲ ŠEIMOMS. NAUJIEJI 1977 METAI TESUTEIKIA STIPRYBĖS, VILTIES IR TEGU JIE PRAEINA DARNOS, TĖVYNĖS MEILĖS JAUSMŲ BEI KITŲ ŠAULIŠKŲJŲ SIEKIŲ ŽENKLE.

NUOŠIRDŽIAI LINKI JŪSŲ

K. MILKOVAITIS

LŠST Pirmininkas ir Centro Valdyba

Mielos Sesės, brangūs Broliai,

Kai danguj žvaigždėlė vakarinė sužibės, visa šeima prie Kūčių stalo sės. Mintis pakėlęs dievop kiekvienas Aukščiausiojo palaimos prašys. Ir mintimis visus savuosius aplankys. Ir tuos, kurie gindami tėvynę, 1919-1920 kovų metais žuvo. Ar vaduodami Klaipėdą, gelsvam pajūry savo galvas paguldė . . .

Prisiminks kalėjimuose ar prie demarkacijos linijos nuo lenkų rankų mirusius brolius ir seses.

Mintyse nusilenks prie Nežinomo Kario paminklo ir jauno partizano apsnigto kapo . . .

Prisimins žilagalvę motinėlę, kuri laukė ir nebesulaukusi iš svečios šalies grįžtančių sūnaus ir dukros, užmigo amžinu miegu . . .

Prisimins seną tėvuželį, kuris buvo toks tvirtas, kaip ažuolas, bet rūpesčių ir vargų palaužtas, mirė . . .

Paklaidžios apledėjusia tundra, ieškodamas kapų tolimojoj šiaurėj nuo bado ir šalčio mirusių tėvynainių . . .

Aplankys Gulago salyną ir visas koncentracijos stovyklas, gal ten kenčiantieji, Nijolė Sadūnaitė ir jos likimo draugai, pajus mūsų rūpestį jais, mūsų visų meilę.

Ilgai klaidžiosim stora ledo ir sniego danga apklotais Sibiro plotais, nes ten daug, labai daug išsimėčiusių mūsų brolių, per anksti su šiuo pasauliu atsiskyrusių, kapų.

Iš gilaus susimąstymo pakirdę ir karčią aša-

rą nuriję, dalinsimės balta plotkele jau trisdešimt antrą kartą svečioje šalyje, linkėsim vienas kitam džiaugsmo ir laimės, o kenčiančiai tėvynei — Laisvės! . . .

Tačiau, nežiūrint, kad jau trisdešimt šešerius metus priešai mindo mūsų žemę, kad išsibarstę kaip Grigo bitės visuose pasviečiuose, mes esame tvirti savo nusistatymuose, nepajudinami savo siekiuose. Ir mes, kaip degantis Romas Kalanta, šaukiam ir tikim — mūsų nėra balsas šaukiančio tyruose: Laisvės, Laisvės Lietuvai!

Kiekvienai ir kiekvienam Kūdikėlis Kristus teatneša lūkesčių išsipildymą ir tyrą šventinį džiaugsmą.

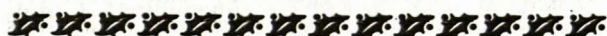

BRANGŪS BROLIAI IR SESĖS ŠAULIAI!

Nuoširdžiai sveikinu Jus su Šv. Kalėdomis ir Naujais 1977 Metais. Linkiu Jums visiems nuotaikingų švenčių, daug sveikatos, palaimos ir nenuilstamo ryžto tęsti kovą už pavergtus brolius ir seses Lietuvoje.

Kūčių vakaras tesujungia mus šaulius ir visus geros valios lietuvius į vieną darnią, tautišką šeimą.

Stasė Cecevičienė
L.Š.S.T. moterų vadovė

LIETUVOS ŠAULIŲ SAJUNGOS IDEOLOGIJA

ALGIRDAS BUDRECKAS

Lietuvos šauliai ir patriotai, atsidūrę laisvame pasaulyje — Amerikoje ir Kanadoje, nutarė atkurti Lietuvos Šaulių S-gą, kaip rezistencinę organizaciją. Užtai ją pavadino Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje.

Bolševikai rusai, okupavę Lietuvą, pirmiausia puolė suiminėti, tardyti, kankinti ir tremti į Sibirą šaulius. Tai pirmoji Lietuvoje organizacija, kuri labiausiai nuo bolševikų yra nukentėjusi. Komunistai likvidavo Šaulių S-gą. Vėliau vokiečiai naciai, ne tik neleido atkurti Šaulių S-gos, bet kiekvieną šaulį traktavo kaip priešą ir laikė pavojingu elementu. Taigi, per abi okupacijas, buvusiams šauliams, kurie išliko gyvi, gyvenimas Lietuvoje buvo labai sunkus ir pavojingas. Vis vien šauliai neatsisakė nuo savo ideologijos ir jos vedini dirbo pogrindyje.

Šiandien pavergtoje Lietuvoje šauliams ne tik nėra vietos, bet pavergėjas rusas bolševikas, jau daugiau kaip prieš 30 metų Lietuvos Šaulių S-gą likvidavęs, jei tik išaiškina buvusį šaulį, dar ir dabar tremia į Sibirą ir ten kankina.

Atkurtos Sąjungos pagrindiniai tikslai yra nurodyti išleistame LŠST statute: atkurti Lietuvos valstybės nepriklausomybę; atgaivinti Šaulių S-gą Nepriklausomoje Lietuvoje; siekti vienybės ir tautinio bei valstybinio susipratimo lietuvių tarpe; išlaikyti lietuviškąjį jaunimą fiziškai ir morališkai stiprų ir jį įjungti į Lietuvos laisvinimo darbą; rūpintis į sunkumus patekusiais savo nariais ir jų šeimomis ir t.t.

Atkurtoji Lietuvos Šaulių S-ga Tremtyje veiks iki atsikurs laisva, nepriklausoma Lietuvos suvereninė valstybė.

Be pagrindinių tikslų, nurodytų statute, šauliai privalo žinoti ir apie šauliškos veiklos ideologiją, kurią ideologas, šaulys Vladas Pūtvis, aprašė savo parašytose knygose.

Šaulių S-gos įkūrėjas Vladas Pūtvis buvo ne profesionalas karys, bet didelis ir gilus kultūrininkas. Jis buvo užsimojęs per Šaulių S-gą perauklėti lietuvių tautą, kad ji būtų stipri savo tautiniu atsparumu ir pasiryžusi visad ginti Lietuvą. Jo galvoje Šaulių S-ga turi būti visuomeninė demokratinė organizacija, griežtai vengianti partinės politikos. Šioje organizacijoje galėjo tilpti įvairių politinių srovių bei įsitikinimų žmonės. Kiekvienas padorus lietuvis, kuris norėjo nepriklausomos Lietuvos, galėjo būti Šaulių S-

gos narys. Jo charakteringas pareiškimas, kad, esą, šauliai privalo, reikalui esant, apsaugoti Lietuvos Seimą, bet patys jame nepolitikuoti.

V. Pūtvis rašė, kad visi tautos meilės su-cementuoti galėtume sudaryti tvirtovę, kurios amžiais niekas neišgriautų, kurios bent viena plyta bet kur pasaulyje atsidūrusi, liudytų apie Lietuvą, keltų jos vardą ir dirbtų jos labui. Ar tai nebuvo pranašiškas Didžiojo Lietuvos pasisakymas? Ir šiandien mes turėtumėm tą Pūtvio posakį auksinėmis raidėmis išrašyti ir savo būstinėse ant sienų kabinti, idant nei vienas iš mūsų neužmirštų kokia yra mūsų pareiga tremtyje.

Tautos sukilimas bolševikų ir vokiečių karo pradžioje, yra Pūtvio samprotavimo įrodymas. Kai šauliškumas tautos sąmonėj išnyksta — tauta patenka į vergiją, sakė Pūtvis. Jo galvoje, kad tauta turi susirasti savo kelią, nepamėgdžioti kitų ir nelaikyti kitų aukštesniais ar gudresniais už save — kitaip save nuvertins ir nustos sau pagarbos jausmo. Jis mokė mylėti ir gerbti savo žemę, ginti ją, siekti mokslo, idant nebūtų taip kaip žydams — kurie neišlaikė savo žemės ir prarado tėvynę.

Jis apibrėžia drąsų žmogų — jį galima apveikti, bet negalima pavergti. Mūsų broliai ir sesės tėvynėje yra apveikti... Tą mums įrodė aiškiai Romas Kalanta ir kiti, pasiaukoję už idealus, įsitikinimus...

Šauliškumo pagrindas yra idealizmas, kitaip sakant, dorinė pasaulio tvarka, o taip pat ir gyvenimo tikslas — tautiškumas, jos kalba ir kilmė. Ideologas V. Pūtvis tai nusakė šiais žodžiais: "Graži, skambi, šventa mūsų kalba... Kilnus lietuvių didvyrių kraujas mūsų paveldėtas. Tai turtai brangesni už auksą ir brangenybes..." Jis mini tautos garbę ir daro išvadą, kad tai turi rikiuoti lietuvių šaulio veiksmus. Jo galvoje, jog pasisekimo svarbiausia sąlyga glūdi tikėjime savo valia. Todėl šaulių įkūrėjas pirmiausia reikalauja išsiudinti valią ir uždegti dvasią: "Jei prieš tave kliūtis, pergalek ją is pradžių savo širdimi, vališkai, o techniškai, tikrybėje jau tau lengvai seksis. Tik ryžkis!"

Jo galvoje: mūsų pačių jėgos yra didelės ir galios yra didelės, bet jos neveikia ligi jų nesukels pasitikėjimas ir siekti pasiryžusi valia. Todėl mūsų priešas yra ryžtingumo stoka.

Išglebimas, anot Vlado Pūtvio, turi būti ve-

jamas iš šaulių tarpo, o veiklumas turi viešpauti. Tenebando mūsų tarpe būti darbo sunkumas, kovai už tėvynę ir jos laisvę.

Šaulių Sąjungoje neturi būti vietos peikiančiam, griaušančiam, negatyviam elementui. Šioje organizacijoje privalo būti teigiamai nusistatęs, drausmingas, pozityvus elementas. Čia renkasi lietuviai, mylintys savo tėvynę, kurie mato ir supranta, kad mūsų pareiga jai duoti, aukotis ir kovoti dėl jos laisvės visomis išgalėmis.

Šaulių ideologas V. Pūtvis sako: "Sveika tauta nemiršta, bet tik ta, kuri pasiryžusi ginti savo nepriklausomybę. Jai nebaisūs jokie pavojai kovoje už jos laisvę. Juk drąsa ir didelis pasiryžimas visad nugalai. Tik tvirta dvasia gali daryti stiprius ir ryžtingus veiksmus".

Vlado Pūtvio raštuose aiškiai matyti, kaip jo sąmonėje gimė, brendo tos kilnios idejos, kuriomis vėliau liko pagrįsta šaulių ideologija. Taip

pat noras sudaryti tamprią, jaukią, tikro broliško ir meilės jausmais surištą šaulių šeimą, buvo vienas iš svarbiausių Vlado Pūtvio veiklos uždavinių.

Šauliai turi stengtis išlikti lietuvybėje tvirti, o dar labiau būti tautiškai susipratę.

Trumpai, šauliškumo pagrindai yra idealizmas, lietuviškumas ir veiklumas. Mums esant tremtyje šie pagrindiniai elementai, kuriuos akcentavo Vladas Pūtvis, šauliams yra labai svarbūs. Juos privalome puoselėti ir jais vadovautis.

Nemari yra mūsų tautos dvasia, nemari jos šviesa, kuri šviečia mūsų Lietuvai. Ji žadina mus kovai už savo krašto laisvę, ji kankina mus tremtinius tėvynės ilgesiu.

Jei šaulišką darbą lydės tautos dvasia, tikrai iškovosim savo tautai laisvę ir Lietuvai nepriklausomybę.

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGA OKUPANTO AKIMIS

"Tremties Trimite" buvo rašoma apie Lietuvos Šaulių Sąjungos likvidaciją. Dabar pasiskaitykite ką Lietuvos okupantas Mažosios Lietuviškosios Tarybinės Enciklopedijos III tome rašo apie Šaulių Sąjungą ir Trimitą:

ŠAULIŲ SĄJUNGA, Lietuvos Šaulių sąjunga — nacionalistinė karinė organizacija, veikusi 1919-40. Įkurta 1919.VI.27. Svarb. uždaviniai — kariškai apmokyti savo narius, skleisti nacionalistinę propagandą, kovoti su rev. judėjimu. Vyriausybė šaulius plačiai panaudodavo kovai prieš darbininkų streikus, rev. judėjimo dalyviams sekti ir suimti. Š. s. kūrimo idėją iškėlė M. Šalčius, jos struktūrą ir veiklos principus parengė V. Putvinskis. 1919.VIII.20 išrinkta Š. s. I v-ba (M. Mikelevičius, V. Putvinskis, R. Skipitis, V. Stašinskas, M. Šalčius ir kt.). Ji parengė s-gos įstatus, kuriuos 1919.IX.15 patvirtino krašto apsaugos ministras. Š. s. priklausė Krašto apsaugos m-jai, iš kurios gaudavo ir didžiausią savo lėšų dalį (daugiau kaip po 500,000 lt kasmet). 1920.VI pradėjo eiti Š. s. spaudos organas — žrn. "Trimitas". 1920.VI.27 įvykęs pirmasis šaulių būrių ir skyrių atstovų suvažiavimas priėmė krašto apsaugos ministro patvirtintus įstatus bei išrinko naują Centro v-bą (pirm. V. Putvinskis; jis iki 1922 ėjo ir įstatų numatytas s-gos viršininko pareigas). Š. s-ga skirstėsi į rinktines (pagal apskritis; jų vadai buvo apskričių karo komendantai), kurias sudarė kuopos (didesnėse rinktinėse), susidedančios iš būrių (pagrindinis s-gos vienetas) ir skyrių (būrį sudarydavo 3-5 skyriai). Centro v-bos pirmininkas tvarkė visuomeninius reikalus, s-gos viršininkas — karinius. Š. s. centro v-bos pirmininkai buvo V. Putvinskis (1919-1922; 1928-29), V. Krėvė-

Mickevičius (1922-24), S. Šilingas (1924-25), M. Šalčius (1925-26), T. Daukantas (1926), L. Valionis (1926-27; 1934-1935), R. Skipitis (1927-28), A. Žmuidzinavičius (1929-34). Š. s. viršininkai buvo P. Klimaitis (1922-25), M. Kalmantas (1925-35). Nuo 1935 Š. s. Centro v-bos pirmininko ir s-gos viršininko pareigas ėjo prezidento paskirtas Š. s. vadas pulk. P. Salažius. Nuo 1927 šaulių rinktinėse ir būriuose imta kurti moterų skyrius. 1939 pradėjo eiti žrn. "Šaulė". 1940 Š. s. sudarė 23 rinktinės (apie 1200 būrių), kurios turėjo daugiau kaip 60,000 narių. Stengdamasi sutelkti kuo daugiau narių, veikti juos burž. ideologijos linkme, Š. s. vadovybė skyrė nemaža dėmesio ir kultūrinei bei sportinei veiklai (1939 Š. s. turėjo apie 120 chorų, apie 100 orkestrų, kelias dešimtis vad. šaulių namų, dešimtis sporto klubų). Faš. diktatūros metais Š. s. nariai dažnai buvo verbuojami prievarta; valst. įstaigose ar nuo valstybės priklausomose įmonėse darbą dažnai galėjo gauti tik Š. s. ar jaunlietuvių org-jos nariai. Įmonių darbininkai ir tarnautojai buvo verčiami stoti į Š. s., grasinant atleisti iš darbo. Kadangi Šaulių s-gai priklausė nemaža žemesniųjų tarnautojų, valstiečių, pramonės bei žemės ūkio darbininkų, klasių kovos veikiami, kartais jie įsitraukdavo į antifas. judėjimą, darbininkų streikus. Š. s. vadovybė "nepatikimuosius" šalino, atskirus šaulių skyrius uždarinėjo (1937-38 iš Š. s. buvo pašalinti 1998 šauliai). Dėl to Š. s. būrių vadai nuo 1935 buvo nebe renkami, o skiriami. LKP dirbo Šaulių s-goje kaip ir kitose masinėse org-jose, kuriose buvo darbo žmonių. Kai kurie šauliai darbininkai ir valstiečiai buvo priimami į LKP ir per juos Šaulių s-goje buvo demaskuojama burž. santvarka. Didėjant hitlerinės agresijos pavojui, LKP siuntė savo narius į Š. s. mobilizuoti jos jėgų kovai prieš imperialistų okupacijos grėsmę. 1940.VI Š. s. buvo uždaryta. Ne-

JĖZULIS IR NAŠLAITĖLIAI

*Bėkit, bėkit, piemenėliai,
Kur banguoja nemunėliai!
Bėkit kloniais mylimais
Ir keleliais tolimais!*

*Bėkit, bėkit, pas Jėzulį,
Į tvartelį, kur jis guli, —
Kur namučiai mylimi
Ir kur miestai tolimi!*

LEONARDAS ŽITKEVIČIUS

*Din din din — varpeliai dindi,
Ir žvaigždė Betliejui spindi
Nemunėliams mylimiems
Ir upeliams tolimiems.*

*“O Jėzuli prakartėlėj”,
Garsiai gieda našlaitėliai,
“Būk namučiuos mylimuos
Ir keleliuos tolimuos!”*

Plk. Mykolas Kalmantas mirė, bet jo sauliškoji ideja švytės sauliams, iki Lietuva bus nepriklausoma

Bolševikinės ordos, 1939 metais okupavusios Lietuvą, iš pirmųjų dienų savo kruvinomis aukomis pasirinko Šaulių Sąjungos vadovaujančius vadus ir Sąjungą likvidavo.

Forto požemiuose buvo kalinami Sąjungos buvę vadai, pulkininkai: Mykolas Kalmantas, Pranas Saladžius ir šimtai kitų žemesnio rango Sąjungos vadovų. Visus suimtuosius neįsivaizduojamai sunkiai kankino, palaužė jų sveikatą, nerviniai visam gyvenimui sužlugdė. Vokiečių-bolševikų karui prasidėjus, mūsų narsieji partizanai kaikiuriuos kalinius išlaisvino. Jų tarpe — pusgyvį plk. Kalmantą.

Plk. Mykolas Kalmantas-Kalmantavičius gimė 1895 m. Mielagėnuose, Švenčionių apskr. Patriotai tėvai pastebėjo Mykoliuko mokslinius gabumus. Pažįstamų pagalba, jis buvo išsiųstas į Petrapilį, kur baigė technikos mokyklą. Nesustojo, perėjo į gimnaziją. I Pasauliniam karui prasidėjus, buvo paimtas į rusų armiją, paskirtas į karo mokyklą, kurią baigė Peterhofe. Po Rusijos revoliucijos, įstojo į lietuvių Smolensko batalioną. Grįžęs į Lietuvą, stojo į Lietuvos kariuomenę. Kovojo su bolševikais ir lenkais. Savanoriu išvyko Klaipėdos krašto vaduoti, atlikdamas atsakingas vado pareigas. Plk. Kalmantas, atrodo, jau buvo gimęs kariu. Baigė Aukštuosius Karininkų kursus. Kilo pareigose.

1925-35 metais buvo paskirtas Šaulių

Sąjungos V-ku, pulko vado teisėmis. 1936 m. vėl grįžo į kariuomenę. Hitlerio-Stalino karui prasidėjus, vokiečiams okupavus Lietuvą, plk. Kalmantas pasiėmė labai nereikšmingas pareigas pensininkų skyriuje.

Plk. Kalmantas buvo ir skautų organizatorius, pasiekęs vyr. skautininko laipsnį. Įsteigė Aero klubą, buvo gabus žurnalistas. Rašė Trimate, Skautų Aide, Karo Archyve ir kituose žurnaluose ir laikraščiuose.

Už nuopelnus Lietuvai buvo apdovanotas aukšto laipsnio žyminiais, valstybės ir organizacijų.

Aleksandras Marcinkevičius - Mantautas, veikale: Vladas Putvinskis-Pūtvis, Gyvenimas ir parinktieji raštai, apie plk. Kalmantą 268 puslapyje taip rašo:

“Nuo pulkininko (tuomet kapitono) Mykolo Kalmanto paskyrimo L.ŠS-gos viršininku, 1925 metų vasarai baigiantis, Sąjungoje pradėjo pūsti Vladui Pūtviui palankesni vėjai. Pūtvis su šeima buvo maloniai nustebintas, kai didiesiems laukų darbams dar nepasibaigus, pas jį ūkyje prisistatė kiek apdulkęs, bet pilnas energijos jaunas žmogus ir pasisakė esąs Mykolas Kalmantas, buvęs bataliono vadas 8-tame pėstininkų pulke, o dabar naujasis Šaulių Sąjungos viršininkas. Norįs pasikalbėti, pasitarti su Sąjungos įkūrėju. Paklaustas kaip čia atsiradęs, Kalmantas su šypsena pareiškė iš Šiaulių per miškus atėjęs pėsčias. (Iki Pūtvio jam buvo eiti kelios dešimtys kilometrų.) Šiauliu rinktinės arkliais pasinaudoti nenorėjęs ar negalė-

jęs, į pulko štabą kreiptis neradęs reikalo, o privatiems vežikams nenorėjęs duoti progos nulupti žvėriškus pinigus. Be to, oras pasitaikęs labai gražus, o jo kojos esančios tvirtos. Taip gražiai su Kalmantu užsimezgę santykiai nebeutrūko. Šiltus santykius su juo palaikiau ir aš. Mudviem jau buvo tekę anksčiau darniai bendradarbiauti Klaipėdos sukilime. Kalmantui perėmus karinę vadovybę, mūsų santykiai pasidarė taip artimi, kad suartėjo ir mūsų šeimos. Kalmantai lankydavosi pas mus, o mes pas juos. Visa tai daug padėjo palankesniai klimatui, Pūtvio grįžimui, sudaryti...”

Plk. Mykolas Kalmantas, bolševikų lavai vėl slenkant okupuoti Lietuvą, nors ir sugriauta sveikata, siaubinguos išgyvenimuos ryžosi trauktis į Vakarų. Sunki iševio dalia dar padidino Kalmanto kančias. Su kuo nusiraminsi, kad visi to paties likimo. O ką duos ryt diena? Skryningai, gandai, kad būsime išduoti rusams. Generolo Vlasovo kariai kaikiurie neišgyveno ištremimo ir žudėsi. Vežami šoko iš traukinių.

Nusišypsojo laimės žiburėlis, atsirado galimybė išvykti į laisvuosius kraštus. Plk. Kalmantas pasiekė laisvos Amerikos žemę. Nusišypsojo ir viltys pagyventi. Įsikūrė Čikagoje. Fizinis darbas netai jau bailsu buvo, bet iškankinimai bolševikų fortuose, taigi, kad ir lengvutis darbas, bejėgiui virto nepakeliamu. Plk. Kalmantas palūžo dvasiniai, išsekė, jokia mediciniška ar draugų pagalba nepadėjo, ir mūsų laisvės kovų didvy-

maža šaulių hitlerinės okupacijos metais talkininkavo hitlerininkams, o po karo veikė burž. nacionalistų gaujose. Su hitlerininkais pabėgusių į Vakarų Š s. veikėjų iniciatyva šaulių org-jos buvo sukurtos JAV; jos dalyvauja Tarybų Lietuvai priešiškoje veikloje. LKP CK nutarimu priklausymas Šaulių s-gai laikomas lygiu priklausymui burž. partijoms.

“TRIMITAS” — nacionalistinis savaitinis žurnalas,

ėjęs 1920.V — 1940.VII Kaune. Leido Šaulių sąjunga. Redagavo A. Bružas, J. Kalnėnas, M. Mikelevičius, V. Putvinskis, L. Valionis, M. Šalčius, A. Žmuidznavičius ir kt. Skleidė nacionalistinę ideologiją, ragino kovoti su rev. judėjimu, rašė apie Šaulių s-gos ir jos skyrių veiklą. Informavo apie visuomeninį ir kultūrinį Lietuvos gyvenimą, skelbė grožinės literatūros kūrinių.

ris, vienas ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjų, buvo išvežtas į senelių prieglaudą.

Ilgai sirgęs, daug kentėjęs, 1976 m. birželio 6 d. mirė ir buvo palaidotas St. Mary ir Joseph kapinėse, Shebanse, Illinois.

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės ir L.K.V.S. "Ramovės" pastangomis, plk. Kalmanto palaikai buvo parvežti į Čikagą. Lapkričio 13 d. buvo atlaikytos šv. mišios Švenčiausios M. Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje. Su didelėmis iškilėmis šauliai, ramovėnai ir visuomenės plk. Kalmanto palaikus palaidojo Šv. Kazimiero kapinėse, 72 bloke.

Ilsėkis, taurus patriote Mykolai, laisvojo Amerikos žemėj. Mes gyvieji, su Tavim kartojame mūsų Laisvės Kovotojų žodžius:

*Ir metai eis, sužydės laukai prie kelio,
Ir kelsis iš rusų okupacijos laisva*

Lietuva.

V. Tamošiūnas

"Kar. A. Juozapavičiaus" kuopa Klevelande

Spalio 20 d. nuo staigaus širdies smūgio mirė "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. valdybos narys J. Lipnius. Prieš tris mėnesius mirė jo žmona. Velionis buvo taip pat vienas iš Klevelando Namų direktorių. Buvo pašarvotas Jakubausko laidotuvių koplyčioje.

Su velioniu atsisveikino kp. pirmininkas dr. K. Pautienis. Garbės sargyboj prie jo karsto stovėjo M. Smelstorius ir J. Velykis.

Giliam liūdesy liko dukra studentė Mirga.

Ilsėkis ramybėje, brangus broli, šauly.

— — —

Spalio 31 d. "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. šauliai paminėjo savo kp. patrono ir pirmo Lietuvos kariuomenės karininko A. Juozapavičiaus 57 metų mirties ir 80 metų gimimo sukaktį.

Apie kar. A. Juozapavičių paskaitą skaitė kp. p-kas dr. K. Pautienis. Paskaitininką pristatė šaulė skautininkė I. Jonaitienė. Pirmo pulko vado A. Juozapavičiaus įsakymus pulkui perskaitė jaunuoliai P. Nasvytis ir R. Motiejūnaitė. Susirinkusieji gerėjosi abiejų jaunuolių grynai lietuvių kalba.

Minėjimo sceną puošė didelis kar. A. Juozapavičiaus portretas, gėlės ir gedulo žvakė. Visa tai parūpino šauliai M. ir A. Smelstoriai. Gedulingą žvakę uždegė P. Nasvytis.

Pamaldose šv. Jurgio bažnyčioj ir akademijoj uniformuoti šauliai dalyvavo su vėliava. Su vėliava dalyvavo ir Klevelando ramovėnai.

Meninę dalį atliko pianistas Vytautas Smetona. Jis žavėtinai paskambino M.K. Čiurlionio 5 pjesės ir Frederic Chopin Sonata H Moll, op. 58: Allegro maestoso, Sherzo Molto vivace, Largo. Finale: Presto non tanto.

Šaulės V. Langienė ir Al. Mekešienė programos dalyviams prisegė gėles. Visus dalyvius kava ir skanumynais pavaišino šaulės: Al. Mekešienė, A. Smel-

torienė, V. Langienė, M. Jarašūnienė, M. Velykienė ir O. Pautienienė.

K. P.

Detroito Jūrų Šaulių Kuopa "Švyturys"

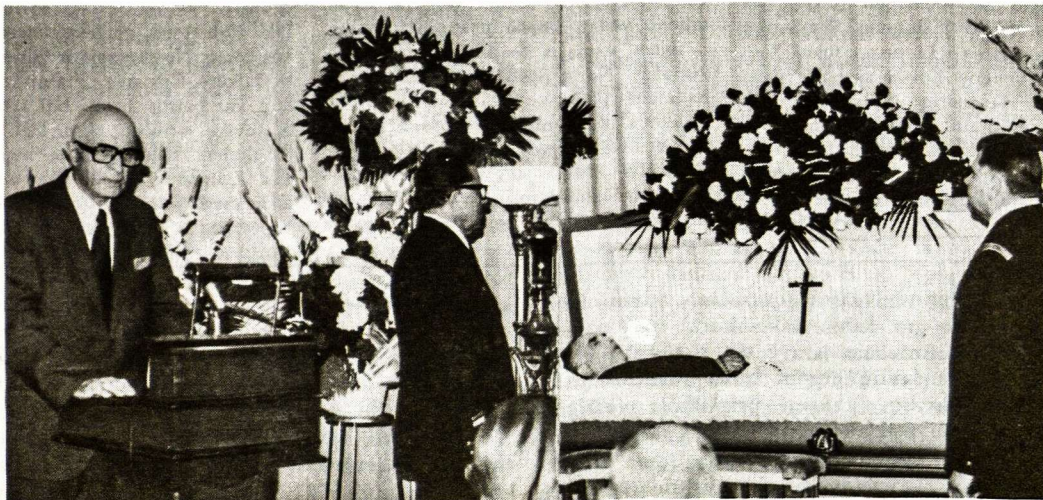
Jūrų Šaulių kuopa "Švyturys" lapkričio 6 d., Lietuvių Namuose, suruošė tradicinį rudens vakarą-balių. Vakarą, nors ir nebuvo per daug gausus, bet pirmininko Alfos Šukio buvo pravestas labai darniai ir linksmai.

Solistę Danutę Petronienę pristatė ir vakaro programą pravedė Kultūros ir Moterų sekcijos vadovė Angelė Šukienė.

Solistę Danutę Petronienę padainavo dainų ir arijų. Svečiams be persto plojan, solistė sugrįžo ir dar padainavo. Pianistė Anna Forbat, kuri jai akomponavo, pianinu paskambino vieną kūrinių.

Danutė Patronienė yra vietinė ir detroitškieiems gerai žinoma. Ji ne tik gražiai dainuoja, bet ir vadovauja "St. Butkaus" šaulių kuopos kanklininkėms ir su jomis taip pat pasirodo renginiuose. Ada Telyčienė ją apdovanojo gražia gėle. Po programos svečiai vaišinosi ir šoko. Šokiams grojo Rimo Kaspučio orkestras. Nors tai ir nedidelis, bet labai geras orkestras ir svečiai juo buvo labai patenkinti. Dovanų šauliai tai tikrai nesigailėjo. Ir kas antras ar trečias svečias ką nors gavo-laimėjo. Dovanų dalinimą pravedė: G. Rinkūnienė, E. Bražiūnienė, J. Rinkūnas ir Stepas Lungys. Vakarą pinigais, dovanomis ir maistu rėmė šauliai ir šaulės. Vyriausios šeiminkės,

Spalio 20 d. Klevelande mirė "Kar. A. Juozapavičiaus" kp. valdybos narys J. Lipnius. Prie jo karsto garbės sargyboj stovi M. Smelstorius ir J. Velykis. Atsisveikina kp. p-kas dr. K. Pautienis. Nuotrauka V. Bacevičiaus

“Kar. Juozapavičiaus” minėjimo programos dalyviai: iš k. į d.: dr. K. Pautienis, kp. p-kas, pravedęs minėjimą, V. Smetona, pianistas, R. Motiejūnaitė, perskaičiusi paskutinius pulkui įsakymus, V. Langienė ir A. Mekešienė, prisegusios gėles programos dalyviams. Trūksta P. Nasvyčio, kuris skaitė 1 pulko vado A. Juozapavičiaus 1919 m. vasario 12 dienos parėdymus pulkui. Nuotr. R. Pliodžinsko

kurios visą dieną kepė ir virė, buvo Kostė Kirvilaitienė ir Vladė Šiurkienė. Baliaus metu kalbėjo Lietuvių Namų Draugijos ir Dariaus ir Girėno Klubo pirmininkas M. Kizis. Jis apibūdino Lietuvių Namų reikšmę ir kokią didelę paslaugą jie lietuviams duoda. Čia vyksta įvairūs renginiai, minėjimai, mugės ir minimos įvairios šventės. Tebevyksta ir dabar, tik mažesniame kiekyje. Visus kvietė nepamiršti Lietuvių Namų ir toliau juos remti. Vincas Atkočiūnas Lietuvių Namams paaukojo 10 dol.

Nauja šeima

Jūrų šaulių kuopos “Švyturys” pirminko Alfos Šukio ir moterų sekcijos vadovės Angelės Šukienės sūnus, teisių daktaras, Jurgis Šukis su Pamela T. Burda, lapkričio 13 d., sv. Henriko bažnyčioje, Lincoln Park, priėmė moterystės sakramentą. Vestuvių puota įvyko Vengrų salėje, Allen Park. Dalyvavo apie 200 svečių. Vestuvių programą pravedė Jonas Šostakas. Gauta daug sveikinimų iš Amerikos, Kanados ir Lietuvos. Šokiams grojo Rimo Kaspučio orkestras.

A. Grinius

Mielam šauliui, kuopos Garbės Teismo nariui, L.K.K. savanoriui
ats. kpt. JURGIUI KIAUNEI
mylimai žmonai, dantų gyd. **a.a. Sofijai** mirus, sūnui Kęstučiui, broliui Vladui su šeimomis, reiškiamo nuoširdžią užuojautą.

*LŠST “Simo Kudirkos” kuopa New Yorke
Valdyba ir šauliai*

A.A. Dant. Gyd.

SOFIJAI BANIUKAITYTEI-KIAUNIENEI

mirus, jos vyrą savanorį - kūrėją kpt. Jurgį, ir sūnų Kęstutį su šeima, giliai užjaučia ir kartu liūdi

*Česys, Ona — pusseserė, Rimas
— krikštastūnis ir Stasys Šadeikos*

G A I D Y S

V. T. TAMOŠIŪNAS

Okupacija visada yra kilpa okupuotos tautos sūnams bei dukroms. Baltieji carai okupavę Lietuvą, atėmė spaudą, pakelėse pristatė mūrinių karčiamų. Pradžios mokyklos būdavo tik už ke-liolikos kilometrų, kuriose viskas buvo dėstoma rusų kalba. Aukštaitijos rytinės dalies ūkininkai gyveno kaimuose.

Lietuvos sukilimo metais į ištremtų ūkininkų vietas atkėlė rusus kolonistus, tokius, kurie Rusijoje buvo padarę sunkių nusikaltimų. Į Lietuvą atitremti, jie pasidarė valdovais ir buvo globojami rusų vadovybės. Nusikaltimų padaugėjo. Arkliai ir dienos metu būdavo geležiniuose pančiuose. Gurbai, klėtys buvo pirmieji apiplėšimo taikiniai, tad durys buvo su geležinėmis štangomis, didelėmis spynomis užrakintos. Šunys buvo didelė pagalba. Ūkininkai ėjo sargybas. Kaip besisaugota būdavo, bet apiplėšimai vykdavo. Ap-siskundimas žandarams buvo juokingas ir beprasmis, taip kaip dabar okupuotoje Lietuvoje apiplėšus bažnyčias, nugriovus kryžius, nusikaltėlis yra nesurandamas. Pavogtus arklius ir karves tada slėpdavo karčiamų rūsiuose. Aprimus ieškojimui, perdavimo keliu buvo siunčiama į Latviją.

Stigo žibalo, tad prisimenu dar balanų šviesą. Kaimiečiai ilgais rudens ir žiemos vakarais susirinkdavo vakaronėms. Čia ir būdavo vargo mokykla puoselėjama. Seneliai — senelės paskleisdavo tautosakos lobius: patarles, padavimus, pasakas. Jaunesnieji patrypdavo tautinius šokius. Man, kaip vaikui, atmintyje tepasiliko mikičiukas.

Mano kaime buvo penki ūkininkai ir nei vienas neturėjo laikrodžio. Vasarą — tai saulės šešėliai, o rudenį ir žiemą — laikrodžius pavadavo gaidžiai. Didesniuose miestuose laikrodžių buvo, bet kas gi ten nuvažiuos. Rudens naktimis ūkininkas jaujoje mina linus, braukia namuose, ilgais kultuvais, su talkomis vykdavo javų kūlimas. Rodos dabar, kaip galėjo apsieiti be laikrodžio. Gaidžiai pakeldavo ir užmigdydavo. Gero, laiku giedančio, gaidžio gyvenimas buvo ilgas. Labai mėgau mūsų kanapėtąjį gaidį, jį le-sinau ant savo kelių, o sotus dažnai pamiršdavo vištas. Niekad mano tėvai nesirūpino laikrodžiu, visada gaidelis laiku pakeldavo darbams, išleisdavo kelionėn.

Vieną pavasarį kaimyno Guobužo kieme šei-mininkavo vištos, globojamos šeimos galvos, raudonomis plunksnomis, gaidžio. Padangėje manev-

ravo lengvai vištvanagis. Gaidys tik: kur, kur kur... Vištos nuplezdeno į paklėtį, o gaidys iškilmingai, lengva žingine, kaip karinis vadas, ėjo atsilikęs. Vištvanagis, it akmuo, iš padangės krito tiesiog ant gaidžio nugaros. Kova buvo labai trumpa, gaidys krito, vištvanagis, man palei-dus pagalį, nuvairavo aukštyn.

Vieną pirmadienio rytą mano tėvas pasiėmė mane į Salako turgų. Kartu važiavo ir Guobu-žai. Tėvas parduos kelis ryšelius linų žydams, o Guobužienė, mano krikšto mama, pirks gaidį. Turguje, vyrai savo reikalais, o aš, įsikibęs krikš-to mamos sijono, kad nepasimesčiau, ieškojom kas parduoda gaidžius.

Štai ir Icikas, pažastyje gaidžiu nešinas. Krikš-to mama tuojau ir klausia: "Ar parduoti?" Ici-kas į tai:

— Niu, tai kam aš čia būtum turguj, jeigu anam neparduoč.

— Tai gerai, išvyniok iš skepetos, reikia gi apžiūrėt.

Icikas išrėdo iš skepetos ir už abiejų kojų laikydamas, per uždribusius ūsus ir barzdą išpūtė:

— Šitakis gaidys, raudonas žiponas, balta burna, akys kaip pelėdas, skioiteris sakytum karalienias karūna, a graitas, kaip Aiduka risokas. Šitakis gaidys, anas ir kalbėt moka...

Krikšto mama, beklausydama pagyros, paste-bėjo, kad gaidelis neturi didžiojo kojos piršto ir lyg niūniuodama porino:

— Vot jau, Ickau, tai didelis brokas, gaidys neturi didžiojo kojos piršto, greičiausia bus šlubas. Gal galėtum palaist pažiūrėt, kaip anas laksta?

— Guobužien, kokia tu štukorka, tik palaisk, anas tik purpt ir bučiuok jam į uodegą. Šitas gaidys dziekana Križinauska. Šita gaidžia vaikas patika kunigui, a šitam man pardavia. Vieną dieną razbaininkas vanagas atskrida nuo šila ir puo-la vištas. Gaidys tik išketia sparnus ir sava krū-tinia puola vanagą, kaip Danskoj kazokas, be šoblias ir strielbas. Kruvinas bojus, žiūrėk čia gaidys aukštelnikas apačioj, tai jau gaidys vanagą lumda. Plunksnas pasipila kieme, ir ar žinai kas laimėja?

— Iš kur aš galiu žinot, nemačiau.

— Tai va, aš mačiau ir pasakysiu, vanagas šitam gaidžiui nukunda pirštų, a gaidys vana-gui iškapoja abi akis, pakirta sparnus ir baja-voj vanagas žūsta mūšia kiemi.

Tikėjo ar ne krikšto mama, bet klausė kant-riai švebeldžiojant Icikui. Aš savo širdy labai norėjau, kad tą gaidį nupirktų.

— Tai kaip gi, ar šitas gaidys laiku prike-lia darban, ir kad raratam pakeltų.

— Šitas gaidys gieda laiku, prikelia darbui. Jeigu bent minutį pavėluoja, tadū anas išvisa negieda. Un rurotų kartu su klebonu irbina. It, nesičiupinėk ir imk . . .

— A, kaip gi ja balsas, skardus, plonas, ar storas, gal gargaliuojantis, braškantis, kaip tava netepti ratai?

— Oho ho, kaip manim gyvam matai, oi anas gieda kaip Vajasiškia valgamistra Kuprelis, gieda, gieda ir nudainuoja, gieda, gieda ir nudainuoja, anas gieda ir rozu rėkia.

— Tai jau gerai, tegul jau rėkia. Dabar sakyk, o kiek jam metų?

— Un Sakminių šitam gaidžiui bus du metai. Gerai atsimenu, anas vienų metų su zakristijono žalmargia telyčiote.

— Gerai, jau gerai, o kokia gi jam čienia?

— Pinkelgia, kaip nukirsta. Šitaks gaidys, gieda, gieda, gieda ir nudainuoja.

Ickas jau daugiau nebeturėjo kantrybės, pasi-kišo gaidį į pažastį ir ruošėsi toliau žingsniuoti.

— Ickel, nuo pirma turgaus nebėk. Aš duodu ketvergį ir duokš gaidį, geras pinigas.

— Guobužien, tik tau, imk gaidelį. Rudenį, kai nuvažiuosiu su tavoru, duosi naktigultą un šilta pečiaus ir pridėsi čverti kuntą kiaulių šerių.

— Gerai, a man duosi vieną kuolinę adatą, noperską ir lozurką. Tai va, ir sutarta.

Iš Salako grįžau labai laimingas. Krikšto mama, kaip ir tikėjau, nupirko cukrinių baronų virtinę.

Guobužių gaidys tikrai buvo kitokesnis, kaip kad kaimynų. Skyrėsi balsingumu ir giedodavo visada vienu ir tuo pačiu laiku, ir pagal krikšto mamos pasakymą, gaidžio neatiduotų ir už rublį.

Mano mamos brolis, mano krikšto tėvas Vincas Mališauskas, rašydamas laiškus vis pridurdavo, kad jis iš Rygos mums atveš gaidį, giedantį gegutės balsu. Dėdė tarnavo geležinkelių tarnyboje ir buvo revizorius. Mama gerai skaitė knygas, laikraščius, bet buvo beraštė. Vyresnysis brolis Pranas mokėsi Petrapilyje. Mama, gavus laišką, eidavo į Šlepečių kaimą pas Rukštelę, kad tas perskaitytų ir parašytų atsakymą. Už visą paslaugą Rukštelei nunešdavo tai puodelį medaus, ar džiovintą sūrėlį. Per vienas atostogas, brolis Pranas parašo mamai laiško spausdintom raidėm ir prašo perskaityti. Motina puikiausiai perskaitė. Tada brolis siūlo mamai išmokti rašyti spausdintas raides ir pradėti rašyti. Pamenu, ilgai vargo, prakaitavo ir įveikė. Tolesnis susirašinėjimas su sūnum Pranu buvo labai geras ir kuo toliau, tuo geriau.

Mama išdrįso ir broliui Vincui parašyti laišką, prašydama, kad ir jis tokiom raidėm atrašytų. Gavusi mama laišką iš brolio Vinco, godžiai ėmė skaityti ir matau — staigiai mamos veidas pabalo, akyse ašaros ir laiškas iškrito iš rankų ant žemės. Tėvukas pastebėjęs mamos nepaprastą permainą, klausia:

— Damut, kas nutiko, gal valerijono lašų ant cukraus?

— Dievulėlė, mano mylimiausias broliukas, kas tikėjos . . .

Tėvukas atsistoja, prieina arčiau ir klausia, ar mirė? Mama jau ėmė balsu raudoti:

— Dar blogiau — nemirė, po geležinkelio bėgiais nepakliuvo, mano geriausias broliukas apšivedė su liuteronka.

— Moč, na tai tau, ir dabar jau reikia verkt. Ar gi jau tik mes išganyti, tik mums dangaus vartai atidaryti, o kitiems jau pragaras? Damut, man regis tik geri žmonės, už gerus darbus, artimo meilę, nelaimėję pagalbą, nerūšius, kaip Kristų garbinai, bilia jam tikėjai. Buvai liuteronas, bambizas, net ir žydas, tas pats. Ir mūsų Ickus bus šale Šventojo Petro. Nesikrimsk!

— Teodarai, ir aš ne kitaip galvoju, bet va gi, žmonės mals liežiuviais ir kažin ką pasakys klebonas Kiršinas.

Laikui bėgant, mama su padėtimi susigyveno ir tėvelio paraginta, parašė sveikinimo laišką sukūrusiam šeimos židinį. Prie suraminimo labai daug prisidėjo mamos mylimiausias sūnus Pranas. Neilgai trukus, gaunam laišką iš dėdės. Siūlosi su žmona atvykti atostogoms ir prašo aprašyti visų šešių vaikų išmieras, kad paruoštų tinkamas dovanas. Tėveliui vėl primygtinai priminė atvešiąs gaidį. Mama visa išpildė, ko mano krikšto tėvas prašė. Neilgai teko laukti. Krikšto tėvas rašo:

— Švogrel, Teodarai, atvyk į Daugpilio stotį (datos nepamenu). Įkinkyk į didžiuosius karukus abu bėriukus. Susidarė lagamino. Iki mielo pasimatymo, Vincas Mališauskas ir žmona Berta.

Štai, nuo plento pasirodo tėvas su svečiais. Visi vaikai lenktyniaudami, bėgame pasitikti. Aš, pats mažiausias, atsilikau, bet gi ir nebuvo reikalo, juk mano krikšto tėvas, jis man visada geriausias ir gražiausias dovanas parveža.

Kaimynų languose kyšojo galvos, o mūsų svečiai, šviesiom skrybėlėm, išdidžiai vežime sėdėjo. Man atrodė, kad mūsų laukiamieji sveteliai daug gražiau atrodė ir už mūsų dvarininkus Jablonskius.

Iš vežimo tėvukas čemodanus, ryšulius kilnojo, kai mama bučiavosi su broliuku ir nau-

jaja broliene. Krikšto tėvas laikė savo pažastyje dėžę, o kas joje — mes nežinom. Kai jau tėvelis iškinkė arklius ir grįžo iš kluonienos, krikšto tėvas tėveliui sako:

— Švogrel, dabar žiūrėsim dėžėj, ar neužduso tau skirtas gaidelis.

Visi susirinkom ratu ir stebim. Ištraukė dėžę su skaitlinėmis, rodyklėmis, du ant reteželių svarsčiai. O čia, sako, šioj dėžutėj, už durelių, kukuojantis gaidelis. Greit ant sienos pakabina „gaidį“. Krikšto tėvas aiškina, kaip užvesti ir pradeda nuo trečios valandos. Dabar, sako, vaikučiai bus tikras laikas — 3 valandos, ir gaidelis užkukuos. Štai jau trys ir „gaidelis“: kukū, kukū, kukū, — ir sustoja. Dabar sako, kaip bus 4 valanda — kukuos keturis kartus ir taip toliau. Kaip „gaidelis“ kukuoja, durelės atsidaro ir ten matyti mažas paukštelis.

Dovanos buvo visiems paskirstytos ir surištos į atskirus pundelius. Aš, kaip ir tikėjau, gavau vasarinę ir žieminę aprangą. Labai patiko ilgais aulais bateliai.

Po skanių motinėlės pietų vaikštinėjom sode. Motina tuo tarpu kamaroje svečiams klojo patalą, grindis išbarstė piaustytais ajerais, kad kokia bluselė sveteliams nesutrukdytų miego.

Ankstų rytą, tik gyvulius išginus į ganyklas, mano geroji krikšto mama užbėgo pas mamą. Ji tuojau išrodė visas dovanas, ta stebėjos ir vis kartojo:

— Damut, brangioji, šitokios dovanos. Sakyk, ar broliukas nepasikvopijo turtų, nebodamas, kad liuteronka?

— Nemanau Verut, mano broliukas pakankamai turtingas, negobšus. Va, miestas, susimylėjo,

o jau įsimylėjusių — net ir gaisrininkai tokio gaisro neužgesys. Kad tik laimingai gyventų.

Krikšto tėvas labai susigyveno su gaidžiu, jį maitindavo ragaišiu. Taip įprato, kad gaidys visada sode slankiodavo iš paskos. Kai atsisėdavo ant suoliuko, užskrisdavo ant kelių, iš delno lesindavo. Pasisotinęs nepasitraukdavo, prisitaikęs atsitūpdavo ant kelių ir snausdavo. Krikšto tėvas prašė tėvelį nekirsti jam ir senystės sulaukus galvelės skaniai sriubelei, bet laikyti kol gyvens. Tėvelis ištesėjo. Gaidelis paseno ir vieną dieną radome jį tarp agrastų krūmų sukniubusį.

Svečių atostogos baigėsi ir tėvelis vėl išvežė juos į Daugpilio stotį. Dar nebuvo prie plento, kai krikšto mama, nešina verbom ir švęstų gėlių pundeliu, atsirado grįčioje.

— Damut, štai verbos, pašventinti žolynai, išrūkykime kamarą, tegul piktos dvasios pravėrus lankus išsidangina.

Mama labai nenorėjo, norėjo atkalbėti, bet kur tau, ta greit į kamarą su rūkstančiomis šventenybėmis po lova paleido dūmus. Krikšto mama švaistėsi taip greit, lyg tartum matydama piktą dvasią vejoja. Motina stovėjo nepajudinama.

Tėveliui sugrįžus, mama papasakojo, kaip kaimynėlė verbų ir švęstų žolynų dūmais rūkė piktąsias dvasias iš kamoros. Tėvukas, net užspringdamas juokėsi, pareikšdamas:

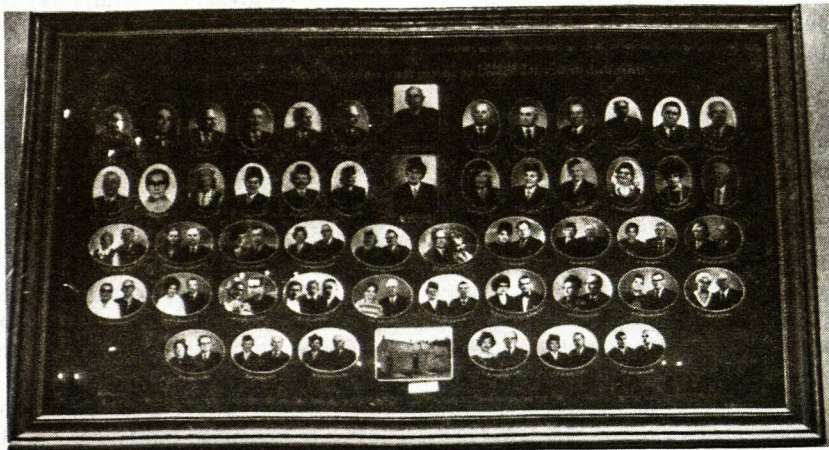
— Tai dar gerai, kad nepakvietė kunigėlio, dar būtų daugiau juoko.

— o —

Tai buvo labai senai. Dabar reikėtų paklausti savęs, o kas aš dabar esu?

— Šitaks gaidys, gieda gieda ir nudainuoja . . .

“Vytauto Didžiojo” Šaulių Rinktinės Čikagoj Namų didžiosios salės dešinioji siena, papuošta didžiule vinjete tų asmenų, kurie Namams paaukojo po tūkstantį ar daugiau dolerių. Nuotr. foto korespondento C. Genučio

KAPITONAS JONAS NOREIKA

ST. TRINKA

1943 metais, II Pasaulinio karo metu, iš Rygos miesto į Šiaulius buvo atvykęs vokiečių valdžios paskirtas užimtiems kraštams administruoti generalinis komisaras Liozė, kurio buveinė buvo Rygos mieste. Jis buvo vidutinio ūgio, storulis, su gana dideliu pilvu, iš ko matėsi, kad jis mėgsta gerai pavalgyti ir kad jam maisto produktų netrūksta. Jam pagerbti, vokiečių Arbeitsamto įstaigoje, lietuviai suruošė bendrą vakarienę, kurioje dalyvavo įvairių įstaigų atstovai. Šioje vakarienėje teko ir man, kaip policijos atstovui, dalyvauti.

Vakarienė buvo gerai paruošta ir ant stalų buvo padėta įvairių valgių, netrūko ir degtinės. Pavalgęs vakarienę, komisaras atsistojo ir vietoje padėkos, piktu tonu pasakė, kad jis yra nustebintas, kad lietuviai taip gerai valgo, kai tuo tarpu, Vokietijos piliečiai badauja. Dėl to jis pažadėjo padaryti reikiamas išvadas. Jam baigus kalbėti, atsistojo Šiaulių apskrities viršininkas, ats. kpt. Jonas Noreika ir vokiečių kalba jam atsakė, kad ponui komisarui yra žinoma, kad Lietuvoje miestų gyventojai gauna daug blogesnes maisto korteles negu vokiečiai ir kad gyvena beveik pusbadžiu. Jei šioje vakarienėje buvo kiek daugiau mėsinių valgių, tai buvo padaryta tikslu pagerbti poną komisarą, nutraukiant dalį maisto nuo savęs ir surenkant iš ūkininkų, kuriems maisto kortelės buvo neprivalomos. Po to įvykio, jei būdavo koks subuvimas, kuriame dalyvaudavo vokiečiai, ant stalų būdavo padedami tik sumuštiniai, aptepant juodą duoną plonai sviestu ir uždedant ant jos riekutes ridikėlių, arba raugintų agurkų, nes buvo žinoma, kad iš vokiečių padėkos nesulauksi.

Tais pačiais metais, Šiaulių gebietskomisaras Otto Gewecke suorganizavo ekskursiją, kad lietuviai nuvykę į Vokietiją pamatytų kaip Vokietijoje gyvena vokiečių piliečiai. Be kitų, toje akskursijoje dalyvavo ir Noreika, apie kurį anksčiau minėjau. Ekskursijai prižus iš Vokietijos, gebietskomisaras Gewecke paprašė Noreiką, kad jis parašytų savo kelionės įspūdžius į tuo metu Šiauliuose leidžiamą savaitraštį "Tėviškė", kuri redagavo Miglinas. Noreika parašė gana ilgą straipsnį, kuriame, tarp kitko, buvo parašyta, kad vokiečiai yra labai praktiški žmonės ir, kad pas juos viskas sunaudojama maistui.

Pavyzdžiu jis nurodė, kad matęs Vokietijoje vieno miesto kanaluose auginamus karpjus. Į tuos kanalus buvo suleidžiamos žmonių išmatos, kurias karpiai suėsdavo. Iš kanalų karpiai buvo gaudomi ir pardavinėjami žmonėms maistui. Iš to išvada buvo aiški: atseit, vokiečiai valgo savo išmatas. Kadangi vokiečiai cenzūrodavo laikraščius, tai gebietskomisaras Gewecke perskaitęs į vokiečių kalbą išverstą Noreikos straipsnį, užsiuto, liepė Noreikai pasiaiškinti ir straipsnį atšaukti. Tačiau, Noreika tai padaryti atsisakė, pareikšdamas: "Ką parašiau yra tikra teisybė, todėl nerandu reikalo savo straipsnį atšaukti". Už tai Noreika gebietskomisaro Gewecke parėdymu buvo suimtas ir patalpintas į Šiaulių kalėjimą.

Po kiek laiko iš Noreikos buvo paimtas raštiškas pasižadėjimas, kad jis į politinius reikalus nesikiš ir jis buvo paleistas iš kalėjimo. Tačiau, praslinkus trumpam laikui, jis vėl buvo suimtas iš išvežtas į Vokietiją, kur buvo patalpintas į Štuthofio koncentracijos stovyklą, netoli Dancigo miesto. Bolševikų kariuomenei užėmus Rytprūsius, jis iš koncentracijos stovyklos, drauge su kitais kaliniais, buvo išlaisvintas ir gražintas į Lietuvą.

Gyvendamas Vilniaus mieste jis įsijungė į pogrindžio veiklą ir pradėjo veikti prieš bolševikus. Paaiškėjus jo veiklai, jis buvo suimtas ir gautomis žiniomis, sušaudytas. Noreika, buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas, buvo didelis patriotas ir žuvo bekovodamas už Lietuvos laisvę. Jo žmona dabar gyvena Čikagos mieste.

Tais pačiais metais, Šiaulių gebietskomisaro Otto Gewecke ir jo štabo viršininko Bub parėdymu, Šiaulių miesto gete buvo pakartas žydas, buvęs kepėjas, Masoveckis. Jis buvo sugautas nešant į getą gabalą duonos ir keleta cigarečių. Tą biauų pakorimo darbą, Gewecke parėdymu, turėjo atlikti patys žydai. Už žydų žudynes, pasibaigus karui, Gewecke ir Bub, Vokietijoje, Liubeko mieste, vokiečių prisieksučių teismo buvo nubausti: Gewecke 4 su puse metų kalėjimo, o Bub, dėl senatvės, liko nebaustas. Jiems buvo priteista sumokėti ir teismo išlaidas. Apie šį teismo sprendimą prieš kelis metus buvo rašyta spaudoje.

Jonas Demereckis, Savanorio ir kontržvalgybininko atsiminimai, 200 psl. Aplankė piešė dail. P. Aleksa. Autoriaus leidinys, Chicago, 1976 m. Kaina kietais viršeliais 5 dol., minkštais — 4 dol. Gaunama "Drauge".

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

Okupuotos Lietuvos jaunuoliai, pašaukti į Sovietinę kariuomenę tampa išblaškyti po visas Rusijos vietas. Labai mažai iš jų būna paskirti pačioj Lietuvoj, nes okupantas bijosi, kad neišspruktų, jie nepatikimi.

Ltn. Geraldas Dapkus, iš Čikagos pietvakarių, sėkmingai baigė aviacijos skraidymo mokyklą ir dabar atlieka Vance, Okl., bazėje įvairius oro bandymus.

Laimutė Laukaitytė yra Australijos laivyno leitenantas, o jos brolis Kęstutis, kuris irgi tarnauja laivyne, yra seržantas. Atrodo, labai mažai Australijos lietuvių jaunimo stoja į kariuomenę.

Jonas Pauliukonis, tarnavęs 8591 LS lietuvių kuopoje, Vokietijoje, mirė rugsėjo 6 d., sulaukęs 69 metų amžiaus. Palaidotas Ketscho, kur paskutiniu laiku dirbo ir gyveno, kapinėse. Kilęs iš Vilkaviškio.

Kęstutis Pranckūnas mokosi civilinėj aviacijoj, NASA Cessrock bazėje. Neseniai jis gavo aviacijos kapitono laipsnį.

Ltn. Edvardas Bekeris, baigęs Kanados karo mokyklą, erdvių inžinerijos mokslus, gerai pažymiais, yra kilęs iš Toronto.

Povilas Sobieskis, paskutinės laisvos Lietuvos Karo Mokyklos laidos karininkas, staiga mirė Čikagoje savo namuose,

rugsėjo 26 d. Buvo geras sportininkas. Kilęs iš Panevėžio.

Ignas Gotautis, Klaipėdos sukilimo dalyvis, aktorius ir režisorius, mirė 73 m. amžiaus, rugsėjo 29 d. Klevelande. Buvo veiklus Atgimimo Sąj. veikloj.

Inž. Jurgis Breivė, žinomo sav.-kūrėjo Breivės sūnus, Korėjos karo veteranas, yra sunkiai susirgęs ir guli karo ligoninėj.

Putinas Baltrušaitis, a.a. muziko J. Baltrušaičio sūnus, buvo atvykęs į Tautinių Šokių šventę ir su motina lankėsi Los Angeles. Jis tarnauja karo aviacijoj.

Žurn. Arėjas Vitkauskas, gyv. Jersey City, sėkmingai vadovauja World-Wide News biurui, kuris teikia daug žinių apie dabartinę būklę Lietuvoj Amerikai ir kitiems kraštams. Jis spaudos darbą pradėjo Lietuvos kariuomenėje, būdamas savanoriu-kūrėju.

Feliksas Tamošaitis, gyv. Australijoj, Melbourn, mirė rugs. 12 d., sulaukęs 70 metų. Velionis buvo sav.-kūrėjas, kilęs iš Namakščių. Spalio 5 d., Windsor, On., Kanadoj, mirė sav.-kūrėjas Pranas Dumčius, sulaukęs 78 metų amžiaus. Rugsėjo 25 d. New Yorke mirė kpt. Vaclovas Daugvila, sulaukęs 75 m. amžiaus, buvęs Kauno geležinkelių val-

dyboje ir Panevėžy — policijos vadu.

Jonas Būtenas, mirė Čikagoje spalio pabaigoje. Buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas.

★

SVEIKINA "KARĮ"

... Mano 75 m. amžiaus sukakties proga išspausdinote mano karinės tarnybos atsiminimus. Nors jau praėjo penki metai, bet to nesu pamiršęs. Šiais metais, kai atšvenčiau 80 metų sukaktį, dar neįėjau senatvės. Atėjo mintis padėkoti už pasitarnavimą man rašant tuos atsiminimus. Kartu sveikinu šv. Kalėdų ir Naujųjų 1977 Metų progą.

J. Liobė
Kettering, Northants
England

★

Savanoris-kūrėjas Antanas Skrudys, aukštaitis iš Krekenavos, Panevėžio apskr., lapkričio mėn. gale atšventė savo 80 metų amžiaus sukaktį.

Atsitarnavęs karinę prievolę 2 p. luke, grįžęs namo tuojau įsirašė į Krekenavos šaulių kuopą ir buvo veiklus šaulys iki bolševikų antplūdžio. Vokiečiams pradėjus karą, A. Skrudys dalyvavo birželio-liepos sukilime ir šaulių gretose, jau pirmą karą dieną Krekenavoje užėmė policijos (tada milicijos) nuovadą. valsčiaus valdybą ir paštą. Taip pat jie atstatė buvusią neprikl. Lietuvoj tvarką. Bolševikai patyrė daug nuostolių žuvusiais ir sužeistais. Žuvo ir mūsų du šauliai.

Čia, Amerikoje, A. Skrudys yra aktyvus kultūros ir lietuviybės išlaikymo darbe. Kasmet aukoja ALTai. Skaito "Kari", "Darbininką", "Laisvąją Lietuvą" ir "Draugą". Jis vis tebepalaiko savanorio dvasią ir lietuviybę.

Savanoris J.K.

LKVS "RAMOVĖ" CENTRO VALDYBA

sveikina kolegas ramovėnus ir šeimas, giminingų organizacijų — Lietuvos Kūrėjų Savanorių S-gos, DLK "Birutės" Dr-jos ir Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vadovybes bei narius, šv. Kalėdų ir Naujųjų, 1977-ųjų, Metų progą, linkėdama visiems linksmos, pakilios ir džiaugsmingos nuotaikos šventėse.

Naujieji, 1977-ji Metai tebūna, organizacine prasme, veikloje našūs, vieningi bei darbingi ir priartina mūsų brangios Tėvynės Lietuvos laisvės rytojų.

Asmeniniame gyvenime, Naujaisiais Metais linkime visiems geriausios sėkmės, daug laimės ir sveikatos.

E. Vengianskas
Sekretorius

(pas) K. Dabulevičius
CV-bos Pirmininkas

(CV-bos Bendr. 121)

Antanas Skrudys — sav.-kūrėjas

— Amerikiečiai ieško papildomų 60 milijonų dolerių pagaminimui "MARK 12 A" vandenilio užtaisų trigalvių raketų, po 370 kilotonų kiekvieną (Minuteman III tik po 170 kilotonų), kurios turėtų pagerintus raketų laidymo įrengimus ir pakeistų dalį pasenusių strateginių raketų.

— Dieninėje amerikiečių spaudoje dažnai džiaugiamasi nauja povandenine mina-raketa "Copter", kuri nuleista jūros dugnan laukia prieš laivą. "COP-TER" srityje prapluokiantis prieš laivą, garso bangomis paveikia raketos kontrolės įrengimus, kurie išmeta raketą iš golio ir automatiškai nuvairuoja iki taikinio. Detalių neužtikta. Rusai naikinti povandeninius ir virš vandens laivus, turi raketą SS-N-13.

Šia proga pravartu paminėti amerikiečių idėją, minėtomis minomis užblokuoti uostų išėjimus ir vandenynų rajonus, panaudojant įvairaus tipo minas-raketas, kurios gali būti padaromos veiksmingomis žemės satelitų pagalba. Raketos-minos gali būti dėstomos helikopteriu (ribotais kiekiais ir atstumais), ir specialiais minų dėstymo laivais, kurių amerikiečiai numato turėti šešis 1981 metais. Taip pat tenka paminėti, kad š.m. balandžio 13 d. prezidentas pasirašė nuostatą 200 mylių (320 km.) teritorinių vandenų ruožui, kuriame draudžiama kitų kraštų laivams žvejoti. Krantų apsaugos daliniai įpareigoti šį nuostatą griežtai saugoti. Pakraščių ruožo kontrolei paskirti naujesni laivai, pritaikyti lėktuvai ir helikopteriai. Esant reikalui bus naudojami nedideli, judrūs ir gerai ginkluoti daliniai, sulaukyti prasizengusius.

— Prancūzai pagamino ir pritaikė ginklavimui 60 mm sviedinį, kuris pramuša 20 cm. plieno šarvą 300 metrų atstume. Pradžios greitis 200 m/sek. prie pabūklų vamzdžio nupiovos. Sviedinys gali būti panaudotas ir skeveldromis prieš pėstininkus.

— Naminiai neramumai privertė anglus pasigaminti pėstininkų šarvuotį, kuris tikėtų gatvių kovoms ir kuris nu-

matoma įvesti ginklaviman, pakeisti senų prancūzų gamybos Panhard ALM, švedų — Unimog SH ir M3 amfibijas.

— Vokiečiai tankui "Marder", bokšteliu šone, pritaikė "MILAN" prieštankinės raketos laidytuvą. "MILAN" kauna visus tankus nuo 25 iki 2,000 metrų. "MILAN" taip pat pritaikyta M 113 ir SPZ 12-3 pėstininkų šarvuočiams.

— ... kovotojas, šaudantis iš įtvirtintos pozicijos turi visas pirmenybes prieš kelis puolančius kovotojus pėbėgančius taikliai apšaudomą plotą ir ieškančius natūralios priedangos gynybos ugnies lauke. Jų ugnies galingumas, palyginti, yra tik maža dalis besiginančio apkase. . . . tegul puolantis priešas išsina į atvirą lauką, kur nutolęs nuo tiekimo, be intensyvaus vadovavimo atsidurs gynybos tikslios ugnies spąstuose . . . (Moltke).

Po Artimųjų Rytų karų atsirado nuomonų, kad žaibinio karo taktika turi būti pakeista taktine gynyba ir strateginiu puolimu; tas ypatingai išryškėjo žydų-arabų paskutinių kovų laukuose. Apšikęs pėstininkas, ginkluotas pigiais, bet veiksmingais prieštankiniais ir priešlėktuviniais ginklais turi visas pirmenybes prieš skaitlingesnes šarvuotas jėgas — vienas kovotojas prieš kelis tankus ar lėktuvus (veiksmai Sinajaus pusiasalyje, Golan aukštumoje).

Žaibinės taktikos esmė buvo panaudojimas šarvuotųjų, telktinai smogiant prieš taktinės gynybos sistemon. 1943

m. birželio 5-16 d.d., Kursko veiksmuose, telktiniai šarvuotųjų smūgiai pasirodė bejėgiai prieš stiprią gynybą (110 mylių — 180 km. giluma su artilerijos ir apkastų tankų ugnimi). Jau II Pas. karui blėstant išryškėjo, kad vieni šarvuočiai, be motorizuotų pėstininkų ir artilerijos, sėkmingai veikti negali. Pastarosios pagalbinės priemonės, kaip vėlesni patyrimai parodė, padėdavo tankams praskinti prasiveržimams kelią (atvirksčiai pirminei žaibinės taktikos idėjai), kuriuo tankai plėsdavo kylius. Pagal J Record — Sunset of Blitzkrieg, prieš puolimą turi būti parengta stipri taktinė gynyba, strateginiu manevru nukreipiant prieš jėgas nuo numatytos puolimo krypties. Kai prieš pajėgumas tam tikroje vietoje sumažės (dėl atitrauktų dalinių) strateginiai manevruojant pulti kyliais silpnosna vietasna, arba, apeinant sparnus, įsiveržti užnugarin, kur prieš gynyba nėra stipri. Puolimo jėgos privalo būti tiksliai apskaičiuotos proporcingai nueitam ir užimtam plotui, neatitrūkstant nuo tiekimo ir rezervų, kurie pereina sparninės gynybon, kad laiduotų kylio šonus ir užnugarį.

Kitas puolamosios taktikos būdas yra išprovokuoti prieš puolimą stiprios gynybos srityje, įsileidžiant prieš jėgas gynybos sistemon, uždarant pasitraukimo kelią stipria frontine gynyba ir centriniais smūgiais sunaikinant įsiveržusias jėgas.

Pastebėtina, kad kiekvienam manevrui reikalinga atitinkama erdvė strateginiams judesiams. Branduolinės energijos ginklų laikotarpyje yra ypatingai pavojingi bet koki susitelkimai.

— Švedai nupirko iš amerikiečių už 20 milijonų dol. lėktuvams raketų, "Maverick", skirtų kauti žemės taikinius. Tai didelio galingumo ir taiklumo raketa (vairuojama link taikinio televizijos kamera, kuri įrengta raketos smailyje), pritaikyta F-4 naikintuvams, kovai prieš tankus, įtvirtinimų lizdus ir kitus stambesnius taikinius.

Rusiška priešlėktuvine raketa SAM-2 egiptiečių ginklavime.

DRĄSA IR APMOKYMAS

„... drąsa ir apmokymas padėjo žydams laimėti prieš egiptiečių 1973 metų spalio 6 d. netikėtą užpuolimą” — Jack Weller — The Fight at Suez.

1973 m. spalio 6 d. prasidėjusių karinių veiksmų teatras buvo — Sueso kanalas, nusitęsęs apie 160 km. nuo Viduržemio iki Raudonosios jūros, turintis apie 150 metrų pločio ir einantis per tris ežerus. Po 1967 m. birželio mėnesio kovų, iki spalio mėn. kanalas nebuvo laivų naudojamas. Tarp 1967 ir 1970 metų ten nuolatos vyko tarp abiejų pusių artilerijos ir lėktuvų dvikovos. Kanalo krantuose išaugo akmenų skaldos ir smėlio konstrukcijos įtvirtinimų punktų grupės. Žydų pusėje tokie atsparos punktai talpino kuopas (dviejų būrių sudėties) įgulą. Punkto įtvirtinimai siekė 60 metrų ilgio ir apie 15 metrų aukščio, buvo gerai maskuoti ir iš egiptiečių pusės veik nepastebimi. Tokių atsparos punktų žydai turėjo apie 35 su 5 kilometrų tarpais, palaikančius vaizdinį ryšį. Ginklavimą sudarė pėstininkų rankiniai ginklai su sunkiais kulkosvaidžiais ir monosvaidžiais. Keliose vietose jiems buvo priskirti pėstininkų šarvuoti daliniai — judrūs rezervai priekiniam kautynių ruože. Apie 10 km. gilumoje žydai turėjo 20 antrinių įtvirtinimų su keliais tarp jų, greitai artilerijos dalinių frontiniam perkėlimui. Šie įtvirtinimai buvo pakankamai stiprūs atlaikyti egiptiečių artilerijos apšaudymus. Ten buvo taip pat kautynių reikmenų tiekimo centrai, kurių tiesioginei apsaugai buvo laikomi tankų daliniai sustiprinti priešlėktuvine apsauga. Pietinio fronto ruožo vadovietėje, Bir Gifgafa, apie 40 km. nuo kanalo, buvo sutelkta trečdalis visų šarvuotųjų, naudotų kanalo srityje. Tai buvo pagrindinis rezervas (apie 18 tankų kuopų), kuris vėliau turėjo lemiamos įtakos kautynių veiksmams.

Egiptiečiai naudojo senu anglų pastatytu keliu, einančiu išilgai Sueso kanalo, kuris buvo taip arti kranto, kad nebuvo vietos įtvirtinimo punktams, todėl egiptiečiai buvo verčiami juos statyti toliau nuo kranto ir rečiau. Įtvirtinimo punktų priekyje ir užpakalyje buvo išsistinsios apšaudymo sistemos, kurių gilumoje, apie 60 km. nuo kanalo, buvo antras įtvirtinimų ruožas su aerodromais, raketų laidymo stotimis, artilerijos telkiniais, lauko ligoninėmis ir tiekimo sandėliais. Šiame ruože buvo laikoma apie ketvirtis milijono kovotojų, kuriuos ruošė per kanalą persikėlimo veiksmams.

Egiptiečiai nustatė spalio 6 d. kanalo persikėlimo dieną. Iš giluminio ruožo pajėgos buvo maskuotai perkeltos prie vakarinio kanalo kranto — pėstininkai, artilerija, šarvuočiai ir technikos daliniai su persikėlimo per kanalą priemonėmis.

Spalio 6 d., 14:00 val. visame 160 km. ruože egiptiečiai pradėjo artilerijos parengimą, suderintą su aviacijos ir „Frog” raketų bombardavimais, tikslu sunaikinti visus žydų atsparos punktus, kartu su Bir-Gifgafa. Žydų atsparos punktai buvo išaiškinti pagal rusų žemės satelitų duomenis. Žydų kulkosvaidžių lizardai buvo sunaikinti pirmomis parengimo minutėmis artilerijos ir tankų tiesiogine ugnimi. Puolimo parengimas buvo sėkmingas, nes žydų pagrindinės gynybos priemonės, priekiniam kautynių ruože, buvo sunaikintos. Tuo pačiu metu (14:00 val.), parengimo priedangoje, egiptiečių pėstininkai, mediniai laiveliai, stipriai ginkluoti priestankinėm raketom, pradėjo keltis per kanalą; juos sekė technikos daliniai su lengvais pontoniniais tiltais pėstininkams. Taip pat, tuo pačiu metu, iš gilumos link kanalo pajudėjo sausumos pagrindinės jėgos. Tokiu veiksmu buvo vykdomi visame 160 km. kanalo ruože, pagal rusų taktiką, kad priešas negalėtų spėti smūgio krypties ir nesutelktų savo jėgų priešpuoliui.

Egiptiečių pėstininkų daliniai, persikėlę per kanalą, turėdami pakankamai „Sagger” ir RPG-7 priestankinių raketų, užėmė gynybos padėtį, tikslu atremti galimus žydų priešpuolius. Dviejų valandų bėgyje egiptiečiai jau turėjo tiesioginę artilerijos paramą ir tankus. (Pėstininkų „Sagger” — 3 km. tolinas raketos, buvo pagrindinis egiptiečių ginklas, kita — RPG-7, tolinas 150 metrų. Artilerijos pabūklai buvo tarp 85 ir 100 mm su 122 mm rusiškais gaubicomis, kurių sviediniai turi sparninius stabilizatorius, išsiskleidžiančius sviediniui palikus vamzdį. Pėstininkai turėjo 82 ir 107 mm minosvaidžius).

Žydų artilerijos ir tankų pozicijos, puolimo parengimo metu, buvo labai apnaikintos, tačiau keletui tankų kuopų pavyko pasprukti per egiptiečių intensyvią ugnį nesužalotoms, todėl, spalio 7 ir 8 dienomis, surinkę keleta tankų kuopų žydai vykdė priešpuolius, kurių nei vienas nepavyko, dėl gerai organizuotos ir stiprios egiptiečių pėstininkų gynybos ugnies. Priešpuolių metu visame ruože žydai neteko dviejų trečdalių ten turėtų tankų.

Kai vietinio pobūdžio priešpuoliai bu-

vo vykdomi visame kautynių ruože, žydai sutelkė tris rezervines tankų brigadas šiauriniame fronte, prie Firdan ir spalio 8 dieną bandė prasiveržti prie kanalo, norėdami sunaikinti egiptiečių pontoninius tiltus, tačiau, buvo atmušti su sunkiais nuostoliais. Čia egiptiečiai parodė didelį kovingumą ir pasiaukojimą. Individualūs kovotojai buvo gerai ginkluoti priestankiniais ginklais, drąsiai ir tiksliai juos naudojo prieš žydų tankus.

Pirmoji kautynių savaitė egiptiečiams buvo sėkminga, tačiau pasisiekimai nebuvo išnaudoti dėl aukštesnės vadovybės nepajėgumo, nežinint turėtų didelių jėgų telkinių tam tikrose kryptyse.

Spalio 14 dieną, egiptiečiai plataus fronto puolimą pakeitė telktiniais smūgiais, kurie buvo vykdomi tankais su motorizuotais pėstininkais ir pėstininkų daliniais, su didele artilerijos parama. Laikas veikė žydų naudai ir veik savaitės laiko uždelšimas persitvarkymui buvo egiptiečių nenaudai. Šiems puolimams žydai suspėjo pasiruošti, be to, jie pakeitė anksčiau nusistovėjusią taktiką: vietoje priešpuolių per atvirus dykumas, vykdė gynybą stabdymo formoje. Buvo sudarytos tankų grupės iš 8-12 tankų, kurie pirminėm gynybos pozicijom pasirinko aukštumas ir nuo jų šaudė žemyn (tankai turėjo neigiamą pabūklų kampą). Išpirminių pozicijų jie traukėsi į antrines, kur egiptiečių puoliančios jėgos jau buvo daliniai išsklaidytos. Iš antrinių pozicijų jie perėjo į pagrindinės gynybos atsparos punktus, kurie buvo įtvirtinti ir tankams paruošti specialūs apkasai. Stabdymo metu žydai pastebėjo, kad paleistos „Sagger” priestankinės raketos ypač pirmomis 15 sekundžių matomos, todėl tankų įgula ypatingai sekė paleistas raketas ir suspėdavo iš raketos kelio pasitraukti, be to, buvo išaiškiami raketų laidytojai, kurie būdavo sunaikinami tankų ugnimi. Prie raketų laidytojų eliminavimo daug prisidėjo motorizuoti pėstininkai, kurių sekimas ir ugnis buvo paslankesnė už tankų (šarvuotų pėstininkų grupes turėjo kiekvienas pėstininkų batalionas). Galutinėse įtvirtintose žydų gynybos linijose, kur pasireiškė ir eilės vietinio pobūdžio priešpuoliai, padariusių egiptiečiams daug nuostolių, atitolus jiems nuo tiekimo, egiptiečių telktiniai puolimai sugniužo. Tuo pačiu metu žydai, išaiškinę silpnas egiptiečių vietas, sudarė telktinių jėgų kumštis, vykdė sparninius, arba visiško apėjimo priešpuolius, tuo galutinai palauždami egiptiečių puolimo organizaciją ir pajėgumą.

Spalio 14 d. vakarą, try egiptiečių puolimo kryptys buvo sustabdytos ir apnaikintos. Čia jie neteko virš 200 tankų, tačiau kanalo rytiniame krante dar buvo

(atkelta iš 397 psl.)

Jurkūnas, Juozas Kaciliauskas, Jonas Kanišauskas, Jonas Kernagis, Juozas Končius, Andrius Laukaitis, Jonas Liorentas (FL), Justas J. Mašiotas, Petras Mockaitis, Vladas Navickas, Aleksas Namanius, Eugene Patrauskas, Ema Pušneraitis, Vincas Senda, Genrikas Songinas, Antanas Stankevičius, Juozas Šležys, Jonas Tapulionis, Juozas Truškūnas, Jonas Vinčiūnas ir Pranas Žitkus po 5 dol.; Augustinas Pocius — 4 dol.; Jonas Adomaitis, Pranas Aglinskas, Kazys Ališauskas, Bronius Ambroziejus, Petras Atkočiūnas, Aleksas Atutis, Marta Babickas, Antanas Balčytis, Kazys Balčiūnas, Leonas Baltušis, Albinas Beniulis, dr. Kazys Bobelis, Balys Brazdžionis, Stasys Būdas, Juozas Bulika, Povilas Burneikis, Stasė Cecevičienė, Juozas Česna, Karolis Dabulevičius, Zigmas dailidė, Marytė Dapkienė, Jonas Dekeris, Pranas Eigelis, Adolfas Garbaliuskas, Vladas Garbenis, Juozas Gasperas, Stepas Gervė, Jonas Gradinskas, Bruno Grebliuskas, Vytas J. Grickett, Juozas Gritenis, Vladas Išganaitis, Bonaventūras Jablonskis, Val. Janulis, Adolfas Jelionis, Stasys Juras, Stasys Jurjonas, Jonas Juškaitis, Jonas Kavaliūnas, Vladas Kenstavičius, Antanas Kiudulas, Bronius Klimavičius, Stasys Kruvelis, Kazys Leknickas, Jeronimas Lesčys, Viktoras Lesniauskas, Adolfas Lietuvninkas, Alfonsas Liškevičius, Jonas Litvinas, Stasys Lukaševičius, Mikas Maksvytis, Vincas Markevičius, Kazys Markus,

Bruno Masiokas, Antanas Matukas, Juozas Mažeika, Kazys Mikolajūnas, Karolis Milkovaitis, Antanas Motuzas, Kazys Musteikis, Edvardas Nakutis, Juozas Namikas, Alfonsas Noreika, Casimir G. Oksas, Elena Olšauskienė, Antanas Paulauskas, Stepas Paulauskas, Irena Petrauskas, Juozas Petrauskas, Konstantinas Petrauskas, Julius Pocius, Kęstutis Puskunigis, Pranas Račiūnas, Sergiejus Radzickas, Vytautas Ramanauskas, Bronė Repeikienė, Albinas Repšys, Steve Rudokas, Juozas Saladžius, Senonas Samuolis, dr. Rimvydas Sidrys, Albertas Stakėnas, Juozas Strokas, Juozas Sutkus, Juozas Šermukšnis, Jeronimas Švabas, Adolfas Švažas, Elena Tamošiūnienė, Juozas Tarvidas, dr. Vytautas Tauras, Vincas Tiknevičius, Stasys Trinkas, Ramunė Tričytė, Kęstutis Truškūnas, Juozas Tumas, Alfonsas Urbonas, Jonas Valaitis, Edmundas Vengianskas, Jonas Virpša, dr. Liūdas Zibas, Juozas Žemaitis, Vilius Žirgulevičius, Juozas Grinius (CT), Juozas Šarapnickas (Canada) po 3 dol.

Visiems nuoširdžiausiai dėkoju!

J. Stankūnas

“Kario” atstovas Čikagoje

“KARIO” štabas nuoširdžiai dėkoja rengėjams, ypač sk. pirm. Kostui Juškaičiui ir mūsų Atstovui Jurgiui Stankūnui už stiprią “KARIO” paramą.

apie 800 tankų, kas leido egiptiečiams pakartoti telkinius puolimus.

Pavykus sustabdyti egiptiečių puolimus, žydai nusprendė neatidėliojant, dviejų parašiutininkų brigadų ir vienos šarvuotos divizijos sudėtyje, pereiti kanalą centriniame fronte, ties Bitter ežeru.

Spalio 15 d. rytą žydų viena tankų brigada puolė Ismailia, antroji — į rytus nuo Bitter ežero, iš kur pasukus į šiaurę, pasidalino į tris batalionus: — vienas saugojo kanalo perėjimą, antras puolė šiaurės kryptimi nustumdamas egiptiečius į negrėsmingą atstumą, trečias — rytų kryptimi, pralaisvindamas kelią link kanalo persikėlimo vietos. Parašiutininkų daliniai su pontonais vidurnaktį pasiekė kanalo krantą. Guminėse valtyse gabendami Pattono tankus, parašiutininkai, persikėlę per kanalą, sudarė prietilį. Įkandin jų sekė pontoninis tiltas, kuriuo persikėlė tankų brigada, kuri spalio 16 dienos ryte pradėjo pulsti egiptiečių pozicijas, sudarydama didelį netikėtumą. Pažymėtina, kad apie žydų persikėlimą per kanalą, egiptiečiai nepranešė vyriausiam kariuomenės štabui (yra nuomonių, kad kautynių ruožo vadai to nepadarė, nenorėdami nustoti asmeniško prestižo).

Nuo spalio 16 dienos įtemptų kovų iniciatyva perėjo žydų rankosna. Šarvuota

brigada buvo už kanalo Afrikos pusėje ir veikė egiptiečių neorganizuotų rezervų srityje, kitos dvi brigados blokavo egiptiečių korpa šiaurėje ir kitą korpa pietuose, kad išlaikytų savo rankose persikėlimo vietą per kanalą, per kur buvo laikomas ryšis ir vykdomas tiekimas šarvuotai brigadai Afrikos krante.

Užtikrinus kanalo prietilį, žydų divizija iš gilumos artėjo prie jau minėtos vietos, kur per kanalą buvo nutiesti du tiltai, ir spalio 18 dieną susidūrė su egiptiečių III korpo tankų brigada, kuri buvo ginkluota rusiškais T-62 tankais. Tuo pačiu metu Sinajaus prietilį saugojusios brigados dalis tankų puolė egiptiečius iš šono. Šį puolimą stipriai rėmė žydų naikintojai. Pastebėtina, kad žydai neturėjo lėktuvų nuostolių, nes egiptiečių priešlėktuvinės apsaugos raketų laidymo lizdai buvo sunaikinti, gi pėstininkai išbaigė savo priešlėktuvinės raketas. Pusvalandžio bėgyje, egiptiečiai neteko 80 rusiškų T-62, kurių silpna vieta buvo šarvai šonuose, viršuje ir 115 mm pabūklo bokšto užpakalyje. Žydai tas silpnas vietas ir išnaudojo.

Vakariniame kanalo krante žydai sunaikino eilę menkai ginamų egiptiečių pozicijų. Egiptiečių kariuomenės vyriausias štabas neteko ryšio su daugeliu

vienetų, nes vadai nenorėjo pranešti partitų pralaimėjimų. Dėl to kautynių organizacijoje atsirado labai daug nesklaidumų — jėgos neteko ryšio su tiekiu, ypatingai trūko vandens. Suskaldytos egiptiečių jėgos nustojo puolamo pajėgumo ir pasidarė neveiksmingos.

Jack Weller — “The fight of Suez” patiekia keleta išvadų. Žydai — galvojančys kovotojai, visi raštingi, su geru pradinu apmokymu. Jie nebijojo žūti, kai buvo reikalas, nenustodami kovingumo dvasios. Žydai šaudė visais ginklais daug taikliau už egiptiečius. Ypatingai išskirtina tankų ugnis. Žydai darė greitus sprendimus ir juos vykdė staigiai ir judriai visuose skaidiniuose. Išskirtini yra perėjimas per kanalą ir veiksmai prieš egiptiečių I korpa, kurį nustūmė iki Raundosios jūros. Čia žydai parodė išskirtiną sugebėjimą, nutrūkus tiekimui, apsirūpinti ištekliais ir nesustojus sėkmingai tęsti puolimą toliau. Mažesnėje skalėje, panašiai žydai yra padarę ir 1948 ir 1967 metų kovose.

Taktinio tankų kumščio panaudojimas, buvo bene vienas iš svarbesnių taktinių veiksmų laimėjimui. Jo sudėtyje yra reikalingi pėstininkai, artilerija ir oro jėgos.

Paskutiniai Sinajaus pusiasalyje vykę ginkluoti susidūrimai, parodė naujausių ginklų veiksmingumą ir jų panaudojimo taktines galimybes.

B. B.

Dienraštis Draugas lapkričio pradžioje pradėjo spausdinti istoriko J. Dainausko išverstus Tadeusz Katelbacho atsiminimus apie jo misiją į Kauną. Jo uždavinys buvęs kalbėtis su įtakingais lietuviams ir vyriausybės žmonėmis apie santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos suformavimą. Nors atsiminimų autorius viską vaizduoja lenko akimis, tačiau turint galvoje, kad Lietuvoje apie tuos slapta vestus pusiau oficialius pasitarimus mažai buvo skelbiama, su kai kuriais tos misijos faktais yra verta susipažinti. Iš kitos pusės, tai gal paskatins ir kai kuriuos tuose įvykiuose dalyvavusius lietuvius spaudoje nušviesti ir tų santykių lietuviškąją pusę.

Pagal atsiminimų autorių slapsti lietuvių ir lenkų pasikalbėjimai prasidėję 1919 m. pradžioje ir truko iki 1938 m. kovo mėn., kada Lenkijos įteiktu Lietuvai ultimatumu diplomatiniai santykiai tarp šių valstybių buvo prievartos keliu užmegzti.

Lenkijos kariuomenės užimtų rytinių sričių visuomeniniam ir kultūriniam gyvenimui organizuoti buvo įsteigta Towarzystwo Straży Kresowej, arba Pakraščių apsaugos draugija, artimai bendradarbiavusi su kariuomenės štabo II-ju (žvalgybos) skyriumi. Į šią draugiją buvo įsijungę ir atsiminimų autorius. Pirmasis autoriaus uždavinys buvo 1919 m. pavasarį su Polska Organizacja Wojskowa pagalba suorganizuoti Suvalkijos (Suvalkų, Augustavo, Seinų) gyventojų sukilimą, kad tos sritys, iš jų pasitraukus vokiečiams, neatitektų Lietuvai. Toks sukilimas įvykęs rugpiučio 22-23 naktį Suvalkuose ir iki rugsėjo 9 d. sukilėliai ir lenkų kariuomenė užėmėsi taip vadinamą Focho liniją.

1920 m. rugsėjo 30 d. Tautų Sąjungos komisijos, priežiūroje Suvalkuose prasidėjusios Lietuvos ir Lenkijos derybos sienai nustatyti. Lenkų delegacija tas derybas vilkinusi, bet spalio 8 d. naktį sutartis buvo pasirašyta, tačiau autorius šią sutartį laiko tik karinio pobūdžio

susitarimu, bet ne sienas reguliuojančia sutartimi. Lietuva Suvalkų sutartį laikė sienas nustatančiu dokumentu ir dėl to santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos atsidūrė tokioje būklėje, kurioje jie ir išliko iki 1938 m. ultimatumo. Autoriui yra svetimas Lietuvos nusistatymas nesidėti su Lenkija į uniją.

1920 m. "sukilusiam" gen. Želigovskui užėmus Vilnių ir Vilnijos sritis, ten buvo sudaryta Vidurinė Lietuva, per kurią Pilsudskis norėjęs nutiesti tiltą susitarimui su Lietuva, t. y. iš pradžių pasiekti susitarimą tarp Lietuvos ir Vidurinės Lietuvos, o paskui sudaryti Lietuvos ir Lenkijos federaciją. Autorius buvo nusistatęs prieš tokius planus ir manė, kad geriausias būdas Lietuvos ir Lenkijos klausimui išspręsti buvo Lietuvos užėmimas. Ir pats Pilsudskis ir autorius buvo įsitikinę, kad Lietuva priklausė nuo vokiečių ir bolševikų užsišpyrimo palaikyti joje priešlenkiškus nusistatymus. Tik Pilsudskis tikėjęs, kad jam pavyks surasti su Lietuva bendradarbiavimo pagrindus, nors jis ir niekada netikėjo, kad lietuviai pajėgs sukurti nepriklausomą valstybę. Pilsudskis turėjęs Lietuvai didelių sentimentų, nes buvo gimęs Vilniuje ir Lietuvoje turėjęs giminių.

1930 m. liepos mėn. Pilsudskis sutikęs priimti Lietuvos pasiuntinį, Lietuvos Banko direktorių V. Stašinskį, bet šis pasitarimas jokių rezultatų nedavęs.

1932 m. pavasarį autorius per pažintis gavo vizą praleisti atostogas Lietuvoje. Vizos gavimo reikalais besirūpinant, jam teko kelis kartus pasikalbėti ir su Lietuvos pasiuntiniu Vokietijoje dr. Jurgiu Šauliu, kuris buvęs susitarimo su Lenkija šalininkas. Iš šių pasikalbėjimų ir kilo autoriui idėja, prisdengus Gazeta Polska korespondento Kaune skraiste, pasidaryti Lenkijos vyriausybės pasiuntiniu su teise kalbėtis su Lietuvos vyriausybės nariais. Prieš rūpindamasis Lietuvos vyriausybės sutikimu korespondentui atvykti ir gyventi Kaune, dr. Šaulys pasirūpino slapta susitikti su maršalu Pilsudskiu, prieš tai gavęs prez. Smetonos pritarimą. Konfidencialus susitikimas įvykęs Vilniuje, Vyskupų rūmuose. Pasikalbėjimas trukęs apie 2 val., tačiau jokių konkrečių išdavų nepasiekta.

Prieš Katelbachui išvykstant į Kauną, maršalas Pilsudskis pataręs duoti lietuviams suprasti, kad jie nedėtų vilčių į Pilsudskio lietuviškus sentimentus; kad jis esąs pasirengęs kalbėtis su lietuviais tik su sąlyga, jei bus sutikta iš anksto užmegzti santykiai ir tik paskui pradėti oficialias derybas. Taip pat jis nelaido kalbėtis ir apie galimas nuolaidas

Vilniaus ir jo srities reikalui. Esą Pilsudskis tuo metu jau buvo atsisakęs nuo Lietuvos ir Lenkijos federacijos, bet siekęs užmegzti normalius diplomatinis santykius.

Lenkijos užs. reik. min. Beck pataręs Katelbachui užmegzti santykius su anglų, prancūzų ir vokiečių atstovybėmis Kaune ir atsargiai su sovietų. Be to, patarė tam tikrais laikotarpiais nuvykti į Rygą, Daugpilį ar Karaliaučių ir iš ten pasiųsti savo pranešimus apie turėtus pasikalbėjimus su oficialiais pareigūnais ir žinomais lietuvių politiniais veikėjais.

Autorius atvyko į Lietuvą 1933 m. ir apsigyveno Vytauto kalne pas Siemaškas, Perkūno alejoje. Vėliau persikėlė į Kęstučio gatvėje esantį Jagminų namą. Būdamas Kaune padėdavo parūpinti lietuviams, norintiems važiuoti į Lenkiją, vizas, bet ne visiems. Pirmąjį vizitą padaręs užs. reik. min. dr. Dovui Zauzniui, kuris buvęs patentuotas germanofilas, vėliau susitikęs su užs. reik. mjos gen. sekr. Stasiu Lozoraičiu, susitarimu su Lenkija šalininku. Susitikdavęs ir su Urbšiu, Turausku, Avietėnaitė. Keliems mėnesiams praslinkus, korespondentą priėmęs ir prez. Smetona, kuris galvojęs, kad reikią įveikti visus sunkumus, susitelkusius kelyje į santykių normavimą. Susitikęs ir su min. pirm. Tubeliu.

Katelbacho santykiai su britų gen. konsulu Preston ir jo pavaduotoju Percy Gent buvę idealūs, nes pastarasis buvo buvęs Lenkijoje ir buvo vedęs lenkę. Santykiai su Vokietijos pasiuntiniu dr. Zechlin taip pat buvę geri, nes tuo metu veikęs Hitlerio su Lenkija sudarytas paktas. Sovietų S-gos polpredas Karskis netikėjęs, kad santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos gali būti užmegzti, nes manė, kad Lietuvai tai būtų savižudybė. Santykiai su Prancūzijos atstovu Ristelhueber buvę nenuoširdūs.

Užmezgę santykius Katelbachas ir su vadinamu Olimpu, arba lenkų mažumos Lietuvoje kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo vadovais, kaip E. Romeriu, K. Okuličium, Lutykais, Butleriais, V. Budzynskiu ir K. Jančevskiu. Jų atstovu Varšuvoje buvęs Wladyslaw Wielhorski. Tur būt šie "olimpiečiai" buvo jau pagyvenusio amžiaus, nes Katelbachas norėjęs vadovybę atjauninti ir įtraukti į ją ir ne iš dvarininkų tarpo kilusių žmonių. Per tris su viršum metų Katelbachas reguliariai siuntinėjęs pranešimus iš Rygos, Karaliaučiaus ir Daugpilio Lenkijos užs. reik. m-jai ir korespondencijas į Gazeta Polska. Šiame darbe jam padėjo iš Lenkijos atvykę Kurier Poranny korespondentas Leons Sta-

DAR APIE SUŠAUDYTĄ GEN UBOREVIČIŲ

S.T. inicialiais pasirašytą straipsnį apie sušaudytus generolus lietuvius (1976 m. Karys Nr. 8, 316 psl.) skaitau šiaip, skaitau taip, o galai kaip nesusieina, taip nesusieina.

S.T. rašo: "Jeronimas, Petro sūnus, Uborevičius gimė 1896 m. Užpaliuose, Lietuvoje... Būdamas 17 metų amžiaus jaunuolis 1917 m. įstojo į revoliucinį ratelį, už ką caristinės valdžios buvo suimtas ir nuteistas. Po dviejų (dvejų), SG) metų prie bolševikų valdžios baigė Petrogrado Artilerijos mokyklą ir buvo paskirtas baterijos vadu. Po spalio revoliucijos, darbininkų ir valstiečių eilėse (sic! SG) kovojo prieš vokiečių okupantus. 1918 m. buvo sužeistas ir pateko į vokiečių nelaisvę. Pabėgęs iš nelaisvės buvo paskirtas į šiaurės frontą, kuriame pasižymėjo vadovaudamas: baterijai, pulkui, divizijai"...

1896 m. gimęs, 1917 m. turėjo būti 21 m. amžiaus. Tai koku būdu J.U. sugebėjo išlikti 17-mečiu jaunuoliu?

Toliau. Prie 1917 pridėjus 2 metus gauname 1919. Taigi J.U. artilerijos mokyklą, pagal S.T., turėjo baigti 1919 metais. Tai kaip jis

atsidūrė 1918 m. "darbininkų ir valstiečių kovotojų eilėse" ir pateko į nelaisvę? Nes gi pabėgęs iš nelaisvės buvo paskirtas į šiaurės frontą, o ne į mokyklą.

— — —

Apie J.U. gyvenimą yra pakankamai medžiagos ir nėra reikalo kurti, dargi sujauktas, legendas.

Va, Mažojoje tarybinėje lietuviškoje enciklopedijoje skaitome: — Uborevičius Jeronimas 1896.I.4 Antandrijos kaime, Utenos raj. 1937. III. (dienos nėra — sušaudymo laikas, SG). Studijavo Peterburgo Politechnikos institute. 1915 m. mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. 1916 m. baigė artilerijos mokyklą. 1918 m. mūšyje prie Daugpilio buvo sužeistas ir pateko į nelaisvę, ir t.t. (M.T.E. III tomas 591-2 psl.). Apie areštą ar nuteisimą caristinės valdžios laikais nėra žodžio. O tokių faktų tarybiniai rašytojai pro pirštus lengvai nepraleidžia.

Bostoniškėje L.E. (XXXII t. 113-114 psl.) skaitome: — J.U. 1896. XII.24 Antandrijos kaime, Daugailių vlsč., Utenos apskr. — 1937.V.29 sušaudytas Sovietų Sąjungoje.

Toliau: — Gimnazijos mokslus ėjo Daugpilio realinėje mokykloje, kurią baigė 1914 m. su pasižymėjimu. Iš-

moko vidurinėje mokykloje vokiečių ir prancūzų kalbas. Domėjosi lietuvių tautiniu atgimimu, skaitė lietuvišką spaudą, dalyvavo lietuvių moksleivių ratelio veikloje. 1914 m. išlaikė konkursinius egzaminus į Petrapilio kalnų institutą ir t.t.

Gimimo metai abiejose enciklopedijose tie patys — 1896, bet mėnesiai skiriasi nuo sausio iki gruodžio ir dienos — nuo 14 iki 24. Bet gimimo vieta — Antandrijos kaimas, yra tikra. Čia, berods, dabar yra pastatytas net paminklas, ar atmintinė lenta prie gimtųjų namų. Čia, po Uborevičiaus reabilitacijos, lankėsi jo dukterė, pažiūrėti, kaip atrodė tėvo tėviškė ir buvo sužavėta.

Rašytojas Juozas Švaistas (plk. lt. J. Balčiūnas) savo 1918-1919 m. išgyvenimuose "Dangus Debesyse" tarp kitko rašo:

"Daugpilį pasiekiau sausio 17 d. (1918 m. SG). Vadinas, per 12 dienų nuo Podvoločisko) (Galicijoj, SG). Daugpilis taip pat fronto ruože. Visur vyrauja kariai. Čia išsidėstęs 5-sios armijos štabas. Miestas gerai pažįstamas, kaip savas kiemas. Jo priemiestyje, Gryvoje, ketvirtą metų esu išgyvenęs" (28 psl.).

Toliau autorius pasakoja savo įspūdžius, susitikus seną bičiulį Lion-

chorski ir Mianowskio kasos stipendininkas, gerai mokąs lietuvių kalbą, Stanislaw Westfal. Katelbachas tvirtina, kad turėjęs Lietuvoje ir apmokamų informatorių, kurių tarpe buvęs ir šoviniškai antilenkiškų organizacijų veikėjas poetas Liudas Gira (Gira, už pinigus tarnavo visiems, nes pinigų jam visada trūko — K.J.).

Politinius kontaktus jam padėję mežti Adomas Charapovickis ir Kazimieras Narutavičius, Lietuvos nepriklausomybės akto signataro Stanislovo Narutavičiaus sūnus ir Lietuvos kariuomenės atsargos karininkas. Jis buvęs nepaprastai atsargus ir tikrai perdavinėjęs lenkų sugestijas lietuviams ir lietuvių — lenkams.

Esą plačioji lietuvių visuomenė menkai orientavosi apie Katelbacho dvigubą vaidmenį, tačiau vyriausybės žmonės, diplomatinis korpusas, valdančiosios ir opozicinių partijų veikėjai ir laikraštininkai jo uždavinį gerai suprato.

Autorius daug kur tvirtina, kad Lietuvos politikai labai daug turėjusi įtakos Vokietijai, tačiau po 1934 m. bandyto

perversmo Lietuvos politikos kryptis pasikeitė. Apie perversmo rengimą Katelbachas žinojęs iš anksto ir apie tai pafiniformavęs p. Lozoraitį, bet pastarasis tom žiniom netikėjęs.

Lenkijos maršalas Pilsudskis savo nusistatymą dėl lietuvių-lenkų santykių suregulavimo formulavęs taip: Lietuva turinti pirma pareikšti savo oficialų sutikimą santykius sunormuoti, o paskui turįs sekti diplomatinį santykių užmezgimą; iki tol Lenkija nesileisianti į jokias su lietuviams kalbas nei dėl Vilniaus nei dėl Vilnios krašto lietuviams kultūrinės autonomijos suteikimo. Esą Pilsudskis ne kartą galėjęs tuos klausimus jėga išspręsti, bet nenorėjęs gilinti tarp lietuvių ir lenkų atsiradusios prarajos, kurią pralietas kraujas būtų dar labiau padidinęs.

Tuo pačiu laikotarpiu Lietuvoje lankėsi ir buv. Lenkijos min. pirmininkas ir senato maršalas Aleksandras Prystoras ir buvo susitikęs su prez. Smetona, užs. reik. min. Lozoraičiu ir vidaus reik. min. Rusteika. Lankėsi kaip privatus

asmuo ir laukė iš lietuvių bet kokių sugestijų, bet jų esą nebuvę, nes lietuvių visuomenė bet kurią vyriausybę, sutikusią be jokių sąlygų sunormuoti santykius su Lenkija, būtų nuvertusi. Ir pats Lozoraitis galvojęs, kad santykių sunormavimas galįs būti pasiektas tik per kelius etapus.

Netrukus Lenkija pasiuntė į Lietuvą Lenkijos pasiuntinybės Paryžiuje pata-rėją Anatol Muelstein Lietuvos žytams susitarimo idėjai palenkti. Žydų mažumos Lietuvoje atstovas advokatas Robin-zonas buvęs susitarimo šalininkas ir turėjęs daug įtakos kitiems žydams. Muehlsteinas buvo susitikęs su užs. reik. min. Lozoraičiu, pasiuntiniu Šauliu, Klaipėdos gubernatorium Navaku ir Palangos grafu Tiškevičium. Katelbachas rūpinęsis par-pinti Klaipėdos krašte tarnybas baigu-siems aukštąjį mokslą lenkams, kuriems durs į valstybines ir ūkines organiza-cijas Lietuvoje buvusios uždarytos. Bet vokiečiai į tai labai smarkiai reagavo.

(b. d.)

giną; čia ir jo širdies dama, su kuria palaikė ryšį laiškais. Jam rūpi patirti apie ją, bet Lionginas nesiskubina. Prašo Lionginą patarimų, kaip pereiti frontą ir pasiekti tėviškę (Rokiškį, SG): “Supranti, mano ištekliai labai riboti. Viešbutyje gyventi daug kaštuoja”, skundžiasi autorius. Lionginas guodžia ir siūlo persikelti pas jį, arba paimti kambarį prie lietuvių komiteto. Ten jau gyvena keli lietuviai karininkai. Labai įdomus poručikas Uborevičius. “Gal pažįsti jį. Dabar didelis pareigūnas — 5-sios armijos agitprosvietvojenruk (karinis agitacijos ir švietimo vadovas). Šiuo metu organizuoja kareiviams kaimiškus kursus. Gal ir tave galėtų ten įtaisyti?” (34 psl.). Ir įtaisė.

Uborevičius gerokai išsiskirdavo iš kitų besilankančių komitete. Tikras puikuolis, dabita ir labai jautrus savo išvaizdai. Panešėjo į diplomatą. Visada rūpestingai tvarkingas. Nauja, švari, pirmos rūšies medžiagos uniforma. Aukštokas, lieknas, šviesiaplaukis. Kalboje visada originalus ir pabrėžtinai norįs pasirodyti išmintingesnis ar gudresnis už kitus. Šamojo ir pastabumo, tiesa, jam netrūko. Greitos orientacijos, keblesnius klausimus taip pat greitai išspręsdavo. Mėgo savo protu viską patikrinti ir savo išvadą turėti.

Į komitetą užeidavo dažnokai. Visada gyvas, linksmas. Pasakodavo, kas naujo, įdomesnio. Naujų minčių įnešdavo. Juk jis platesnių horizontų žmogus (41-42 psl.).

Vasario 9-sios rytas. Nuostabiai gražu. Saulėta ir giedra... Žvalgaisi, klausaisi... Visur glūdi įtartina ir kažkokia klastinga tyluma. Iš pavartės išlenda mūsų namų kiemsargis. Stambus, ūšotas lenkas. Nuolatinis žinių šaltinis. Šypsena per visą platųjį jo veidą. Žvalgosi į gatvę, ranka prisidengęs akis. Prakalbinu. Žinoma, lenkiškai. Tada jis palankesnis. — Nieko nežinai? Vadinasi, miegi kaip nekaltas kūdikis. Na gi, vokiečiai mieste... Visą armijos štabą cap-sarap, kaip bičių spiečių — i do torby. Vienus suėmė prie kortų, kitus lovose be kelnų dar. Mačiau, kai vežė... Ir pan Uborevicz pakliuvo. Gaila. Dobryj litvin

byl (geras lietuvis buvo — 58-59 psl.).

— — —

Vienas sugrįžo. Tai buvo Uborevičius. Atrodė labiau išblyškęs, liesnis, tačiau dvasia gyvas, judrus... — Sakykit, ar negalima čia būtų gauti ką nors geresnio ir stipresnio?

— Tik vokiečių kantine už marke, arba rusų sidabrinis ir auksinis.

— Gerai! Labai gerai! Berods mano lagamine yra dar pora auksinukų ir keli sidabriniai. Norėčiau šį vakarą su jumis atsiseikinti. Ir ilgam, ilgam...

— Ko taip skubi? Pabūtum dar.

— O ką aš čia veiksiu? Iš viso nemanau Lietuvoje pasilikti. Man čia siaura ir nuobodu. Kas kita ten (parodė ranka į rytus) — platumos, begaliniai šuoliai. Taip ir žinokit: Libo grudj vo krestach, libo sam pod krestom (arba krūtinė kryžiais papuošta, arba pats po kryžiumi). Tuoju vykstu į namus. Paviešėsiu gal savaitę. Paskui — “Prosti proščaj, strana rodnaja”... (ten pat, 78 psl.).

— — —

Spalio revoliucija (tikriau — kontrrevoliucija, SG) įvyko spalio 26 pagal seną kal., arba lapkričio 7 d., o J. Švaistas J.U. Daugpilyje jau rado 1918 m. sausio 17 d. sveikutį sveikutėlį 5-sios armijos politruko pareigose, kur jį vokiečiai su visu štabu vasario 9 naktį “cap-carap — i to torby”. Ir ne mūsųje, ir nesužeistą, ir ne darbininkų ir valstiečių kovotojų eilėse.

Iš viso ne tik “darbininkai ir valstiečiai”, bet ir raudonoji armija anuo metu nekariavo su vokiečiais, nes gerokai dar prieš spalio revoliuciją jau buvo mestas šūkis “doloj voinu” ir kareiviai masiniai mėtė ginklus ir važiavo aplipę traukinių vagonus “domoj, k ženam”. Bet čia jau kita tema.

— — —

Tai gi J.U. gimė paežerėj guliniame, gerai pasiturinčių ūkininkų, gražiame Antandrijos kaime, Daugailių valsč., o ne Užpaliuose. Buvo didelių gabumų ir retai pasitaikanti asmenybė negausioje tautoje. Per

pusantro mėnesio vokiečių nelaisvės, neturėdamas ką veikti, matematiškai išsprendė vokiečių Paryžių apšaudžiusios patrankos paslaptį:

— Nuobodu nebuvo? Juk beveik pusantro mėnesio teko pasėdėti, — teiraujasi atsiseikinimo vakarienes metu draugai.

— Nežinau kaip kitiems, bet ne man. Aš išsprendžiau tai, kas man seniai rūpėjo, bet vis laiko neturėjau. Ar jūs žinot, kodėl tolinoji vokiečių patranka iš tokio didelio atstumo galėjo apšaudyti Paryžių?

Mes nustebom dėl tokio nelaukto ir niekam į galvą neatėjusio klausimo.

— Tai gi, nežinot. O aš tiksliai matematiškai galiu įrodyti! Kas nuostabiausia, kad tokio tolumoms sviedinys galėjo nulėkti vakarų link, bet ne priešingai — rytų. Paremta žemės sukimosi principu apie savo ašį. Šoviny s turėjo būti išmestas labai aukštai už vadinamos atmosferos. Kol jis leidosi, tuo metu pati žemė gerokai pasisuko taja pat kryptimi...

— Žinot, mėgstu matematiką ir sudėtingas problemas spręsti. Jei žmogus kuo nors rimtai užsiima, niekada ir niekur jam nenuobodu (ten pat, 77-78 psl.).

— — —

Šiomet būtų šventės 80 metų sukaktį. Gaila, nuklydo į svetimas padinges ir brangiai sumokėjo, o galėjo didžiai pasitarnauti savajai tėvynei.

Stasys Griežė

P.S. Būdamas apsukrus ir gerai mokėdamas vokiečių kalbą, ne tik greitai išsikopstė iš nelaisvės, bet gavo ir leidimą iš vokiečių Kreisleiterio (apskrities viršininko) aplankyti tėviškę. Trumpai paviešėjęs, išvažiavo ir daugiau nebegrįžo.

ATSIŠVEIKINANT SU A. A.

ATS. LTN. STASIŲ GUDU

Ilgos ir sunkios ligos kankinamas Stasys Gudas kelis paskutinius savo gyvenimo metus visuomeninėje veikloje jau nebegalėjo dalyvauti, o tačiau ir ligonis būdamas gyvai rūpinosi visais mūsų gyvenimo reiškiniais ir problemomis. Tai liudija jį ligos metu lankę jo artimieji draugai ir veiklos bendradarbiai. Mirė jis lapkričio 7 d., sulaukęs 69 m., buvo gimęs 1907 m. gegužės 16 d. Gargžduose, Kretingos apskr. Velionis 1929 m. baigė Telšių mokytojų seminariją, bene 1931 m. atsargos karininkų mokyklą prie PLP Karo mokyklos A. Panemunėje ir buvo pakeltas į ats. j. ltn. laipsnį. 1932 m. persikėlęs į Kauną studijavo Vytauto Didžiojo universitete ekonomiją ir 1937 m. įsigijo dipl. ekonomisto diplomą. Jau mokytojų seminarijos laikais parodęs organizacinių sugebėjimų iškilo į moksleivių šaulių būrio vadus, todėl ir atsikėlęs į Kauną uoliai įsijungė į organizacinį Kauno gyvenimą ir dalyvavo tautinėje veikloje.

Velionis kelis metus buvo ir Vytauto Didžiojo universitete 1932 m. įsisteigusios ats. karininkų korporacijos Ramovės pirmininku. Korporacija nebuvo politinė, tačiau ji artimai bendradarbia-

vo su kariuomenės vadovybe, jos iniciatyva buvo pradėtos rengti visuomenės su kariuomene susiartinimo šventės, buvo remiamas Ginklų Fondas, jos įtaigojimu universitete buvo įvesta karinio parengimo katedra. Ir pačia savo išvaizda ir drausmingumu parodė metu, korporacija susilaukdavo išskirtinio dėmesio, tačiau ne dėl to paskutiniaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais ji buvo išaugusi iki 300 narių. Burtis po korporacijos vėliava juos kvietė ir mokyklose, o ypač karo mokykloje įskiepytas idealizmas ir noras savo įgytomis žiniomis ir praktiniu darbu pasitarnauti savai tėvynei. Kad tai nėra tuščias pasigyrimas, rodo ir nemaža korporacijos narių eilė, žuvusių 1941 m. įvykusio sukilimo ir vėliau partizaninių kovų metu. Pirmasis jos pirmininkas Domas Stankūnas 1941 m. buvo bolševikų įkalintas, išgabentas į Sov. S-gą ir ten kalėjime sunaikintas.

Kad korporacija taip gyvai reiškęsi nepriklausomos Lietuvos gyvenime, buvo nemažas ir jos antrojo pirmininko Stasio Gudo nuopelnas. Gyvendamas JAV, velionis taip pat daug rūpinosi jau benykstančios korporacijos čia atsідūrusiais likučiais. Lietuvai netekus nepriklausomybės, korporacija nauju prieaugliu

negalėjo pasipildyti, o buvusius korporantus jau ir amžius pradeda retinti.

Velionio palaikai, daugeliui jo draugų ir bendradarbių paskutinį kartą su juo atsiveikus laidotuvių koplyčioje, po pamaldų Angelų Karalienės parapijos bažnyčioje, buvo palaidoti Cypres Hills kapinėse New Yorke.

Velionis paliko skausmo prislėgtą jo daugelio metų bendrakeleivę žmoną Veroniką (Pikšrytę) ir dukras Gražiną ir Audronę.

Išsėkis ramybėje, kad ir svetingoje, bet svetimoje žemėje.

K. J.

MONTREALIO RAMOVENŲ SKYR. IŠTEIGIMO DVIDEŠIMTMEČI PRISIMINUS

Kai lietuvis karys buvo priverstas paleisti tėvų žemę, jis sakė — aš sugrįšiu, kaip kad grįžta pavasarį paukščiai į savo senus lizdus. Bet, aš — aš grįšiu su ginklu rankoj... Suorganizuoti buvusius karius į Ramovės skyrių Montrealyje, iniciatyvos ėmėsi poetas ltn. Juozas Parojus-Paršelis. Jo dėka, 1956 m. lapkričio 11 d., įvyko steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo įvairių ginklo rūšių, įvairių laipsnių ir amžiaus 16-ka atsargos karių.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo dalyviai Brooklyne. Nuotr. L. Tamošaičio

Solistė Jūratė Veblaitytė, palydint Daliai Sakaitei, dainuoja Kariuomenės Šventėje Brooklyne. Nuotr. L. Tamošaičio

Laikui bėgant, keitėsi valdybos ir narių skaičius. Keturi — jų tarpe ir skyriaus steigėjas ltn. J. Parojus, jau yra iškeleliavę į amžinybę. Palikdami mums šviesų atminimą ir lyg tai kariškų batų pėdsakus — kurie veda ir nuves, jei ne mus, tai ateinančias kartas, į mūsų tėvų bei protėvių žemę.

Minėtam skaičiui į amžinybę iškeliauvus, skyrių papildė naujai į jį įstoję nariai. Tad šiuo metu Lietuvių Karių Veteranų Sąjungos Ramovės Montrealio skyrius turi daugiau ar mažiau drausmingus, dvidešimt keturis narius.

Organizuotai, su skyriaus vėliava, dalyvauja iškilmingose Vasario 16-tos minėjimo pamaldose. Bendrai su Montrealio skyriaus savanoriais-kūrėjais, "L.K. Mindaugo" šaulių kuopa ir "Neringos" jūrų šauliais, organizuoja Lietuvos kariuomenės atkūrimo šventės minėjimus, kurie, aš tikiu, visuomet primena kiekvienam lietuviui laisvę ir Lietuvos nepriklausomybę.

Tad, nepamirškime tų, anuo metu pasakytų, lietuviavo kario žodžių. Tebūna tie Lietuvos kario pasakytie žodžiai tiek mums — tiek ir ateinančioms kartoms, kaip Testamentas, kuris įpareigoja kiekvieną lietuvių: nepamiršti pavergtų brolių ir sesių tėvynėje!

KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS BROOKLYNE

Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakties minėjimą Brooklyne, lapkr. 21 d., sekmadienį, suruošė ramovėnai, birutiečių ir šaulių talkinami.

Minėjimas buvo pradėtas 11 val. iškilmingomis pamaldomis Apreiškimo parap. bažnyčioje. Mišias laikė klebonas P. Raugas, kartu su koncelebrantais. Pamokslą dienos tema pasakė kun. A. Račkauskas. Prie altoriaus stovėjo Ramovės sk. ir Šaulių kp. vėliavos su palydomis.

Po pamaldų dauguma žmonių pasuko iš bažnyčios į parapijos salę, į minėjimą-koncertą, kurį trumpu žodžiu atidarė sk. pirm. dr. E. Noakas. Minėjime dalyvavo gen. kons. A. Simutis, kuris tarė žodį, pareikšdamas padėką rengėjams už mūsų valstybinių tradicijų išlaikymą. Paskaitą skaitė svečias iš Philadelphijos, inž. Vincentas Gruzdyš (žiūr. šio KARIO 394 psl.).

Menėje dalyje solistė Jūratė Veblaitytė, akomponuojant Daliai Sakaitei padainavo lietuviškų dainų ir ištraukas iš operos Norma itališkai.

Minėjimo programą vedė inž. Bronius Balčiūnas, protarpiais skaitydamas poetų

kūrybos. Dailiojo žodžio skaityme talkino V. Jankauskienė.

Gražiai suorganizuotam minėjimui ir sklandžiai praveistai koncerto programai pasibaigus, žemutinėje salėje buvo atšigaivinta ir užkąsta.

Minėjime dalyvavo daugiau kaip šimtinė lietuvių.

IŠTRAUKA IŠ CV-BOS BENDRARAŠČIO Nr. 121

Primenama visų skyrių valdyboms, kad CV-boje yra laukiamos, su paskutiniu XV-bos bendraraščiu Nr. 120 išsiuntintėtos anketos, 1977 m. LKVS "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavimo ir Sąjungos valdomųjų organų sudarymo reikalu.

Skyrių valdybos, kurios dar nėra tai atlikusios, prašomos nedelsti ir iki 1977 m. sausio 1 d. anketas CB-vai, sekretoriaus adresu, E. Vengianskas, 3931 So. Talman Ave., Chicago, Ill. 60632, grąžinti.

Primenama, kad 1976 metams baigiantis, Sąjungos skyriai privalo apsimokėti nustatytą nario mokesį CV-boje.

Skyriai, kurie šios prievolės dar nėra atlikę, raginami atlikti. Iždininko adresas: A. Repšys, 1:16 Linden St., Bellwood, Ill. 60104.

AUKOJO KARIUI:

Lapkritis, 1976

\$1103.00:

LKVS "Ramovė" Chicago Sk.

\$200.00:

LŠST Centro Valdyba

\$50.00:

Dr. S.A. Bačkis, Washington, DC

\$30.00:

A. Simutis, Lietuvos Gen. Konsulas

\$25.00:LŠST DLK Algirdo š. kp., Hamilton, Can.
Šadeika Č. Farmington, MI**\$20.00:**

LKVS "Ramovė" Omaha Sk.

\$19.22:

Kuzmickas Kl., Prahra, Austrl.

\$15.00:LŠST Kar. A. Juozapavičiaus š. kp.,
Cleveland, OH**\$10.00:**

Mikšys Br., Toronto, Canada

\$5.00:Auštra J., Baltimore, MD
Brazauskas L., Cleveland, OH
Jakubonis Z., St. Catharines, Canada
Laurent A., Lemont, IL
Štreitas V., Scarboro, Canada**\$3.00:**

Krinickas A., Maspeth, NY

\$2.00:Markauskas Veronika, Cicero, IL
Maslauskas A., Hartford, CT*Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!*

LŠST Atstovų suvažiavime, Toronte 1976 m. bal. 24-25 dienomis, buv. Moterų Vadovė Ona Mikulskienė, Sąjungos CV vardu, buvusiam pirm. Vincui Tamošiūnui už jo S-gai atliktus darbus, įteikia gražią dovaną. Nuotr. S. Dapkaus

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.